

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ปริญญานิพนธ์
ของ
พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้
กรกฎาคม 2559

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้
กรกฎาคม 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้
กรกฎาคม 2559

พระมหานรเศรษฐราช ครองเชื้อ. (2559). การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม.(วิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปรินญาณพนธ์:อาจารย์ ดร.กิตติชัย สุชาติโนบล, อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล.

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนวัดกระเจบัพนิคม สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 14 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะชีวิต และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีทางสถิติ t-test for dependent sample ผลการวิจัย พบว่า

1. ประสิทธิภาพของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งพิจารณาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมิน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.91 และด้านความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92

2. นักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีทักษะชีวิต (ด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหา) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.28

THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST SUNDAY SCHOOL CURRICULUM THROUGH
TRISIKA BASED LEARNING FOR PRATHOMSUKSA 6

AN ABSTRACT
BY
PHRAMAHA NARONGRAJ KRONCHUE

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Educational Science and Learning Management
at Srinakharinwirot University

July 2016

Phramaha Narongraj Krongrue. (2016). *The Development of Buddhist Sunday School Curriculum through Trisikka-Based Learning for Prathomsuksa 6 Students*.
Master thesis, M.Ed. (Educational Science and Learning Management).
Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee: Dr.Kittichai Suthasinobon, Dr.Kanchit Saenubon.

The purpose of this research was to develop Buddhist Sunday school curriculum through Trisikka-based learning for Prathomsuksa 6 Students.

The sample used in this research was 30 Prathomsuksa 6 Students at Watkrajabpinit school Bangkok during the second semester of 2015 academic year. It took 14 teaching periods to deliver the content to the students. The research design was random 2nd by group, the Pretest-Posttest Design.

The instruments used in this study included proper assessment of the course, lesson plans for Trisikka-based learning, achievement test, a life skills test, and satisfaction with the course evaluation test. The data was analyzed by t-test for dependent sample.

The result of this study indicated the following:

- 1.The efficiency of the development of Buddhist Sunday school curriculum through Trisikka-based learning for Prathomsuksa 6 Students. This is based on the opinions of experts, including two who evaluating the appropriateness and the consistency of the course was 0.91 to 0.92

- 2.The student's achievement level in terms of the development of a Buddhist Sunday school curriculum through Trisikka-based learning for Prathomsuksa 6 Students was higher than previous studies at a significantly different level of .01.

- 3.The life of the student's skills with regard to the development of Buddhist Sunday school curriculum through Trisikka-based learning for Prathomsuksa 6 Students was higher than previous studies at a statistically significant level of .01

- 4.The attitude's students of the development of Buddhist Sunday school curriculum through Trisikka-based learning for Prathomsuksa 6 Students were satisfactory with the course overall raking at an average of 4.28.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ของ
พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้
(การประถมศึกษา)
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรินทร์ ชัยวิสุทธิทางกูร)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษาหลักประธาน
(อาจารย์ ดร.กิตติชัย สุชาติโนบล) (รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ)

.....ที่ปรึกษาร่วมกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล) (พระครูโสภณพุทธศาสตร์,ดร.)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.กิตติชัย สุชาติโนบล)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.กิตติชัย สุชาติโนบล ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.ครรชิต แสนอุบล กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาช่วยเหลือเอาใจใส่ ตลอดจนคำแนะนำในการแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี และขออนุโมทนารองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ และขอขอบพระคุณพระครูโสภณพุทธิศาสตร์ ,ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำปริญญานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระราชปริยัติโมลี(สุทัศน์ วรทสฺสี ป.ธ.๙,Ph.d.) และ ขออนุโมทนาบุญกับ อาจารย์ ดร.นิเวศน์ วงษ์สุวรรณ อาจารย์สุนิสา ชื่นเจริญสุข อาจารย์อาภาภัทร ไชยสิทธิ์ และอาจารย์พลอย โปษะกฤษณะ ที่ได้ช่วยแนะนำและให้สัมภาษณ์แนวคิดในการทำวิจัย เล่มนี้

ขอขอบคุณพระครูสังฆรักษ์กิตติพงศ์ ดารักษ์,ผศ. และขออนุโมทนาบุญกับ อาจารย์ ดร.ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว อาจารย์สายพิน ตันสิริ อาจารย์ศรีนวล ลัภกิจโรและอาจารย์ตรีรัตน์ หนูเจริญ ที่ได้กรุณาแนะนำ แก้ไขและตรวจสอบเครื่องมืองานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้อำนวยการ นคร สิงห์ดำรงค์ คณะผู้บริหาร และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจี๊ยบพินิจ สังกัดสำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการทดลองและเก็บข้อมูล งานวิจัยครั้งนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณอาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ วิชาเอกการประถมศึกษาทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทถวายเป็นความรู้แก่ผู้วิจัยและขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโทในสาขานี้ทุกท่านที่เป็นกำลังใจให้กันด้วยดีเสมอมา

ประการสุดท้าย ขอขอบคุณพระเดชพระคุณพระเทพรัตนโมลี เจ้าอาวาสวัดอนงคาราม ที่เมตตาให้การสนับสนุนการศึกษา ตลอดถึงที่พักอาศัยด้วยดีเป็นอย่างยิ่ง

ประโยชน์และคุณค่าใด ๆ ที่เกิดจากปริญญานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบุชาพระคุณ บิดามารดา และขอมอบแด่พระอุปัชฌาย์ ครู อาจารย์ ตลอดถึงผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	6
กลุ่มตัวอย่าง	7
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	7
เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย	7
ตัวแปรที่ศึกษา	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
สมมติฐานการวิจัย	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร	12
ความหมายของหลักสูตร	12
ความสำคัญของหลักสูตร	13
องค์ประกอบของหลักสูตร	14
เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร	16
ความหมายการพัฒนาหลักสูตร	16
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร	17
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	21
การประเมินผลหลักสูตร	24
เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์	36
ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์	36
การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน	36
รูปแบบการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารที่เกี่ยวกับหลักไตรสิกขา.....	44
ความหมายของหลักไตรสิกขา.....	44
หลักไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้.....	45
เอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้.....	47
ความหมายของการเรียนรู้.....	47
แนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้ตามแนวพุทธกับแนวสากล.....	48
เอกสารที่เกี่ยวกับแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	54
ความหมายของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	54
ประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	55
ขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	57
เอกสารที่เกี่ยวกับทักษะชีวิต.....	59
ความหมายของทักษะชีวิต.....	59
องค์ประกอบของทักษะชีวิต.....	60
การประเมินทักษะชีวิต.....	63
งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง.....	65
งานวิจัยในประเทศด้านการพัฒนาหลักสูตร.....	65
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านหลักไตรสิกขา.....	69
งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง.....	72
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	74
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....	74
เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....	79
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ.....	82
แบบแผนการทดลอง.....	88
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	90
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	112
ความมุ่งหมายของการวิจัย	112
สมมติฐานในการวิจัย	112
วิธีการดำเนินการวิจัย	112
การวิเคราะห์ข้อมูล	113
สรุปผลการวิจัย	114
อภิปรายผล	116
ข้อเสนอแนะ	118
บรรณานุกรม	119
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	129
ภาคผนวก ข	131
ภาคผนวก ค	165
ภาคผนวก ง	171
ภาคผนวก จ	179
ภาคผนวก ฉ	211
ประวัติย่อผู้วิจัย	220

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์.....	40
2 แนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้แนวพุทธกับแนวสากล.....	48
3 แสดงโครงสร้างเนื้อหาและเวลา.....	80
4 แสดงแบบแผนการทดลอง.....	88
5 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1.....	91
6 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2.....	93
7 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3.....	94
8 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4.....	95
9 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5.....	96
10 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน.....	97
11 ผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยผู้เชี่ยวชาญ.....	99
12 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้.....	103
13 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้.....	106
14 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจของนักเรียนก่อนและหลัง ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....	106
15 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหาของนักเรียนก่อนและ หลังที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....	107

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหาของ นักเรียนก่อนและหลังที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....	108
17 ผลการประเมินความพึงพอใจรายด้านของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ.....	109
18 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน.....	168
19 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของ องค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน...	169
20 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน.....	170
21 ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC) ของแบบประเมินทักษะชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน.....	171
22 ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC) ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน.....	172
23 แสดงค่าความยากง่าย (p) ดัชนีอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ข้อ.....	174
24 ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบประเมินทักษะชีวิต.....	175
25 ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร.....	176
26 แสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....	177

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
27 แสดงค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....	178
28 แสดงระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตรของนักเรียนหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.....	179

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์.....	20
3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบว์แชมปี.....	23
4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์.....	29
5 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์.....	30
6 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค.....	34
7 แสดงขั้นตอนการดำเนินการประเมินทักษะชีวิต.....	64
8 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้ หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้.....	78

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมไทยปัจจุบัน เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันเพื่อการอยู่รอด จึงทำให้ผู้คนในสังคม หลงใหลตามกระแสวัตถุนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554: 13-14)ที่ว่า สังคมไทยมีค่านิยมที่ดั่งามเสื่อมถอยและประเพณีดั้งเดิมถูกบิดเบือน เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งามลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่นมุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลงแก่งแย่ง เอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – 2559) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545: 19) ได้ระบุถึงสภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน ว่า กระแสอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่ผ่านเข้ามาทางสื่อมวลชนรูปแบบต่าง ๆ และเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ มีส่วนทำให้ค่านิยมและความเชื่อของคนไทยและสังคมไทยเบี่ยงเบนออกจากเอกลักษณ์ วัฒนธรรมที่ดั่งาม และคุณค่าชีวิตแบบดั้งเดิมมาติดขัดกับกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ค่านึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง แก่งแย่ง เอาเปรียบกัน เพื่อแสวงหาอำนาจทั้งทางการเมืองและอำนาจเงินมากขึ้น เริ่มออกห่างจากศาสนา มีความหย่อนยานในศีลธรรมและจริยธรรม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมด้านต่าง ๆ ตามมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเสพติด ครอบครัวแตกแยก อาชญากรรม การทารุณกรรมต่อเด็กมีแนวโน้มที่ทวีความรุนแรงขึ้น และจากการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคของรัฐทำให้สังคมชนบทเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชนในอดีตซึ่งมีความเข้มแข็งมากเริ่มมีช่องว่างห่างกันออกไปทุกที

การศึกษาเริ่มถูกแยกออกจากบ้าน วัด และชุมชน ขาดความสัมพันธ์ซึ่งเชื่อมต่อกันอย่างดีเหมือนในอดีตของสังคมไทย ดังที่กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2551: 1 อ้างอิงจากพระราชวรมุณี (ประยูรค์ ปยุตโต.2528: 91) ว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมในมิติของการพัฒนาใจ ว่าประเทศเรานี้ยังพัฒนาก็ยังดูเหมือนมีปัญหามากขึ้นและมีสิ่งชั่วร้ายไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นมากมายเน้นการพัฒนาวัตถุมากเกินไป ส่วนการพัฒนาจิตใจนั้นตกต่ำไม่สมดุลกัน พบว่า การพัฒนาควรหันมาพัฒนาจิตใจกันให้มากเพื่อที่จะได้ลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและความเสื่อมทางศีลธรรม โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่ทุกฝ่ายต่างเรียกร้องให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากผลกระทบดังกล่าว ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงเล็งเห็นปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขความหย่อน

ยานในศีลธรรมและจริยธรรมของสังคม จักได้คงความเป็นเอกลักษณ์ซึ่งเป็นรากเหง้าของสังคมไทยไว้

การจัดการศึกษาที่ผ่านมา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อประกอบการอาชีพและเมื่อมองไปถึงกระบวนการของการจัดการเรียนการสอน จะพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะมีลักษณะครูเป็นผู้บอกข้อมูลความรู้และให้นักเรียนท่องจำสิ่งที่ครูบอก สุดท้ายนักเรียนก็มีความรู้ อยู่แค่ที่อยู่มาก ผลที่ปรากฏออกมาคือ นักเรียนเอาตัวไม่รอด คิดคับแคบ คิดแยกส่วน คิดเห็นแก่ตัว และส่งผลทำให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในปัจจุบันและมีมากขึ้นทุกที (กิตติชัย สุทธาสิโนบล. 2555: 2) นอกจากนี้ นายแพทย์ประเวศ วะสี (2554: 61) ได้กล่าวถึง จุดวิกฤตของการศึกษาคือ การคิดแบบแยกส่วนไปเอาวิชาเป็นตัวตั้งไม่ได้เอาชีวิตเป็นที่ตั้งและยังกล่าวอีกว่า การศึกษาอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างในการศึกษา ไม่ได้ชำแหละออกไปเป็นเรื่อง ๆ การชำแหละทำให้ตัดขาดและหมดชีวิตตั้งการชำแหละโคชำแหละสุกร ความมีชีวิตอยู่ที่การเชื่อมโยง เมื่อเชื่อมโยงก็บูรณาการและเกิดดุลยภาพ ดุลยภาพคือความสุขและความยั่งยืน แม้ว่าการศึกษาในสังคมไทยจะมีการปฏิรูปการศึกษาย่อยบ่อยครั้ง เพื่อให้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันยุคทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ในการหาแนวทางแก้ไขปัญหของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ดังเช่นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในมาตรา 6 ได้บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ พระราชวรมูณี (ป.อ.ปยุตโต.2518: 75) ที่กล่าวว่าระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ จะต้องมียอดประกอบพร้อมทั้ง ศิลปสมาธิ และปัญญา

พระพุทธศาสนา มีหลักพุทธธรรมที่เกื้อกูลต่อระบบการพัฒนาการศึกษา เพราะว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นสอนให้รู้จักความจริง สอนให้เข้าใจหลักของการเปลี่ยนแปลงและอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546: 122) กล่าวว่า การศึกษาแนวพุทธ คือ การรู้ความจริงของธรรมชาติ แล้วพัฒนาคนบนฐานของธรรมชาติ การจัดการศึกษาที่เรียกว่าแนวพุทธ ก็คือ การจัดตรงตามความเป็นจริงของธรรมชาติเท่านั้นเอง คือทางพระพุทธศาสนาเราถือว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้มาทรงบัญญัติอะไรขึ้นเอง ไม่ได้มาสั่งการอะไร แต่พระองค์ทรงค้นพบความจริงของธรรมชาติแล้วก็มาสอนตามนั้น เพราะฉะนั้น เรื่องของพระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องธรรมของธรรมชาติ แต่เมื่อพิจารณาถึงหลักธรรมที่จักประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาที่นิยมกันก็คือหลักของไตรสิกขา ประกอบไปด้วย อริศีลสิกขา อริจิตตสิกขาและอริปัญญาสิกขา นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2546: 137-139) ยังกล่าวว่าการศึกษานั้นเป็นระบบที่พัฒนา ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แล้วก็ด้านจิตใจเจตจำนง และด้านปัญญาความรู้ความเข้าใจ ดำเนินประสานไปด้วยกัน และส่งผลต่อกันโดยเจตจำนงของจิตใจแสดงตัวออกมาสู่พฤติกรรมและการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปัญญาที่รู้เข้าใจก็มาพัฒนาพฤติกรรมทำให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และทำให้จิตใจมีขอบเขตขยายออกไปแล้วมีสภาพที่ดีขึ้น เช่น เมื่อรู้เข้าใจเหตุผล รู้ว่าคนอื่นเขาก็รักชีวิตของเขา

เหมือนกัน เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรไปทำร้ายเขา แต่ควรมีเมตตากรุณา การพัฒนาเมตตากรุณาจึงต้องอาศัยปัญญาความรู้และความเข้าใจ ถ้าไม่อย่างนั้นก็แค่ความเคยชินเป็นการพัฒนาแค่ระดับศีล เมื่อทั้ง 3 ส่วนนี้ประสานกันไป ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะเป็นด้านที่สนองและป้อนเลี้ยงด้านจิตและด้านปัญญา ส่งผลหนุนกันไป ได้แก่ 1) การพัฒนาในด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เรียกว่า ศีล 2) การพัฒนาด้านเจตจำนงลงไปถึงคุณสมบัติในจิตใจเป็นสมาธิ รวมถึงเรื่องคุณธรรม ความดีเรื่องของสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจ เช่น ความเข้มแข็ง ความหนักแน่น ความเพียรพยายาม ความมีสติสมาธิ แล้วก็เรื่องความสุข ความร่าเริง เบิกบานผ่องใส ฯลฯ ที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของจิตใจ 3) การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ การรู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นและความสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบสาวหาเหตุปัจจัยอะไรต่าง ๆ เมื่อไตรสิกขาพัฒนาคนไปอย่างนี้แล้วก็จะวัดผลด้วยภาวนา 4 อัน ได้แก่ 1) กายภาวนา การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพหรือทางวัตถุ 2) ศีลภาวนา การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้านเพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์ทั้งหลายอื่นด้วย 3) จิตภาวนา การพัฒนาด้านจิตใจที่อาศัยสมาธิเป็นตัวแกนในการฝึกและมีบทบาทออกมาทางเจตจำนง 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ คิดได้ หยั่งเห็น

หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการที่สร้างคนให้เป็นมนุษย์หรือเป็นอารยชนที่ประเสริฐและดีงามสอดคล้องกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546: 600-606) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาสำหรับสร้างอารยชนหรือมรรคในฐานะไตรสิกขาว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่การใช้งาน ซึ่งหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการฝึกปรือความประพฤติ ฝึกปรือจิต และฝึกปรือปัญญาชนิดที่ทำให้แก้ปัญหามนุษย์ได้เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ นำไปสู่ความสุขและความเป็นอิสระแท้จริง ในสาระของหลักไตรสิกขา ประกอบด้วยสาระของอริศีล คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้อื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิตและการเจริญปัญญา สาระของอริจิต คือ การพัฒนาคุณภาพจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูงซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงามและพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด และสาระของอริปัญญา คือ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงหรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลายที่ทำให้เป็นอยู่และการทำการต่าง ๆ ด้วยปัญญา คือ รู้จักวางใจวางท่าทีและปฏิบัติต่อโลกต่อชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใส ไร้ทุกข์ เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน เมื่อรวมความของสาระของหลักไตรสิกขาจะพบว่า หลักไตรสิกขาแสดงตัวออกมาไม่เฉพาะที่การปฏิบัติของบุคคลเท่านั้น แต่ส่งผลถึงการกิจกรรมจะต้องจัดทำในระดับชุมชนและสังคมด้วย กล่าวคือ การจัดวางระบบแบบแผน จัดตั้งสถาบันและกิจกรรมต่าง ๆ จัดแจงกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สาระของหลักไตรสิกขา(ศีล สมาธิและปัญญา)เป็นไปในหมู่มนุษย์ ซึ่งศีล สมาธิและปัญญา มีนัยดังนี้ ศีล เป็นการจัดสรรสภาพแวดล้อมทั้งทางวัตถุและทางสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการ

ทำซ้ำและส่งเสริมโอกาสในการทำความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระเบียบชีวิตและระบบสังคมโดยวางหลักเกณฑ์ กฎข้อบังคับ บทบัญญัติต่าง ๆ เพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคล จัดกิจการของส่วนรวมส่งเสริมความร่วมมือกันด้วยดี เรียกรวม ๆ ว่า วินัย ซึ่งวินัยเป็นแนวทางที่จะสร้างเสริมศีลให้เกิดขึ้น สมภาติ เป็นวิธีการและอุปกรณ์ที่จะช่วยชักจูงจิตใจของคนให้สงบ ให้มีจิตใจยึดมั่นและมั่นคงในคุณธรรม เราใจให้ฝึกฝนและมีวิริยะอุตสาหะในการสร้างคามดีงามยิ่งขึ้นตลอดจนอุปนิสัยต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพจิตของคน เช่น การมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอันสงบร่มรื่น ชักจูงความคิดในทางที่ดีงาม การสร้างบรรยากาศในสถานที่อยู่อาศัย ในที่ทำงาน สถานประกอบอาชีพ เป็นต้นให้สดชื่นแจ่มใส ประกอบด้วยเมตตากรุณา ชวนให้อยากทำแต่ความดีและทำให้มีคุณภาพจิตประณีตยิ่งขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่ปลูกเร้าคุณธรรม การส่งเสริมกำลังใจในการทำความคิด ความมีอุดมคติและการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งหนักแน่นมั่นคงมีสมรรถภาพสูง และปัญญา เป็นการฝึกปรีความรู้ ความคิดที่อาศัยกัลยาณมิตร โดยเฉพาะครูอาจารย์มาช่วยถ่ายทอดสู่ (ความรู้แบบรับถ่ายทอดหรือแบบเล่าเรียนสดับฟัง) และความชัดเจนในศิลปวิทยาต่าง ๆ เริ่มแต่วิชาชีพ (เรื่องระดับศีล) เป็นต้นไป แต่การที่จะเป็นอริปัญญาได้นั้น เพียงความรู้ความชัดเจนในวิชาชีพและวิทยาการต่าง ๆ หาเพียงพอไม่ ผู้สอนพึงเป็นกัลยาณมิตรที่สามารถสร้างศรัทธาและชี้แนะให้ผู้เรียนเป็นคนรู้จักคิดเองได้ อย่างน้อยทำให้เขามีความเห็นชอบตามคลองธรรมและถ้าสามารถทำได้ยิ่งกว่านั้นก็ให้เขารู้จักมองโลกและชีวิตอย่างรู้เท่าทันความจริงที่จะให้วางใจวางท่าที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้มีการศึกษานิดที่ขัดเกลาภิเลสและแก้ทุกข์ได้ สามารถทำประโยชน์แก่ผู้อื่น พร้อมกับที่ตนเองมีจิตใจเป็นสุข

การฝึกปรีบุคคลครบทั้ง 3 ระดับ คือ ทั้งศีล สมภาติ และปัญญา มิใช่มุ่งแต่ปัญญาอย่างเดียว โดยเหตุผลว่า อริปัญญาเป็นการศึกษาขั้นสูงสุด ซึ่งจะสำเร็จได้ต้องอาศัยการศึกษา 2 ระดับแรกเป็นพื้นฐาน เนื่องจากมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยส่งเสริมกันและกัน เมื่อฝึกปรีครบทั้ง 3 ขั้น จึงจะได้การศึกษาที่สมบูรณ์

นอกจากนี้ กิตติชัย สุทธาสิโนบล (2555: 46-47) ได้กล่าวถึงหลักการศึกษาไว้ 3 ประการ หรือไตรสิกขา นั้นว่า มุ่งให้ผลเกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค (มรรควิธีแก้ปัญา หรือมรรคแห่งความดับทุกข์) คือ เป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง 8 แห่งมรรคนั้นเกิดมีและเจริญงอกงามใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าวคือ

- 1) อริศีลสิกขา (ศีล) คือ การศึกษาตามขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดมีสัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) และสัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัยและความสัมพันธ์ทางสังคม ถึงมาตรฐานของอารยะชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี
- 2) อริจิตตสิกขา (สมภาติ) คือ การศึกษาตามขั้นตอนที่ฝึกให้เกิดมีสัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมภาติ (จิตมั่นชอบ) เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยะชนเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี
- 3) อริปัญญาสิกขา (ปัญญา) คือ การศึกษาตามขั้นตอน

ที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) และสัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยะชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่าง ๆ มีความเป็นอิสระทางปัญญาอย่างแท้จริง

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นมาเป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียน ให้การศึกษาอบรมประชาชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้ (สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม: 105-106) จากผลการศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยในเรื่องหลักสูตรการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ พบว่าหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ยังมีปัญหาและอุปสรรค คือหลักสูตรยังขาดความทันสมัยและไม่เหมาะกับวัยของผู้เรียน การเขียนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเขียนไม่ชัดเจนผู้บริหารและครู อาจารย์ไม่เข้าใจโครงสร้างของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์เท่าที่ควร เนื้อหาของหลักสูตรขาดรายละเอียดที่เพียงพอ ทำให้ผู้สอนไม่สามารถสอนรายละเอียดพอเหมาะกับความต้องการของนักเรียนและระยะเวลาได้ นอกจากนี้ ประเสริฐ อำมาตย์เอก(2541: 156-157) ได้กล่าวว่า แม้ปัจจุบันจะมีการเปิดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์เพิ่มมากขึ้น แต่การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์กลับประสบปัญหาหลายประการ ทำให้บางศูนย์ต้องปิดการเรียนการสอนไปโดยปริยาย เช่น ปัญหาด้านบุคลากรในศูนย์ขาดคุณภาพและมีจำนวนไม่เพียงพอ มีนักเรียนออกกลางคันจำนวนมาก หลักสูตรมีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับเวลา ความต้องการความถนัด และความสนใจของผู้เรียน งบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดการติดตามตรวจสอบและประเมินผลของภาครัฐอย่างจริงจัง ขาดแรงสนับสนุนจากผู้บริหาร เป็นต้น และสอดคล้องกับ นวลฉวี งามะณีศรี (2555: 165-166) ได้กล่าวว่า ปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ด้านหลักสูตรวิชาเรียนกิจกรรมและวิธีการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ยังไม่เป็นแบบมาตรฐานและระเบียบที่เหมือนกัน ยังกล่าวอีกว่า ด้านหลักสูตร ควรมีการปรับเปลี่ยนวิชาบังคับให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละศูนย์ และควรปรับปรุงตำราเรียนในแต่ละระดับชั้นให้มีความเหมาะสมและควรเพิ่มวิชาสามัญ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำกระบวนการของศีล สมาธิและปัญญามาบูรณาการร่วมกัน เพื่อสร้างฐานของการจัดการเรียนรู้ ดังเช่นที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)(2554: 254) ได้กล่าวว่า การศึกษาที่พัฒนามนุษย์บนฐานความรู้ความเข้าใจและแนวคิด ที่ยังเห็นมนุษย์ร่วมอยู่ในระบบความสัมพันธ์ของธรรมชาติที่โยงถึงกันเป็นอันเดียว ใ้มนุษย์เจริญก้าวหน้าไปในความดีงามความสามารถและความเป็นอิสระ โดยอยู่ดีมีสุขด้วยกันอย่างเกื้อกูลกับเพื่อนมนุษย์ และยังกล่าวอีกว่า การศึกษาที่เป็นระบบบูรณาการเป็นการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง

จากหลักการและเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เนื่องจากฐานของศีล คือความละเอียดใส่ใจและความเกรงกลัวต่อการทำชั่ว ฐานของสมาธิ คือคุณภาพของจิต สมรรถภาพของจิต และสุขภาพของจิต และฐานของปัญญา คือ ความรู้ ความคิดและการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทั้ง 3 ฐานการเรียนรู้(ไตรสิกขา) จะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะชีวิตของผู้เรียนได้และสามารถปลูกฝังส่งเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็กและเยาวชน นอกจากนี้ จะก่อให้เกิดแนวทางสำหรับการพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและความดีงาม พร้อมทั้งสามารถเป็นแบบอย่างให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งอื่นนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วิชา ธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ของผู้บริหาร ครูผู้สอน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจี๊ยบพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 60 คน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ในการทดลองหาประสิทธิภาพของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ใช้เวลาในการทดลอง จำนวน 14 สัปดาห์ ๆ ละ 1 ชั่วโมง รวมเป็น 14 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาที่ประกอบในหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผู้วิจัยนำหลักธรรมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นฐาน พ.ศ.2551 มากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นหลักสูตร

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ดัชนีแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
2. ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 2.2 ทักษะชีวิต ได้แก่ การตัดสินใจและแก้ปัญหา
 - 2.3 ความพึงพอใจต่อหลักสูตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว โดยกำหนดโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สารการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ให้มีความสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไป โดยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ศักยภาพของสถานศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ.2550 และหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 นำข้อมูลที่ได้ใช้กำหนดองค์ประกอบของหน่วยการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรม ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตร เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานมาจัดทำร่างหลักสูตร โดยมีรายละเอียดประกอบด้วยโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สารการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบร่างหลักสูตร นำร่างหลักสูตรที่ได้มาประเมินด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ คือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ศึกษานิเทศก์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ครูผู้สอนพระพุทธศาสนวันอาทิตย์หรือวิชา ธรรมะ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรไปใช้ นำหลักสูตรที่ได้จากขั้นตอนที่ 3 นำไปทดลองตามแผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ เพื่อนำข้อมูลไปศึกษาวิเคราะห์และปรับปรุงต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินหลักสูตร เป็นขั้นตอนตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินทักษะชีวิต เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ หมายถึง หลักสูตรเสริมรายวิชา ธรรมะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เน้นกระบวนการตามหลักไตรสิกขาในการจัดกิจกรรม คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจเป็นหลักเพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

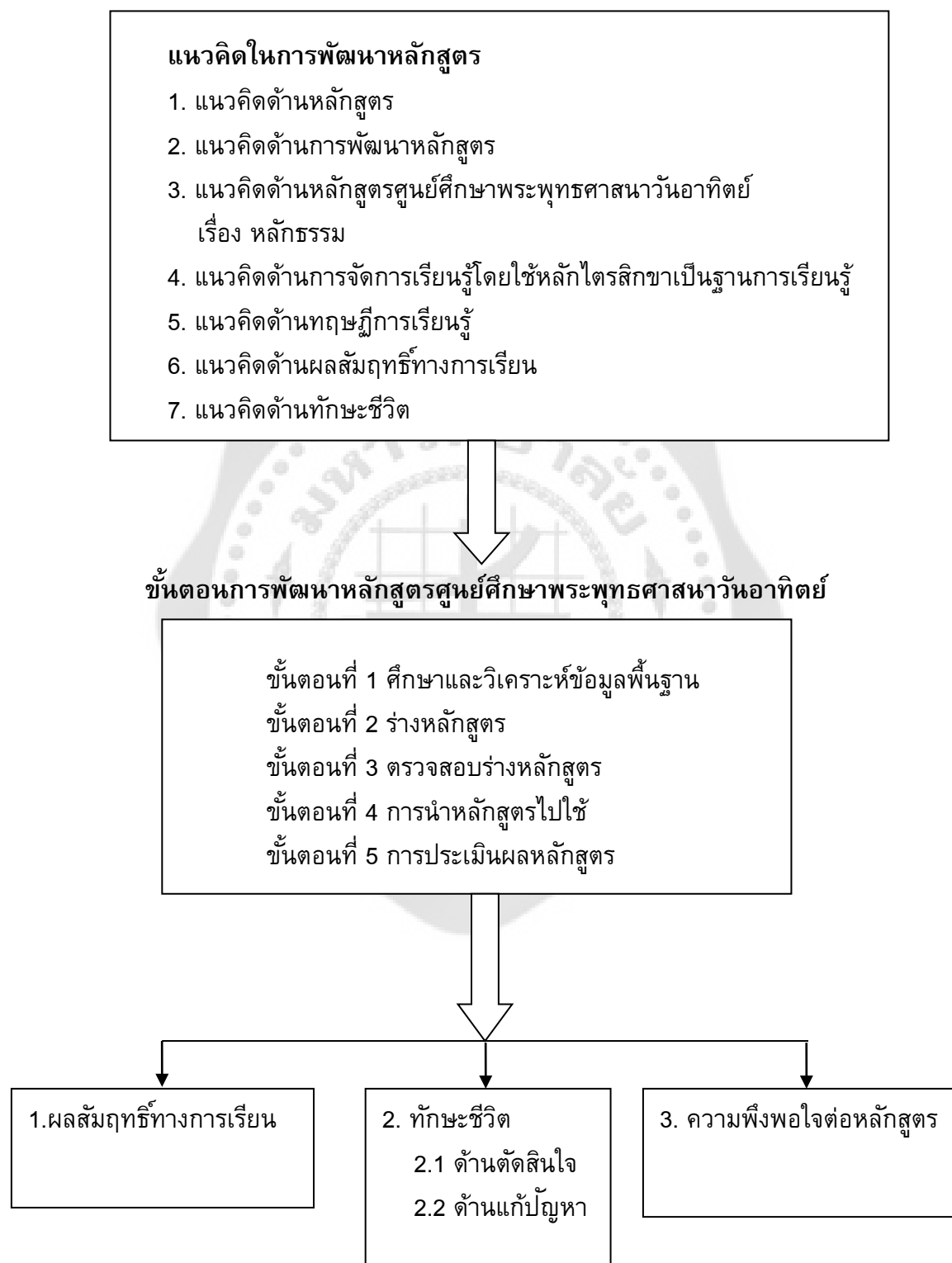
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการประเมินความสามารถด้านการรู้คิด (Cognitive domain) ของบลูม (Bloom) ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านวัดความรู้-ความจำ ด้านความเข้าใจ และด้านนำไปใช้ ในการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งวัดจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. ทักษะชีวิต หมายถึง ผลการประเมินความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในชีวิต และความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต

5. ความพึงพอใจต่อหลักสูตร หมายถึง ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากที่ได้เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

6. ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนวัดกระจับพินิจกลุ่มทดลอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจาก

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
กว่าก่อนการทดลอง
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีทักษะชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนการ
ทดลอง
3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์อยู่ในระดับมาก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
2. เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.1 ความหมายการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.4 การประเมินหลักสูตร
3. เอกสารที่เกี่ยวกับหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
4. เอกสารที่เกี่ยวกับหลักไตรสิกขา
 - 4.1 ความหมายของหลักไตรสิกขา
 - 4.2 หลักไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้
 - 4.3 การพัฒนาหลักสูตรตามหลักไตรสิกขา
5. เอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้
 - 5.1 ความหมายของการเรียนรู้
 - 5.2 แนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้ตามแนวพุทธกับแนวสากล
6. เอกสารที่เกี่ยวกับแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.1 ความหมายของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.2 ประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 6.3 ขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. เอกสารที่เกี่ยวกับทักษะชีวิต
 - 7.1 ความหมายของทักษะชีวิต
 - 7.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิต
 - 7.3 วิธีการประเมินทักษะชีวิต
- 8.งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักไตรสิกขา

9.งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร (Curriculum) ในแวดวงวิชาการนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2542: 6) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษาการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

วิชัย ดิสสระ (2542: 12) กล่าวว่า หลักสูตร คือ หลักสูตรแม่บทเอกสารและวัสดุอุปกรณ์การเรียนกิจกรรมการเรียนและการประเมินผล การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาหลักสูตรโดยสมบูรณ์แบบและจะต้องเป็นไปตามกระบวนการทั้ง 4 ตามลำดับ

ชวลิต ชูกำแหง (2551:15) กล่าวว่าหลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน มีทั้งส่วนที่เป็นหลักฐาน กระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม สื่อวัสดุต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา

นอกจากนี้ ชวลิต ชูกำแหง (2551: 12-13; อ้างอิงจาก กูแบน (Cuban 1992)) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรว่า ขึ้นอยู่กับมุมมองของชนิดหลักสูตรที่อ้างถึงซึ่งมี 3 ชนิด คือ หลักสูตรที่พึงปรารถนา หลักสูตรที่ได้สอน และหลักสูตรที่ได้เรียน โดยมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

หลักสูตรที่พึงปรารถนา (Intend Curriculum) คือ หลักสูตรที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการตามนโยบายของสถานศึกษาต่าง ๆ ที่คาดหวังให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน ซึ่งอยู่ในรูปของเอกสารที่สะท้อนถึงทฤษฎีทางด้านการศึกษา หรือคุณค่าของสังคมในขณะนั้น อย่างไรก็ตามหลักสูตรดังกล่าวอาจไม่จำเป็นที่จะต้องทำตามนโยบายจากส่วนกลางเสมอไป มาตรฐานของหลักสูตรอาจจะกำหนดขึ้น โดยใช้เกณฑ์จากผู้เชี่ยวชาญหรือครูผู้สอนในโรงเรียน เช่น ครูในโรงเรียนสามารถตัดสินใจที่จะกำหนดหลักสูตรเกี่ยวกับการสอนทักษะทางด้านภาษาที่จะสอนในแต่ละระดับชั้น หรือกลุ่มโรงเรียนอาจจะกำหนดหลักสูตรตามที่กลุ่มของตนคาดหวัง

หลักสูตรที่ได้สอน(Taught Curriculum) คือ หลักสูตรที่นำเอาแนวคิดของหลักสูตรที่พึงปรารถนามาปรับขยาย จากทฤษฎีสู่แนวทางการปฏิบัติ ซึ่งค่อนข้างมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรดังกล่าวยังมีความหมายมากกว่าบทเรียน หรือกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น การถาม การอภิปราย การจัดเวลาในการสอน การจัดกลุ่ม ระเบียบในชั้นเรียน อุปกรณ์การเรียน ตำราเรียน สมุดงาน หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ หลายคนอาจเข้าใจว่า ตำราเรียนเปรียบเสมือนหลักสูตรดังกล่าวทั้งหมด กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรตามหัวข้อเนื้อหาต่าง ๆ

หลักสูตรที่ได้เรียน (Learned Curriculum) คือ หลักสูตรที่นักเรียนได้เรียนตามความเป็นจริงในชั้นเรียน เป็นปฏิกิริยาจากหลักสูตรที่พึงปรารถนาและหลักสูตรที่ได้สอน หลักสูตรดังกล่าวหมายถึง ทักษะหรือความรู้ที่เด็กได้รับการเรียน ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่พึงปรารถนาและหลักสูตรที่ได้สอนหรือไม่ก็ได้ เช่น การที่เด็กมีเจตคติทางลบต่อวิชาคณิตศาสตร์อันเนื่องมาจากตัวครู หรือความรู้สึกการเป็นคนไร้ค่าของนักเรียนที่มีประสบการณ์ความล้มเหลวจากโรงเรียน

ชนัท ธาตุทอง (2552: 6) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ความรู้ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรม โครงการหรือแผน ซึ่งประกอบด้วย ความมุ่งหมายของการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาและมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 97) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า มวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชา กลุ่มวิชา เนื้อหาสาระ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556: 3) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้เขามีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวังไว้

จากแนวคิดของนักวิชาการในแวดวงการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ ข้อมูลที่โรงเรียน สถานศึกษา หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเตรียมไว้สำหรับการจัดการเรียนการสอน ฝึกฝนและอบรมให้กับนักเรียนโดยผ่านกระบวนการของครูที่เป็นแผนการสอนและโครงการต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดมวลประสบการณ์เหล่านั้นให้ผู้เรียนทุกคน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

นักวิชาการศึกษาถือว่า หลักสูตรมีความสำคัญสำหรับการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นแบบอย่างในการให้สถานศึกษา ครู หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการศึกษา ดังที่

ธำรง บัวศรี (2542: 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ หลักสูตรยังเป็นสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่า หลักสูตร คือหัวใจของการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการศึกษาก็ย่อมดำเนินไปไม่ได้

ชวลิต ชูกำแหง (2551: 16) กล่าวว่า หลักสูตรที่ดีนั้นควรจะต้องเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ของผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุด หลักสูตรจะต้องมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ จึงสรุปความสำคัญของหลักสูตรดังที่นักวิชาการหลายท่านได้สรุปไว้ดังนี้

พนัท ธาตุทอง (2552: 9) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ 1)ระดับประเทศเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพรวมและเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นแนวโน้มสังคมกับการจัดการศึกษาในอนาคต 2) ระดับสถานศึกษา ซึ่งนับได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจและจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษานั้น ๆ และ 3) ระดับห้องเรียน ซึ่งมีความสำคัญต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียนโดยตรง โดยมีรายละเอียดและเอกสารประกอบที่กำหนดแนวทางว่าจะสอนใคร เรื่องใด เพื่ออะไร

วิชัย วงษ์ใหญ่(2554:97)ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความสำคัญในการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจากข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้งในด้านความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้และการคิด ทักษะทางสังคมและคุณภาพทางด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556: 5) กล่าวสรุปถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นกรอบแนวทางการจัดการศึกษาของผู้สอนเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถและความประพฤติ ที่จะเป็ประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม

จากแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้อันเป็นประสบการณ์มาสู่การจัดการศึกษาในระดับประเทศ ระดับสถานศึกษาและระดับห้องเรียน เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมนั้น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รู้ถึงหลักสูตรว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่มีจุดมุ่งหมายอย่างไร มีเนื้อหาอะไรบ้าง ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

ธีราร บัวศรี (2528: 7-8) กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วย 1.จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2.จุดประสงค์ของการเรียนการสอน 3.เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4.วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และ5.การประเมินผล

นอกจากนี้ ธีราร บัวศรี (2542: 10) ยังกล่าวอีกว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้อย่างน้อย 6 ประการ คือ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) จุดประสงค์การเรียนการสอน

3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และ 6) การประเมินผล

พิสนุ พงศ์ศรี (2550: 151) กล่าวสรุปถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

พนัท ธาตุทอง (2552: 12) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ได้แก่

จุดหมายของหลักสูตร เป็นผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

1. โครงสร้างเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้ มีรวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

2. อัตราเวลาเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ครบกระบวนการและมีประสิทธิภาพ

3. กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. การวัดและประเมินผล เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพของหลักสูตรก่อนและหลังนำไปใช้

นอกจากนี้ แซส (Zais) (พนัท ธาตุทอง (2552:12; อ้างอิงจาก Zais.1976: 439) ว่าหลักสูตรมีโครงสร้างประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) เป้าหมาย 2) ความมุ่งหมายและจุดประสงค์ 3) เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียน และ 4) การประเมินผล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554: 98) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า หลักสูตรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดหรือกลุ่มเป้าหมายใดจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง คุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนรู้จบหลักสูตรประกอบด้วยความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดขั้นสูง และคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ หมายถึง สาระการเรียนรู้ วิชาความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ 3) การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการใช้หลักสูตรกับผู้เรียนในเชิงบูรณาการซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำไปประยุกต์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม รวมทั้งมีทักษะในการเรียนรู้ มีกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพและมีพฤติกรรมที่งดงาม 4) การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของผู้เรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้รวมทั้งการประเมินความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556: 7) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรต้องมีองค์ประกอบทั้งสี่ส่วน คือ จุดมุ่งหมาย/จุดประสงค์ เนื้อหา/ประสบการณ์ วิธีการจัดประสบการณ์/วิธีการสอน และการประเมินผล ซึ่งหลักสูตรจะขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดจุดประสงค์ก็จะไม่รู้ว่าสอนไปเพื่ออะไร ถ้าขาดเนื้อหาก็จะไม่รู้ว่าจะทำอะไรมาสอน และถ้าขาดวิธีการสอนที่ดีก็จะทำให้ผู้เรียนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และถ้าขาดการประเมินผลก็จะไม่ทราบว่าการสอนนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร ควรจะปรับปรุงพัฒนาอะไรตรงไหน และผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์หรือไม่

จากแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร เป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่มีเป้าหมายสร้างนักเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ เป็นเนื้อหามวลประสบการณ์ความรู้ที่จะนำไปถ่ายทอดให้กับนักเรียน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ที่เป็นสื่อในการสอน และการวัดและประเมินผล เพื่อให้รู้ว่าผลของนำหลักสูตรไปใช้เป็นอย่างไร มีผลต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ คือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรของหลักสูตร เนื้อหาสาระการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

2. เอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

2.1 ความหมายการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจการเมือง การปกครองสังคมและวัฒนธรรมโดยศึกษาสิ่งที่เป็นปัญหาในปัจจุบันอันควรแก่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ศึกษาพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมโลก ดังนั้นนักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 10) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือ และสื่อการเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขและการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2545: 10) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่หรือการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยวิธีการปรับหรือขยาย

อุมาพร หล่อสมฤดี (2545: 20) การพัฒนาหลักสูตรโรงเรียน คือ การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแผนประสบการณ์หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วย จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมและสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการวัดและประเมินผล

มารุต พัฒนาผล (2556: 2-3) การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การจัดทำเอกสารหลักสูตรที่มีความเชื่อมโยงตลอดแนว (Alignment) ระหว่างจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการวัดและประเมินผลบนพื้นฐานสารสนเทศและองค์ความรู้ที่ได้จากขั้นตอนการวิเคราะห์สิ่งกำหนดหลักสูตร การพัฒนาเอกสารหลักสูตรต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรที่มีความรู้และประสบการณ์สอดคล้องกับหลักสูตรที่จะสร้างเพื่อให้หลักสูตรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการและสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

จากนักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตร คือ การดำเนินการสร้างหลักสูตรเพื่อใช้ในหน่วยงานหรือสถานศึกษาและการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข เพื่อให้หลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผลต้องมีความเชื่อมโยงกันสามารถวัดผลได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

2.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

วิชัช ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542:119) หลักการพัฒนาหลักสูตร เป็นแนวทางดำเนินการที่ใช้ในการประมวลข้อมูลแต่ละด้าน จัดหาข้อมูลเหล่านั้นอาจเป็นลำดับขั้นตอน มีหลักการที่สำคัญ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตร เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นต้น โดยใช้วิธีการทางสถิติหาข้อสรุป
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นการกำหนดคุณลักษณะ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป้าประสงค์ในแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาต่าง ๆ ทั้งนี้ให้มีครบทุกพิสัยหรือขอบเขต
3. การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ เป็นการคัดเลือก การจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จึงต้องพิจารณาตัดสินความยาก ง่าย ความกว้าง ลึก ขอบข่ายให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน
4. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำโครงการประมวลความรู้หรือหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผล หัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้คือการสอนบุคคลที่มีความสำคัญคือผู้เรียนและผู้บริหารโรงเรียน
5. การประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยนำผลที่ได้จากการวัดด้วยวิธีการต่าง ๆ มาพิจารณาร่วมกันแล้วสรุปเป็นคุณค่าของหลักสูตรฉบับนั้น
6. การปรับปรุง แก้ไข และเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการตัดสินหลักสูตรฉบับที่กำลังใช้หรือทดลองใช้ในกรณีที่หลักสูตรฉบับร่างขึ้นใหม่โดยใช้วิธีการหรือรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือผสมผสานกัน

ชูศรี สุวรรณโชติ (2542: 88-89) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรจะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. เมื่อวิทยาการต่าง ๆ ของสังคมและของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป
2. เมื่อนโยบาย ปรัชญา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป
3. เมื่อผู้ใช้หลักสูตรอื่นได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครอง

เรียกร้อง

4. เมื่อข้อมูลพื้นฐานของสังคมและชุมชนเปลี่ยนแปลง

บุญชม ศรีสะอาด (2546: 73) ได้สรุปหลักการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ใช้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคม จิตวิทยา และวิชาความรู้ต่าง ๆ
2. พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ

และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม

3. พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักของการเรียนรู้

5. ในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องพิจารณาความเหมาะสมในด้านความยากง่าย ลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง และบูรณาการของประสบการณ์ต่าง ๆ

6. พัฒนาในทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กัน ตามลำดับจากจุดประสงค์ สาระความรู้ และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

7. พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ

8. พัฒนาอย่างเป็นระบบ

9. พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง

10. มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา

11. ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ

12. อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายระดับการพัฒนา

ทาบา (ฉันท ชาติทอง. 2552: 77-78; อ้างอิงจาก Taba. 1962:12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass roots approach” หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบาเชื่อว่าผู้ที่ทำหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบานี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับไทเลอร์ แต่ต่างกันตรงที่วิธีการของไทเลอร์เสนอนั้นค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ “Top-down” คือ การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการให้ครูปฏิบัติและผู้บริหารสั่งการมายังครูผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบา มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจความต้องการ (Diagnosis of Needs) ครูหรือผู้ร่างหลักสูตรเริ่มกระบวนการ ด้วยการสำรวจความต้องการของนักเรียนที่หลักสูตรได้วางแผนไว้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of Objectives) หลังจากที่เราได้ระบุความต้องการของนักเรียนแล้ว ครูกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผล

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา (Selection of Contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกรายวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร และควรเลือกเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรงและสำคัญด้วย

ขั้นที่ 4 การจัดเนื้อหา (Organization of Contents) เมื่อครูเลือกเนื้อหาได้แล้ว ต้องจัดเนื้อหาโดยเรียงลำดับขั้นตอนให้ถูกต้องโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสนใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 6 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) เมื่อได้เนื้อหาแล้ว ครูคัดเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

ขั้นที่ 7 การประเมินผลและวิธีการประเมินผล (Evaluation and Means of Evaluation) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จและทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

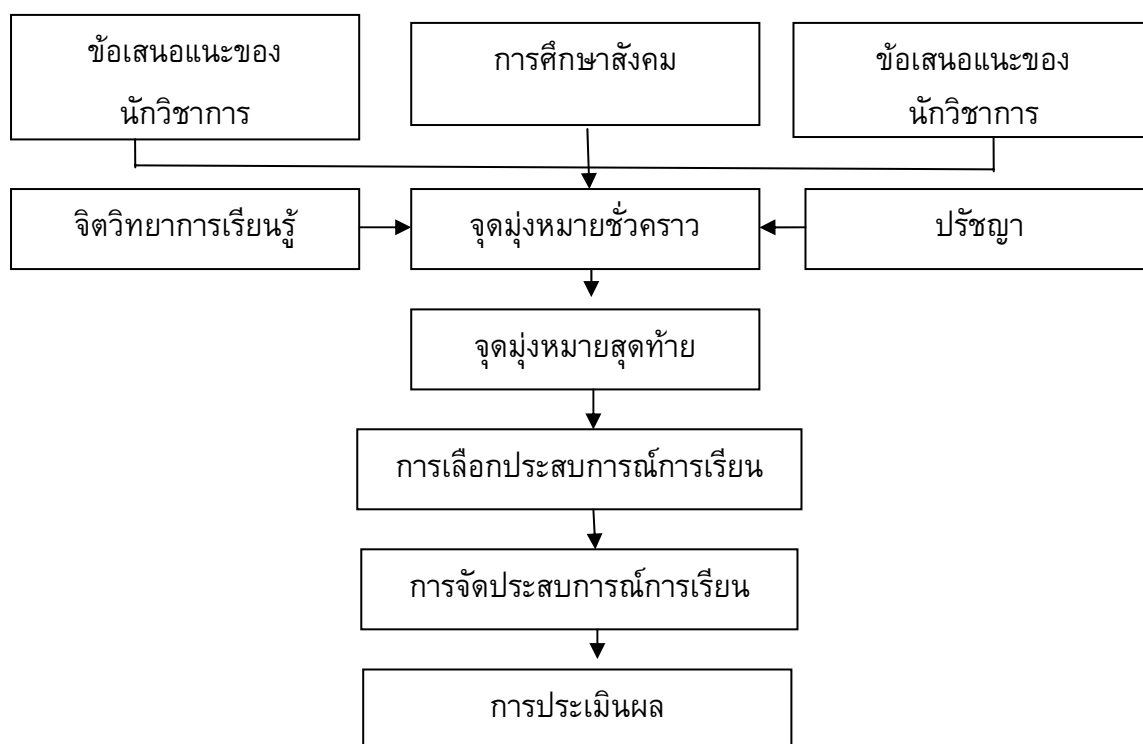
นอกจากนี้ ไทเลอร์ (ฉันทิ ธาตุทอง. 2552:76-77 ; อ้างอิงจาก Tyler. 1949:99) ยังได้เสนอแนวคิดในการวางโครงสร้างหลักสูตร โดยใช้วิธี Means Ends Approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า หลักการของไทเลอร์ (Tyler's Rationale) มีหลักเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการสอนที่เน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้ผู้เรียน
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษาอย่างไรจึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้นโดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิดที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่ง คือ

1. ศึกษาจากสังคม
2. ศึกษาจากผู้เรียน
3. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา

ข้อมูลจากแหล่งทั้ง 3 ดังกล่าว จะเป็นเครื่องช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายชั่วคราว จุดมุ่งหมายที่ได้ในขั้นนี้ บางครั้งอาจมีมากเกินไปที่จะจัดเข้าไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด จึงควรได้มีการพิจารณาเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่มีความสำคัญและสอดคล้องกัน เพื่อนำไปเป็นหลักในปฏิบัติ ดังนั้น การเลือกจุดมุ่งหมายถาวรควรผ่านการกลั่นกรองเพื่อพิจารณาข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องกันออกไป ดังภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

ที่มา: ฆนัท ธาตุทอง.(2552). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาระดับพื้นฐาน พ.ศ.2551.หน้า 77.

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2555: 23) กล่าวเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาว่าเป็นแนวคิดภายใต้พื้นฐานของการบริหารงานที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School-Based Management-SBM) ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงานด้านวิชาการ ด้านการเงิน ด้านการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่ดีที่สุดเกิดจากการตัดสินใจของคณะบุคคลที่ใกล้ชิดและมีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากที่สุดแนวทางที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาดีขึ้นใช้การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนให้มากขึ้นมีการนำวิธีการบริหารงบประมาณด้วยตนเอง (Self-Budgeting School) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (School-Based Curriculum Development)และการพัฒนาบุคลากรโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน(School-Based Student Counseling) เข้ามาใช้

จากแนวคิดดังกล่าวการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาโดยการปรับข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและข้อมูลพื้นฐานมาบูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาไปในทิศทางไหน ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่องปรับปรุงแก้ไขตลอดเวลา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยต้องการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ที่มุ่งให้หลักสูตรที่จักสร้างขึ้นนี้ตรงกับความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคม สภาพแวดล้อม

2.3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในรูปแบบการเรียนการสอนของสถานศึกษา ทำให้นักการศึกษาและนักวิชาการจำนวนหลายท่าน ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของวิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 5-25) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานหรือสิ่งที่กำหนดหลักสูตรด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ สิ่งกำหนดหลักสูตรทางด้านวิชาการและสิ่งที่กำหนดหลักสูตรทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับผู้เรียนและสังคม เป็นไปตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 รูปแบบการพัฒนาเป็นการนำข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดหลักสูตรในด้านต่าง ๆ มาใช้กำหนดรูปแบบของหลักสูตรว่าควรมีลักษณะใด โครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นอย่างไร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบหลักสูตรเป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร อาจทำได้โดยวิธี เช่น การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ หรือการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การปรับแก้หลักสูตรก่อนนำไปใช้เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ผ่านมา มาสังเคราะห์เพื่อแก้ไขหลักสูตรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรทบทวนให้รอบคอบว่าข้อมูลส่วนใดที่จะใช้เพื่อการปรับปรุงและมีผลกระทบต่อโครงสร้างอื่น ๆ ของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด

นิคม ชมพูหลง (2545: 53) ได้สรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มนุษย์สร้างขึ้นทรัพยากรมนุษย์สภาพความต้องการของท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษาและสภาพความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและประชาชน

2. การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง ได้แก่ คำชี้แจง เหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล คำอธิบายรายวิชา ตารางวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม รายละเอียดของเนื้อหาของแต่ละหน่วยโดยละเอียดพร้อมภาพประกอบทุกขั้นตอนและ

บรรณานุกรม ซึ่งจะต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาอย่างจริงจังแล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

3. การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่างเป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยจะต้องมีการกำหนดเป็นแผนอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ มีการประชุมพิจารณาาร่วมกันหรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่า องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาเรียน วิธีการวัดและประเมินผล มีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร

4. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ มีการขออนุมัติหลักสูตร จัดทำตารางแผนการใช้หลักสูตร ประชาสัมพันธ์หลักสูตร เตรียมความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ วัสดุหลักสูตร โดยการใช้หลักสูตร อาจเป็นการสอนเองหรือให้คนอื่นสอนแทนและจะต้องมีการจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรโดยระบุขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด

5. การประเมินหลักสูตรผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ มีการวางแผนการประเมิน ประเมินย่อย ประเมินรวบยอด ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

6. การปรับปรุงแก้ไข เพื่อปรับแก้หลักสูตรอันได้แก่ แผนการสอน สื่อและเครื่องมือ วัดผลประเมินผลให้สมบูรณ์และมีคุณภาพ

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของสุนีย์ ภูพันธ์

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 174) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดจุดหมายเป็นการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การจัดเนื้อหาของหลักสูตรเป็นการจัดเนื้อหาที่ตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาแก้ไขให้ได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วจึงนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตร เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการนำผลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรมาปรับปรุงและแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ชนัท ธาตุทอง (2552: 86) ได้สรุปถึงกระบวนการและขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรไว้ 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง

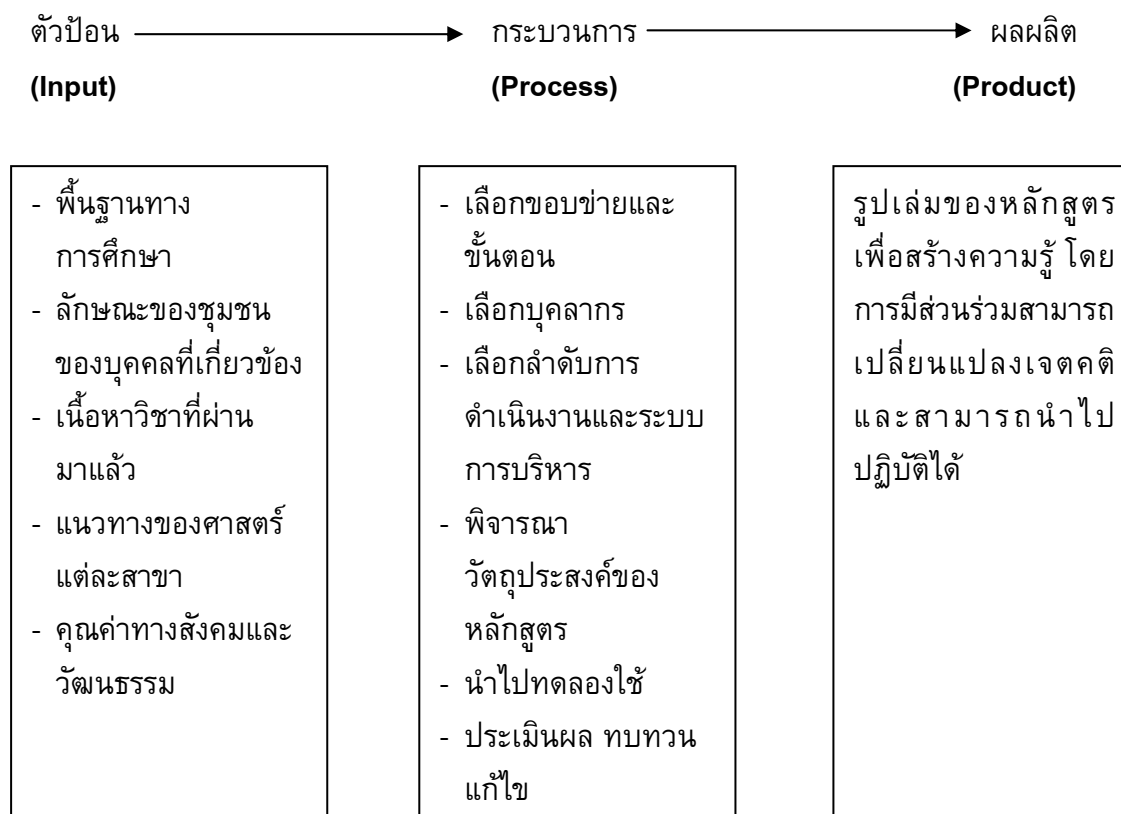
ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงแก้ไข

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบว์แชมป์

โบว์แชมป์ (ฉันท ชาติทอง.2552: 86; อ้างอิงจาก Beauchamp.1981: 66-67) ได้เสนอรูปแบบของระบบหลักสูตรดังภาพประกอบ 3 ดังนี้

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของโบว์แชมป์ (Beauchamp)

ที่มา: ฉันท ชาติทอง.(2552). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551.หน้า 86.

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้โดยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเป็นหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องสร้างหลักสูตรฉบับร่างขึ้นมา ขั้นตอนที่ 3 ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง ขั้นตอนที่ 4 ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นตอนที่ 5 ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องประเมินผลหลังจาก

การนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นตอนที่ 6 ผู้พัฒนาหลักสูตรต้องปรับปรุง แก้ไข หลักสูตรที่ประเมินผล หลังจากการทดลอง เพื่อจะได้นำหลักสูตรกลับไปใช้ใหม่

2.4 การประเมินหลักสูตร

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

เป็นการวัดผลหลังจากที่นำหลักสูตรไปใช้แล้วเพื่อจกหาคุณภาพของหลักสูตร จึงมี นักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ ดังนี้

วิชย วงษ์ใหญ่ (2539: 192) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมิน หลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาาร่วมกันและสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมานั้นมาเป็น อย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่ จะต้องปรับปรุงแก้ไข

รุจิร ภูสาระ (2546: 143) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า การประเมิน หลักสูตรเป็นการวัดผลการปฏิบัติของผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในเชิงปริมาณ เป็นการ เปรียบเทียบพฤติกรรมการปฏิบัติของผู้เรียนกับมาตรฐาน เป็นการอธิบายและการตัดสินใจเกี่ยวกับ หลักสูตร และการใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

พิสนุ พองศรี (2550: 152) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรว่า มีความสำคัญเพราะจะทำให้ ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและ สังคม รวมทั้งทำให้ทราบถึงความสำเร็จ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคได้ การประเมินหลักสูตร สามารถใช้แนวทางที่กำหนดได้ในหลักสูตรนั้น ๆ มาพิจารณาประกอบได้

ชัยรัตน์ สุทธิรัตน์ (2556: 278) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตร ว่าเป็นการพิจารณาคุณค่า ของหลักสูตรต่อผู้เรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด หลักสูตรสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ จริงหรือไม่ ซึ่งข้อมูลการประเมินหลักสูตรจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มี คุณภาพสูงขึ้น

ตามที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรนั้น ผู้วิจัยสรุปว่า การ ประเมินหลักสูตร หมายถึง การตัดสินใจเพื่อหาข้อบกพร่องหรือปัญหาของหลักสูตรที่นำไปใช้ว่าตรง ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่สร้างขึ้นหรือไม่ และตรวจดูความสอดคล้องระหว่าง หลักสูตรกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร ซึ่งจะมีผลสัมฤทธิ์ต่อนักเรียนหาจุดบกพร่องเพื่อนำไป ปรับปรุงหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521: 151-152) การประเมินหลักสูตรใด ๆ ก็จะมีจุดมุ่งหมายและขั้นตอนของการปฏิบัติส่วนใหญ่ ดังนี้

1. เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตร โดยตรวจสอบดูว่า หลักสูตรที่พัฒนามานั้น สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งเป็นระยะของการพัฒนาหลักสูตรและการประเมินผลตามลำดับดังนี้

1.1 การประเมินผลจุดมุ่งหมายทั่วไปของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายเฉพาะที่สำคัญ ๆ ของหลักสูตร

1.2 การประเมินผลแต่ละระยะของการวางแผนงาน

1.3 การทดลองและปรับปรุงวัสดุประกอบหลักสูตรและวิธีการสอนต่าง ๆ

1.4 การประเมินระยะทดลองต่าง ๆ

1.5 การประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มใหญ่

1.6 การควบคุมคุณภาพของการใช้หลักสูตรทั่วไป

2. เพื่อวัดผลดูว่า การวางแผนโครงสร้างและรูปแบบของหลักสูตร รวมทั้งวัสดุประกอบหลักสูตร และการบริหารหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ โดยแบ่งระยะของการประเมินผล ดังนี้

2.1 ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา ตรวจสอบเสนอแนะให้ข้อมูลในการประเมินผล

2.2 กลวิธีการสังเกต การสอน เพื่อความเที่ยงตรงในการประเมินผล

2.3 ศึกษาแหล่งข้อมูลสำหรับการประเมินผล จากครู ผู้ปกครองและชุมชน

2.4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการประเมินผล

3. การประเมินผลจากตัวผู้เรียนเอง เพื่อตรวจสอบดูว่ามีลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ เพียงไร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 192-193) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร การประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล ฯลฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่ใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันทั่วถึง

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารว่า ควรใช้หลักสูตรต่อไปอีก หรือควรยกเลิก การใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจาก ที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งแล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตร มีคุณภาพดีหรือไม่ดี บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใด และเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่ามีการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษา มาแล้วหรือไม่อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้หรือ หลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2555: 26) กล่าวสรุปจุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตรว่า มีความมุ่ง หมายเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐาน หรือปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่อง เพื่อตัดสินผลการเรียน เพื่อจัดตำแหน่ง เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการ เพื่อพยากรณ์หรือทำนายและเพื่อประเมินค่าซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรได้ว่า เป็นการ ประเมินคุณภาพของหลักสูตรในด้านองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของหลักสูตร เพื่อหาจุดบกพร่องจักได้ แก้ไขในส่วนที่บกพร่อง ไม่ได้มาตรฐานไม่ได้ตามเป้าหมายและตามจุดประสงค์ของหลักสูตร นอกจากนั้น จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรเพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียน และยังเป็น การตัดสินใจของผู้บริหารในการที่จะนำหลักสูตรไปใช้อีกหรือไม่ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการ พัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

รูปแบบการประเมินหลักสูตร มีนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศเสนอแนะไว้ หลากหลาย ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 207-208) แบ่งรูปแบบของการประเมินหลักสูตรได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำ หลักสูตรไปใช้ ซึ่งในกลุ่มนี้จะเสนอรูปแบบที่เด่น ๆ คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการ วิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puiscance Analysis Technique)

2. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งในกลุ่มนี้แบ่ง ได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใดโดยพิจารณาจาก จุดมุ่งหมายเป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) และรูปแบบ การประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามสภาพความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมินและต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Michael Scriven)

2.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Robert E. Stake)

2.4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Malcolm Probus) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของดอริส โกว (Doris T. Gow)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556:322) กล่าวสรุปการประเมินหลักสูตรว่าเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อน ต้องทำความเข้าใจชัดเจนเกี่ยวกับความหมายของการประเมินหลักสูตร จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร ลักษณะของการประเมินหลักสูตร และระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร ซึ่งแบ่งเป็นการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร การประเมินหลังการใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ โดยในการดำเนินการประเมินนั้น ผู้ประเมินต้องใช้ความประณีต ละเอียดและมีทักษะอันกว้างขวางว่าจะทำการประเมินตรงจุดใดและรูปแบบใด และระลึกเสมอว่า การประเมินหลักสูตรจะต้องกำหนดลงไปอย่างชัดเจนว่าจะประเมินอะไรให้แน่นอน

รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Model of Evaluation)

ไทเลอร์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์.2539: 222-225; อ้างอิงจาก Tyler.unpaged) การประเมินหลักสูตร เป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน นอกจากนี้ ไทเลอร์มีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร คือ

1. เพื่อตัดสินว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป แต่ส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จก็จะปรับปรุงแก้ไข

2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากรขนาดใหญ่เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย ดังนั้น ไทเลอร์ จึงได้จัดลำดับขั้นตอนการสอนและการประเมินผล ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระและปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal Screens) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา

2. กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลัง

3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

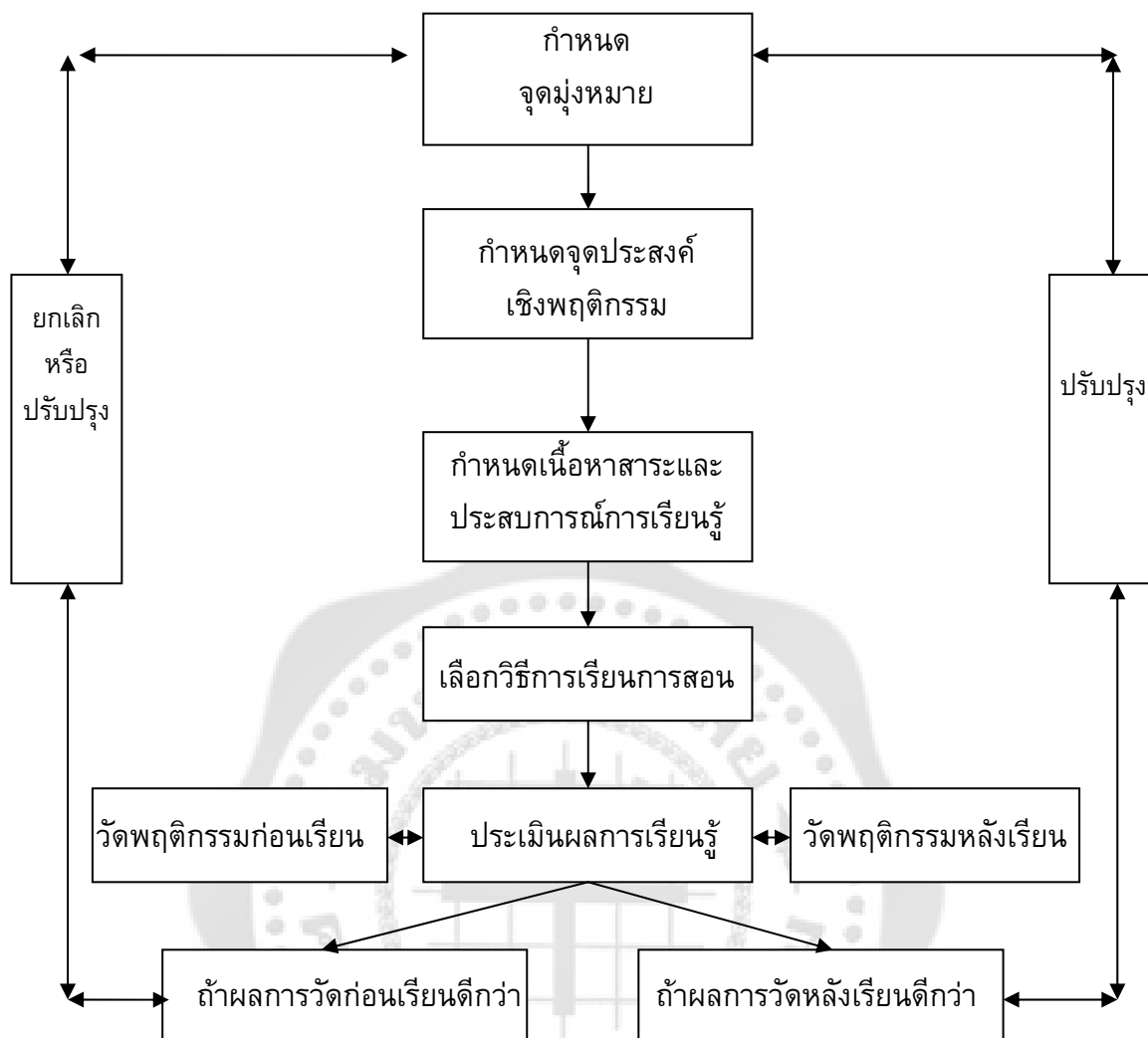
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ

5. ประเมินผลโดยการตัดสินด้วยการวัดผลการศึกษาหรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน

6. ถ้าไม่บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็อาจจะใช้ผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของหลักสูตรนั้นเพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร

ไทเลอร์ได้จัดขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตร สรุปเป็นภาพประกอบ 4 ได้ดังนี้

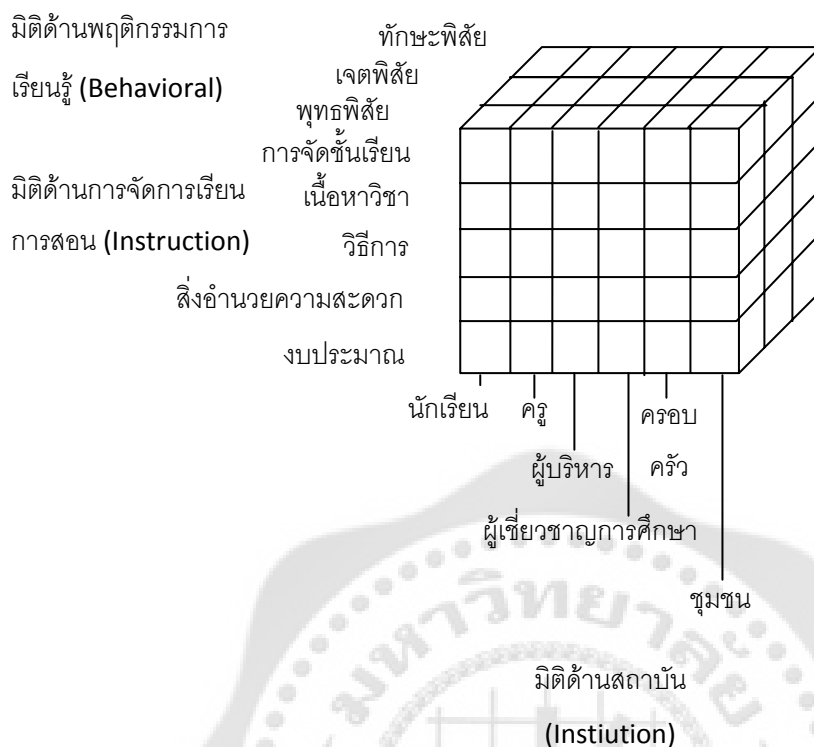

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler)

ที่มา: ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ.
หน้า 225.

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์

โรเบิร์ต แอล แฮมมอนด์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.2554:9; อ้างอิงจาก Robert L. Hammond.unpaged) ได้เสนอรูปแบบการประเมินหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาว่าวัดกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่มีข้อมูลหรือหลักฐานเพียงพอที่ชี้ให้เห็นวัดกรรมทางการศึกษาที่จัดขึ้นได้ผลอย่างไร และในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้การสำรวจความคิดเห็นจากครูและนักเรียนเท่านั้น เป็นการประเมินที่ยังไม่เป็นระบบเนื่องจากไม่ได้นำกระบวนการประเมินมาใช้ แฮมมอนด์ จึงเสนอรูปแบบการประเมินที่ประกอบด้วย 3 มิติใหญ่ ๆ ที่เรียกว่า “โครงสร้างสำหรับการประเมิน” ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Hammond)

ที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2554). เอกสารชุดการสอน ชุดวิชา การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) หน่วยที่ 1- 8. หน้า 9.

จากภาพ จะเห็นว่า โครงสร้างสำหรับการประเมินของแฮมมอนด์ ประกอบด้วย 3 มิติ คือ

1. มิติด้านการจัดการเรียนการสอน
2. มิติด้านสถาบัน
3. มิติด้านพฤติกรรมการณ์เรียนรู้

มิติทั้งสามดังกล่าวมีปฏิสัมพันธ์กันที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. มิติด้านการจัดการเรียนการสอน แฮมมอนด์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

2554:10; อ้างอิงจาก Robert L. Hammond.unpaged) กล่าวถึงองค์ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญที่ควรคำนึงในการประเมินหลักสูตร 5 ตัวแปร

1.1 การจัดชั้นเรียน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดให้ครูและนักเรียนมาพบกันเพื่อให้เกิดการเรียนการสอน การจัดชั้นเรียนแบ่งออกเป็นสององค์ประกอบย่อย คือ เวลา และ สถานที่

เวลา หมายถึง การจัดช่วงเวลาและการจัดลำดับเวลาให้เหมาะสมกับวิชาที่จะสอนว่า วิชาใดควรสอนกี่ครั้งต่อสัปดาห์ และควรอยู่ในช่วงเวลาใดของตารางเรียน

สถานที่ หมายถึง การจัดชั้นเรียนซึ่งมีสองลักษณะ คือ การจัดชั้นเรียนในแนวตั้งและการจัดชั้นเรียนในแนวนอน ในส่วนของการจัดชั้นเรียนในแนวตั้ง หมายถึง การจัดชั้นเรียนโดยมีการแบ่งชั้น เช่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เนื้อหาวิชาที่สอนจัดไปตามระดับชั้นแต่ละชั้น ส่วนการจัดการชั้นเรียนโดยไม่มีการแบ่งชั้นเป็นการจัดชั้นเรียนที่ไม่แบ่งเป็นชั้น ๆ แต่จะจัดเนื้อหาวิชาตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนสำหรับการจัดชั้นเรียนการแนวนอน ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 4 อย่าง ผู้เรียน หลักสูตร คุณภาพของผู้สอน และปรัชญาโรงเรียน เป็นสำคัญ

1.2 เนื้อหาวิชา หมายถึง โครงสร้างหรือองค์ความรู้ คือ เนื้อหาวิชาที่ระบุไว้ในหลักสูตรที่นำมาใช้สอนในแต่ละระดับชั้น

1.3 วิธีการ หมายถึง กระบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ 1. กิจกรรมการสอน 2. รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ 3. ทฤษฎีการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 กิจกรรมการสอน ประกอบด้วย การบรรยาย การอภิปราย การถาม-ตอบ การอภิปรายการฝึกทักษะ การให้การบ้าน การทบทวน การศึกษาเป็นรายบุคคล การใช้แหล่งทรัพยากร การศึกษานอกสถานที่ การสืบค้น การโต้วาที การใช้สื่อการเรียนการสอน ฯลฯ

1.3.2 รูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ มีหลายลักษณะ คือ

- ก) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
- ข) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน
- ค) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับผู้เรียน
- ง) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้สอน

1.3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ ประกอบด้วย

ก) การเสริมแรง เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา

ข) การชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด

ค) การฝึกให้ผู้เรียนนำหลักการที่เรียนรู้มาแล้วมาใช้ในการแก้ปัญหาใหม่

ง) การคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนควรให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน

จ) การเลียนแบบ ถ้าผู้เรียนได้ฝึกให้เรียนรู้โดยการเลียนแบบ ผู้เรียนก็จะสามารถฝึกทักษะต่าง ๆ จากการสาธิตให้ดูได้

ฉ) การกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าผู้เรียนได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

1.4 สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้หลักสูตร

1.5 งบประมาณ หมายถึง เงินที่นำมาใช้ในการอำนวยความสะดวก ค่าบำรุงรักษา ตลอดจนค่าจ้างบุคลากร

2. มิติต้านสถาบัน แฮมมอนด์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.2554:11; อ้างอิงจาก Robert L. Hammond.unpaged) กล่าวถึงองค์ประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญที่ควรคำนึงในการประเมินหลักสูตร คือ นักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ครอบครัว และชุมชน ซึ่งตัวแปรแต่ละตัวสามารถแบ่งออกเป็นตัวแปรย่อย ดังนี้

2.1 นักเรียน ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ อายุ ระดับชั้น เพศ ภูมิหลังทางครอบครัว ภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม สุขภาพกาย สุขภาพจิต ผลการเรียนรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความสัมพันธ์กับนวัตกรรม

2.2 ครู ผู้บริหาร และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ

ก. ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยอายุ เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สุขภาพกาย และลักษณะบุคลิกภาพ

ข. ข้อมูลทางการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ประกอบด้วยวิชาเอกและวิชาโทที่เรียนในระดับปริญญาตรี วิชาเอกในระดับปริญญาโท วุฒิสถิต ประสพการทางการศึกษา และประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

ค.ข้อมูลด้านสภาวะแวดล้อม ประกอบด้วย เงินเดือน การเป็นสมาชิกของสมาคมวิชาชีพ การเป็นสมาชิกของสมาคมอื่น ๆ ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม นิสัยในการอ่าน การใช้เวลาว่าง

ง. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในหลักสูตร

2.3 ครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปรย่อย คือ

ก. ระดับการมีส่วนร่วมในนวัตกรรม พิจารณาจาก

1) มีผู้เรียนอยู่ในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในนวัตกรรม

2) มีผู้เรียนอยู่ในโรงเรียน บางคนมีส่วนร่วมในนวัตกรรม บางคนไม่มีส่วนร่วมในนวัตกรรม

3) มีผู้เรียนอยู่ในโรงเรียนและไม่มีส่วนร่วมในนวัตกรรม

4) ไม่มีผู้เรียนอยู่ในโรงเรียน

ข. คุณลักษณะทั่ว ๆ ไปของครอบครัว ประกอบด้วย เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษาที่ใช้ ขนาดของครอบครัว สถานภาพสมรส

2.4 ชุมชน ประกอบด้วย ที่ตั้งของชุมชน ประวัติของชุมชน ลักษณะของประชากรในชุมชน ลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชน และลักษณะทางสังคมของชุมชน

3. มิติด้านพฤติกรรม แฮมมอนด์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.2554:12; อ้างอิงจาก Robert L. Hammond.unpaged) ยังกล่าวถึงองค์ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญในการประเมิน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านเจตพิสัย และด้านทักษะพิสัย วิธีการประเมินที่ดีที่สุด คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมในแต่ละด้านดังนี้

3.1 ด้านพุทธิพิสัย เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความสามารถในการจำหรือระลึกได้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เครื่องมือที่ใช้วัดความสามารถในด้านพุทธิพิสัย คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2 ด้านเจตพิสัย เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสนใจ เจตคติ ค่านิยม ความซาบซึ้ง และการปรับตัวของแต่ละบุคคล

3.3 ด้านทักษะพิสัย เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับทักษะหรือการปฏิบัติ ซึ่งจะต้องสัมพันธ์กับประสาทและกล้ามเนื้อ เช่น การคัดลายมือ พลศึกษา เป็นต้น การประเมินด้านนี้จะประเมินจากผลการปฏิบัติของผู้เรียน

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสแตค

โรเบิร์ต อี สแตค (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.2554:21; อ้างอิงจาก Robert E. Stake.unpaged) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการบรรยายและตัดสินคุณค่าของหลักสูตรสำหรับการประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของเขานั้น ประกอบด้วยด้วยกิจกรรมหลัก 2 ด้าน คือ การบรรยาย (Description) และการตัดสิน (Judgment)

1. การบรรยาย (Description) นักประเมินจะต้องสามารถบรรยายตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ความถนัด สภาพแวดล้อม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดประสงค์ของรายวิชาต่าง ๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ นักประเมินต้องบรรยายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน เช่น วิธีสอน สื่อ บุคลิกภาพของครู คุณลักษณะของผู้เรียน เป็นต้น

2. การตัดสิน (Judgment) นักประเมินต้องตัดสินเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรด้วยโดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินว่าส่วนใดดี ส่วนใดไม่ดี หรือมีจุดเด่นและจุดอ่อนตรงจุดใด เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการบรรยายเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน

ในการประเมินตามแนวคิดของสแตค จะเริ่มจากการสร้างตารางข้อมูล ซึ่งนักประเมินต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการบรรยายและการตัดสิน ตารางข้อมูลของสแตคนั้นแบ่งลักษณะของข้อมูลเป็น 3 ประเภท คือ

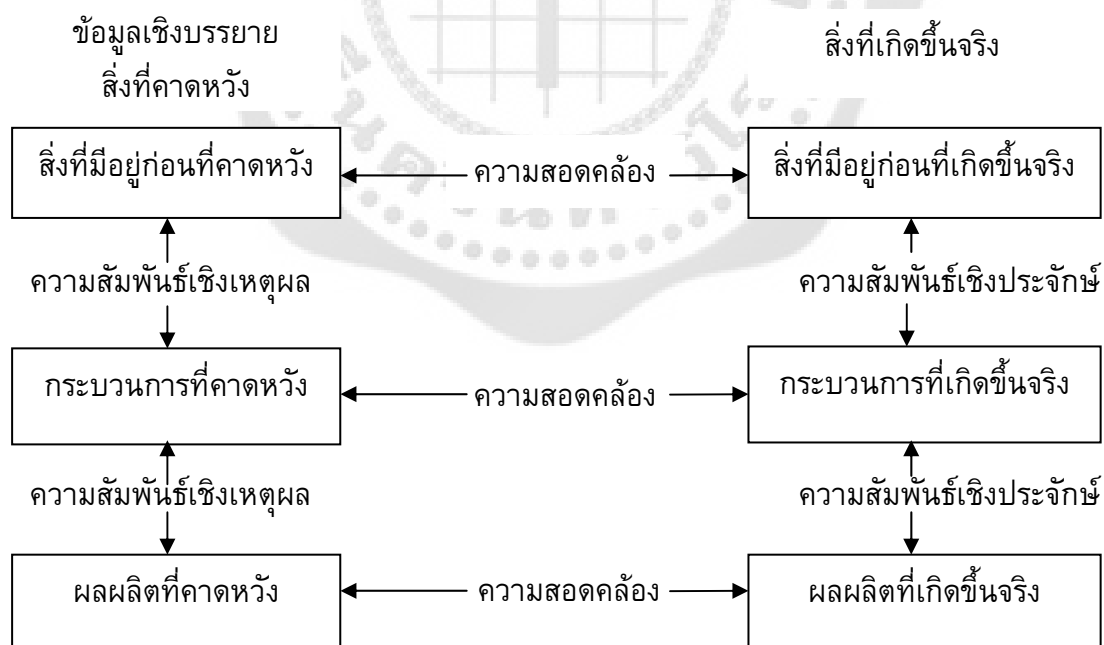
1. สิ่งที่มีอยู่ก่อนหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents)
2. กระบวนการ (Transactions)
3. ผลผลิต (Outcomes)

1. สิ่งที่มีอยู่ก่อนหรือปัจจัยเบื้องต้น หมายถึง เงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนที่จะมีการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อผลผลิต เช่น ประสบการณ์ของนักเรียนที่มีมาก่อน ความถนัด เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงคุณลักษณะของครู เช่น ประสบการณ์การสอน ระดับการศึกษา

2. กระบวนการ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับประสบการณ์การเรียนรู้

3. ผลผลิต หรือบางที่ เรียกว่า ผลลัพธ์ของหลักสูตร หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการเรียนการสอนไปแล้ว เช่น ความรู้ความสามารถของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เจตคติของนักเรียน และทักษะการเรียนรู้ ตลอดจนผลกระทบจากการสอนของครู ผู้บริหาร นักแนะแนวและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน เป็นต้น

สิ่งที่คาดหวัง หรือสิ่งที่เป้าหมาย ซึ่งรวมถึงแผนที่เกี่ยวกับเงื่อนไขการเรียนการสอน เนื้อหาที่จะสอน และรวมถึงพฤติกรรมของนักเรียนด้วย ส่วนสิ่งที่เกิดขึ้นจริงซึ่งเกิดจากการสังเกตในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินอาจสังเกตโดยใช้ตัวเองเป็นผู้สังเกต หรืออาจใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบสำรวจรายการ แบบสัมภาษณ์ และแบบวัดอื่น ๆ เป็นต้น สิ่งที่ผู้ประเมินต้องพิจารณาต่อไป คือ ความสัมพันธ์และความสอดคล้อง (Contingency and Congruence) ดังปรากฏในภาพประกอบ 6 ดังนี้

ภาพประกอบ 6 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Stake)

ที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2554). เอกสารชุดการสอน ชุดวิชา การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) หน่วยที่ 1- 8. หน้า 22.

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม

แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.2554: 25-26; อ้างอิงจาก Daniel L. Stufflebeam.unpaged) ได้เสนอ รูปแบบการประเมินแบบ CIPP มีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C)
2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation: I)
3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P)
4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P)

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อหาหลักการ และเหตุผลในการกำหนดวัตถุประสงค์ที่จะช่วยกำหนดสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ยังสามารถช่วย ในการตัดสินใจเกี่ยวกับสร้างหลักสูตร การกำหนดเป้าหมายทั่วไป และการกำหนดวัตถุประสงค์ เฉพาะที่บรรลุผล มีวิธีการดังนี้

1. วิเคราะห์แนวโน้มหรือความคิดรวบยอด เพื่อกำหนดหรือระบุของเขตของสภาวะแวดล้อม
2. ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็นที่ยังไม่พบ และโอกาสที่ยังไม่สามารถนำมาใช้
3. วิเคราะห์ส่วนที่เป็นมโนคติหรือความคิดรวบยอด และข้อมูลเชิงประจักษ์กับการใช้ ทฤษฎีและความคิดเห็นของผู้มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการตัดสินใจในปัญหาเบื้องต้น ที่ต้องแก้ไข

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ข้อมูลสำหรับใช้ ในการกำหนดวิธีการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์เพื่อให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรลุผล ผู้ประเมิน จำเป็นต้องประเมิน ดังนี้

1. ความสามารถของหน่วยงานที่รับผิดชอบ
2. กลยุทธ์ที่จะให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรบรรลุผล
3. การออกแบบเพื่อนำกลยุทธ์ไปใช้ในการดำเนินการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ ว่าบรรลุผลสำเร็จเพียงใดเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการนำหลักสูตรไปใช้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อหาข้อบกพร่องในระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้
2. เพื่อหาข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
3. เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในขณะที่ใช้หลักสูตร

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อวัดและตีความว่าหลักสูตรบรรลุผลหรือไม่ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องประเมินเมื่อนำหลักสูตรไปใช้จนครบวงจร ซึ่งอาจจะประเมินในระหว่างที่ดำเนินการใช้หลักสูตรอยู่ก็ได้ โดยมีวิธีการประเมินผลผลิต ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในรูปของนิยามเชิงปฏิบัติการ
2. กำหนดเกณฑ์การวัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
3. เปรียบเทียบผลการวัดกับเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์ที่กำหนดอาจเป็นเกณฑ์มาตรฐาน สมบูรณ์หรือเกณฑ์มาตรฐานสัมพัทธ์ก็ได้
4. ตีความของผลที่ได้โดยใช้หลักเหตุผลและใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้นกระบวนการและผลผลิตประกอบ

จากรูปแบบการประเมินหลักสูตรดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตร เป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรต้องประเมินทั้ง 4 ระบบ คือ ประเมินก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ประเมินระหว่างใช้หลักสูตร ประเมินหลังการใช้หลักสูตร และประเมินหลักสูตรทั้งระบบ เพื่อจะได้รู้ว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน สื่อสารสนเทศของหลักสูตร ฉะนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

3.1 ความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2551:3-4) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง ศูนย์ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษา อบรม ปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน มีชื่อย่อว่า “ศพอ.” ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นองค์กรทางพระพุทธศาสนาองค์กรหนึ่ง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชนที่กำลังอยู่ในวัยแห่งการศึกษาขั้นพื้นฐานและประชาชนผู้สนใจที่จะเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา สามารถเข้าเรียนและเป็นการรู้จักใช้เวลาว่างในวันหยุดเรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้ความเข้าใจ ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3.2 การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการสอน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2554:24-25) การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์(ศพอ.) ของกรมการศาสนา พ.ศ.2550 โดยมีหลักการคือ

1. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์
2. มีความยืดหยุ่น สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
3. มีความสอดคล้องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย
4. เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทย

5. เสริมสร้างคุณค่าและการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย มีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตชาวไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นแนวทาง

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษา คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความสุขบนพื้นฐานแห่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

1. มีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัย

2. มีความศรัทธาและเลื่อมใสพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้า ส่งเสริมสัมาปฏิบัติด้วยการเรียนรู้พุทธประวัติและแบบอย่างในการทำมาดี

3. มีความรู้ ความเข้าใจในศาสนพิธีและหลักการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติตนและกล้าแสดงออกในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

4. มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้เจริญด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักหลักการบริหารพัฒนาจิตเพื่อประสบความสุขสงบในชีวิตที่ดีงาม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

5. รู้จักทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนสถาน พุทธศาสนวัตถุ พุทธศิลป์ และพุทธศาสนสมบัติ อนุรักษ์และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม

6. มีความภาคภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชนชาวไทยและประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

จากความหมายของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นหน่วยงานที่วัด มูลนิธิ สมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐที่มีความพร้อมจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้กับนักเรียน เด็กเยาวชน และบุคคลทั่วไป ซึ่งจะจัดการศึกษาในวันอาทิตย์ หรือวันอื่นก็ได้ตามความพร้อมของสถานที่นั้น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

สาระวิชาในหลักสูตร

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2554:25 – 26) ตามประกาศกรมการศาสนา เรื่อง การจัดชั้นและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2550 เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เผยแผ่หลักธรรมสู่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นคนดีมีคุณภาพของสังคม ได้กำหนดให้มีการจัดหลักสูตรการศึกษา ประกอบด้วย

1. การจัดชั้นเรียนแบ่งเป็น 3 ชั้นคือ ชั้นต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ชั้นกลาง (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และชั้นสูง (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

2. การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 ชั้นต้น

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี

ข. วิชาเลือก โดยเลือก 1 วิชา คือ 1) สุขศึกษาและพลศึกษา 2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ 3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4) ภาษาไทย 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) การงานและอาชีพ 8) ภาษาต่างประเทศ และ 9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่น ๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.2 ชั้นกลาง

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นโท

ข. วิชาเลือก โดยเลือก 1 วิชา คือ 1) สุขศึกษาและพลศึกษา 2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ 3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4) ภาษาไทย 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) การงานและอาชีพ 8) ภาษาต่างประเทศ และ 9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่น ๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

2.3 ชั้นสูง

ก. วิชาบังคับ คือ ธรรมศึกษาชั้นเอก

ข. วิชาเลือก โดยเลือก 1 วิชา คือ 1) สุขศึกษาและพลศึกษา 2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ 3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4) ภาษาไทย 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 7) การงานและอาชีพ 8) ภาษาต่างประเทศ และ 9) คอมพิวเตอร์

ค. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่นๆ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

จากสาระวิชาในหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ.2550 ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาหลักธรรมในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบเนื้อหาของความหมายของธรรม กุศล 3 อกุศล 3 ศรัทธา 4 เบญจศีล เบญจธรรม อริยสัจ 4 พละ 4 อนันตริยกรรม 5 คาราวะ 6 อบายมุข 6

การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2554:27 – 28) ได้มีระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ.2550 เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เผยแผ่หลักธรรมสู่เด็กเยาวชนและประชาชน ที่จะให้ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแหล่งเรียนรู้ศีลธรรมของคนในชุมชนท้องถิ่น การจัดชั้นเรียน แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง ใช้หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เป็นวิชาบังคับ วิชาเลือก 1 วิชา มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และเปิดสอนในวันอาทิตย์ โดยมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง และวันอื่นตามที่คณะกรรมการบริหารศูนย์เห็นสมควร โดยให้เป็นไปตามความเหมาะสมของท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังตาราง 1 ต่อไปนี้

ตาราง 1 การจัดชั้นเรียนและหลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การจัดชั้นเรียน	ชั้นต้น	ชั้นกลาง	ชั้นสูง
ก.วิชาบังคับ	ประถมศึกษาชั้นตรี	ประถมศึกษาชั้นโท	ประถมศึกษาชั้นเอก
ข.วิชาเลือก 1 วิชา (ตามความ เหมาะสมของศูนย์ ศึกษา พระพุทธศาสนา วันอาทิตย์แต่ละ แห่ง)	1) สุขศึกษาและ พลศึกษา 2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ 3) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 4) ภาษาไทย 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี 7) การงานและอาชีพ 8) ภาษาต่างประเทศ 9) คอมพิวเตอร์ 10) บาลีศึกษาฯลฯ	1) สุขศึกษาและ พลศึกษา 2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ 3) สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม 4) ภาษาไทย 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี 7) การงานและอาชีพ 8) ภาษาต่างประเทศ 9) คอมพิวเตอร์ 10) บาลีศึกษาฯลฯ	1) สุขศึกษาและ พลศึกษา 2) ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ 3) สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม 4) ภาษาไทย 5) คณิตศาสตร์ 6) วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี 7) การงานและอาชีพ 8) ภาษาต่างประเทศ 9) คอมพิวเตอร์ 10) บาลีศึกษา ฯลฯ
ค.กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน	เข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์จัดขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริม พระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสวันสำคัญ คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา หรือวันสำคัญอื่น ๆ การแสดงตนเป็น พุทธมามกะและกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เด็ก และเยาวชนได้มีส่วนร่วม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม		

ตาราง 1 (ต่อ)

ค.กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน	ขั้นต้น	ชั้นกลาง	ขั้นสูง
	วันสำคัญทาง พระมหากษัตริย์	วันสำคัญทางศาสนา	กิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา
	1.วันเฉลิมพระ ชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว 2.วันเฉลิมพระชนพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ 3.วันพระราชสมภพ สมเด็จพระบรมโอรสาธิ ราช สยาม มกุฎราชกุมาร 4.วันพระราชสมภพ สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดา สยาม บรมราชกุมารี	1.วันมาฆบูชา 2.วันวิสาขบูชา 3.วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา	- กิจกรรมส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรม - จัดนิทรรศการ พระพุทธศาสนา - จัดกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา - ตอบปัญหาธรรมะ - เล่านิทานประกอบ ทำทาง - วาดภาพพุทธประวัติ -แสดงตนเป็นพุทธ มามกะ ฯลฯ

ที่มา: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). แนวทางการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. หน้า 28.

จากการจัดชั้นเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดชั้นเรียนของการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งการจัดชั้นเรียนในระดับขั้นต้น(ป.6) ใช้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.3 รูปแบบการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2550: 3-4) กล่าวถึง ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์นอกระบบโรงเรียนให้การศึกษาอบรมประชาชนซึ่งกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน ด้วยการอบรมบ่มนิสัยและสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา

พระมหาวีรพล โพธิ์เงิน (2552: 35-38) ได้กล่าวถึงการจัดตั้งรูปแบบการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ว่า สืบเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การลอกเลียนแบบ วัฒนธรรมต่างประเทศโดยไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ความไม่รู้ถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติ ทำให้เกิดการดำเนินงานที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและ วัฒนธรรมประเพณีไทยให้แก่เด็กและเยาวชนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจตาม หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม แก่วัยในสภาพปัจจุบัน มีการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3 รูปแบบ คือ

1. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัดเป็นรูปแบบการจัดการศึกษา วิชา พระพุทธศาสนา แก่เด็กและเยาวชนในอุดมคติดั้งเดิมที่คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2501 จวบจนปัจจุบันเป็นการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้นในวัด เพื่อให้เด็ก และเยาวชนเข้ามารู้จักวัดศึกษาหาความรู้หลักธรรมกับพระสงฆ์และมีความคุ้นเคยกับพระสงฆ์ โดย ใช้อาคารสถานที่วัด เช่น ศาลาเอนกประสงค์หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นต้น เป็นสถานศึกษา มีครูผู้สอนส่วนใหญ่ เป็นพระภิกษุที่อยู่ในวัดนั้น ๆ เป็นการดำเนินงานแบบดั้งเดิมที่ได้รูปแบบมา จากประเทศศรีลังกา ส่วนใหญ่เปิดทำการสอนในวันอาทิตย์ นอกจากบางวัดที่ไม่สะดวกด้วยเหตุต่าง ๆ จึงจัดการสอนในวันเสาร์หรือวันธรรมดา และนอกจากทำการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่กำหนด แล้ว ยังจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือวันสำคัญ ของชาติด้วย และวัดที่มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร และงบประมาณก็สามารถดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้อย่างดี มีความมั่นคง และมีประสิทธิภาพ เป็นที่ประจักษ์แก่ สาธารณชน ทำให้ได้รับความสนใจจากเด็กและเยาวชนเข้าไปแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่องเรื่อยมาไม่ขาดสายจนถึงปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ

2. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐ

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐ เป็นการ จัดตั้งโดยสถานศึกษา มูลนิธิ สมาคม หน่วยงานของรัฐ อาทิเช่น เรือนจำจัดตั้งศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสได้ศึกษาหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ในการดำเนินชีวิตหลังจากพ้นโทษ และหน่วยงานทหารในกอง อนุศาสนาจารย์ เป็นการดำเนินงานศึกษาสงเคราะห์ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับครูอาจารย์ใน สถานศึกษาหรือบุคลากรในมูลนิธิ สมาคม หน่วยงานของรัฐ โดยบางศูนย์ผู้บริหารสถานศึกษาได้ อาราธนาพระภิกษุเป็นผู้อำนวยการศูนย์ให้ดำเนินการจัดการศึกษาโดยจัดหาคณะพระภิกษุมาทำ การสอนเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับเรือนจำ เป็นการดำเนินงานโดยอนุศาสนาจารย์ประจำเรือนจำ (อนุศาสนาจารย์ คือผู้จบการศึกษาทางธรรม เช่น จบพุทธศาสตรบัณฑิต ศาสตรศาสตรบัณฑิต หรือ เปรียญธรรมตามการศึกษาของคณะสงฆ์แล้วลาสิกขามารับราชการทำหน้าที่สอนศีลธรรมใน หน่วยงานของรัฐ) ซึ่งอาจดำเนินการโดยอาราธนาพระภิกษุมาทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์หรือธรรมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวกับหน่วยงานทหารเป็นการดำเนินการโดยอนุศาสนาจารย์

ซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่เป็นอนุศาสนาจารย์อบรมศีลธรรมในหน่วยงานทหารอันเป็นหน้าที่ประจำแล้ว ยังทำหน้าที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาให้แก่บุตรหลานของข้าราชการในวันหยุดประจำสัปดาห์ในรูปแบบการจัดตั้งเป็นศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อีกด้วย

3. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเชิงรุก

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเชิงรุก เป็นการดำเนินการของพระภิกษุสงฆ์ในวัดใดวัดหนึ่งที่มิใช่อำกัดไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในวัดได้ จึงเข้าสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาในของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา บางศูนย์ที่มีความพร้อมด้านบุคลากรคือ มีพระภิกษุที่มีความสามารถด้านการเป็นพระวิทยากรอบรมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ก็ดำเนินการในลักษณะจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมตามสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นหลักสูตรอบรมความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาระยะสั้น 3 วัน 2 คืน เน้นกิจกรรมสอดแทรกธรรม ซึ่งอาจใช้ชื่อในการจัดกิจกรรมว่าการจัดอบรมเยาวชนค่ายพุทธบุตร หรือค่ายคุณธรรมอื่น ๆ ตามกำหนดนิยมและความเหมาะสมหรือบางศูนย์อาจดำเนินการในลักษณะการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกอื่น ๆ เช่น การฝึกอบรมเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาโดยเน้นให้สามารถตอบปัญหาธรรมในรายการธรรมะกับเยาวชนหรือการจัดกิจกรรมตอบปัญหาธรรมะตามวัดหรือสถานศึกษาต่าง ๆ เน้นให้สามารถเข้าสอบธรรมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกของคณะสงฆ์ เน้นให้สามารถบรรยายธรรมในการจัดประกวดบรรยายธรรมหรือการประกวดสุนทรพจน์ธรรมะในกาลเทศะต่าง ๆ เน้นให้สามารถสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะในการจัดประกวดสวดมนต์หมู่สรรเสริญพระรัตนตรัยทำนองสรภัญญะที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น หรือเน้นให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ได้ การจัดตั้งและดำเนินการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในลักษณะเช่นนี้เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีอุปสรรคขัดข้องด้วยเหตุปัจจัยหลาย ๆ ด้านไม่สามารถดำเนินการเปิดการเรียนการสอนในวัดได้

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดรูปแบบศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในวัด 2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในสถานศึกษาและหน่วยงานของรัฐ 3) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเชิงรุก ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสอนให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกของความเป็นไทยรู้จักเคารพประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ในวัด เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมตามหลักสูตรที่ต้องการ

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักไตรสิกขา

4.1 ความหมายของหลักไตรสิกขา

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20 (2539: 318-319) พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ในปฐมสิกขัตตยสูตรว่า สิกขา 3 ประการ คือ 1) อริสัสสิกขา 2) อริจิตตสิกขา 3) อริปัญญาสิกขา

อริสัสสิกขา คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายนี้ เรียกว่า อริสัสสิกขา

อริจิตตสิกขา คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามทั้งหลาย ฯลฯ บรรลุดุตตภูมิตั้งแต่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิเพราะอุเบกขาอยู่ เรียกว่า อริจิตตสิกขา

อริปัญญาสิกขา คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ ฯลฯ นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิภา” เรียกว่า อริปัญญาสิกขา

พระพุทธโฆสเถระ (วิสุทธิมรรค.2548:9,134,731) ให้ความหมายของศีล ว่า ธรรมทั้งหลาย มีเจตนาเป็นต้น ของบุคคลผู้งดเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้นอยู่ก็ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติอยู่ ให้ความหมายของสมาธิว่า ภาวะที่จิตมีอารมณ์อันเดียวฝ่ายกุศล นอกจากนี้ยังให้ความหมายของปัญญาว่า วิปัสสนาญาณอันสัมปยุตด้วยกุศลจิตเป็นปัญญา

พระอุปติสเถระ(วิมุตติมรรค. 2548:8) ให้ความหมายของสิกขา ว่าหมายถึง การศึกษา เรื่องที่ควรศึกษา การศึกษาอันยอดเยี่ยมและการศึกษาเพื่อความเป็นพระอเสขะ (ผู้ไม่ต้องศึกษา)

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2558:107) ให้ความหมายของ สิกขา 3 หรือไตรสิกขา ว่า การฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจและปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน ได้แก่

- 1) อริสัสสิกขา คือ ศีลอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง
- 2) อริจิตตสิกขา คือ จิตอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง
- 3) อริปัญญาสิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

พระธรรมกิตติวงศ์ (2550: 699) ได้ให้ความหมาย คำว่า สิกขา ว่า การศึกษา การเล่าเรียน การเรียนรู้ ข้อที่ควรศึกษา

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2556: ออนไลน์) ให้ความหมายของไตรสิกขาว่า ไตรสิกขามีหมายถึงสิกขา 3 คือ ศีล เรียกว่า ศีลสิกขา สมาธิ เรียกว่า จิตสิกขา และปัญญา เรียกว่า ปัญญาสิกขา

เสถียรพงษ์ วรรณปก (2549: 29) ให้ความหมายว่า ไตรสิกขา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ในฐานะที่เป็นระบบฝึกฝนอบรมสามมิติ คือ ทางด้านปัญญา ทางด้านศีล และทางด้านจิตทางด้านปัญญา เป็นเรื่องทางความรู้ ความเข้าใจแนวคิด ค่านิยมที่ถูกต้อง ทางด้านศีล การควบคุม

พฤติกรรม ทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบ สอดคล้องกับความรู้ความเข้าใจ ทางด้านจิต เป็นการ พัฒนาจิตให้มีความเพียร พัฒนาจิตให้มีสติ

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักไตรสิกขา คือ กระบวนการอบรม ฝึกฝนกาย วาจา และใจ ให้เรียบร้อย เป็นพื้นฐานของผู้เรียนเพื่อพัฒนาตัวเองให้สมบูรณ์แบบทั้ง กาย วาจา จิต และปัญญา สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ด้วยกระบวนการของศีล สมาธิ และปัญญา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักไตรสิกขามาเป็นฐาน การเรียนรู้ ในการพัฒนาหลักสูตรศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐาน การเรียนรู้

4.2 หลักไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549: 914-916) ได้กล่าวถึงไตรสิกขา ว่า เป็นระบบ การศึกษาหรือระบบการฝึกฝนอบรม เพราะเมื่อมีการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม ก็เกิดเป็นการ ดำเนินชีวิตที่ดี ดังนั้นเมื่อฝึกตามไตรสิกขา มรรคก็เกิดขึ้นด้วยเท่ากับว่า การฝึกไตรสิกขาก็เพื่อให้เกิดมรรคเกิดขึ้น แท้จริงแล้วเนื้อหาของมรรคและไตรสิกขาก็อันเดียวกัน ฝึกอันใดได้อันนั้น การฝึกหรือการศึกษานั้นก็ไม่แยกจากการดำเนินชีวิต แต่เนื่องอยู่ด้วยกันกับการดำเนินชีวิต ตามหลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ อริศีลสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญาสิกขา เรียกสั้นๆ ศีล สมาธิ และปัญญา

1. อริศีลสิกขา คือ การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพะ ได้แก่รวมเอา องค์มรรคข้อ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีพะ เข้ามาว่าโดยสาระก็คือ การดำรงตน ด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคมให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุก ๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงาม หรือปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี

2. อริจิตตปัญญา คือ การฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ได้แก่รวมเอา องค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาว่าโดยสาระก็คือ การฝึกให้มีจิตใจ เข้มแข็ง มั่นคงแน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุข บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง

3. อริปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ ได้แก่รวมเอาองค์มรรค ข้อสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ สองอย่างแรกเข้าด้วยกัน ว่าโดยสาระก็คือ การฝึกอบรมให้เกิด ปัญญาบริสุทธิ์ที่รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่ถูก บิดเบือนเคลือบคลุม ย้อมสี อำพราง หรือพรางมัว เป็นต้น เพราะอิทธิพลของกิเลสมีอวิชชาและ ตัณหาเป็นผู้นำที่ครอบงำจิตอยู่ การฝึกปัญญาเช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใสเป็น

พื้นฐาน ในเวลาเดียวกัน เมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามความเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็กลับช่วยให้จิตนั้นสงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสอย่างแนบแน่น และส่งผลออกไปในการดำเนินชีวิตคือ ทำให้ว่างใจวางท่าที มีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องและใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์ไม่เอนเอียง ไม่มีกิเลสแอบแฝงนั้น คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่างๆ ทำกิจทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

หลักไตรสิกขาเป็นระบบการฝึกอบรมจากภายนอกเข้าไปหาภายใน จากส่วนที่หยาบเข้าไปหาส่วนที่ละเอียดและจากส่วนที่ง่ายกว่าเข้าไปหาส่วนที่ยากและลึกซึ้งกว่า เมื่อแรกเริ่ม การฝึกอาศัยความเห็นชอบหรือความรู้ความเข้าใจถูกต้อง เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ การเข้าไปปัญหาและการมองโลกและชีวิตตามความเป็นจริง คือจุดเริ่มต้นที่ถูกต้องและคือความหมายพื้นฐานของสัมมาทิฏฐิ ส่วนในระหว่างการฝึกส่วนหยาบภายนอกในขั้นศีล ช่วยเป็นฐานให้แก่การฝึกส่วนละเอียดภายใน ทำให้พร้อมและสะดวกที่จะฝึกในขั้นจิตและปัญญาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น เมื่อฝึกขั้นละเอียดภายในคือขั้นจิตและปัญญา ผลก็ส่งกลับออกมาช่วยการดำเนินชีวิตด้านนอก เช่น มีความประพฤติสุจริตมั่นคง มีศีลที่เป็นไปโดยปกติธรรมดาของตนเอง ไม่ต้องฝืนใจหรือตั้งใจคอยควบคุมรักษา คิดแก้ปัญหาและทำกิจต่าง ๆ ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ เป็นต้น ในท้ายที่สุดแล้ว เมื่อฝึกตลอดระบบของสิกขาแล้วระบบการดำเนินชีวิตทั้งหมดก็กลายเป็นระบบของมรรค สอดคล้องกันหมดทั้งภายนอกและภายใน

สุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 4) สรุปกระบวนการเรียนรู้แบบหลักไตรสิกขาว่า...การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขา เป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ เพราะทุกองค์ประกอบคือ ศีล สมาธิ และปัญญา นั้นอยู่ในองค์รวมของมรรค มีองค์แปดมีลักษณะผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนเสมอกัน มีความสอดคล้องรองรับกัน ทั้งในด้านที่ต้องละเว้นและในด้านที่ต้องเจริญงอกงาม ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยวและไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้... หลักการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา จึงมีความสมบูรณ์ที่ผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคนและถือว่า ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา และปัญญา

กิตติชัย สุธาสิโนบล (2555: 57) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ ว่าเป็นการนำเอาทฤษฎี หลักการ และความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้เข้ามาเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม เพื่อให้ให้นักเรียนมุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยผู้สอนจัดการสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้อในการพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนานักเรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขาที่นักเรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีล (Morality) พฤติกรรมหรือการมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคม (Concentration) หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็ง สงบสุข และปัญญา (Wisdom) ที่มีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แยบคาย (โยนิโสมนสิการ) นำไปสู่พัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญาที่สมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและคุณภาพต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับหลักไตรสิกขากับการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่นำหลักไตรสิกขามาใช้ในระบบการศึกษานั้นสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เนื่องจากถึงพร้อมด้วยระเบียบวินัย (ศีล) ความสงบมีจิตแน่วแน่ตั้งมั่น (สมาธิ)

และเกิดความรู้ที่ลึกซึ้งเจียบคมอย่างแท้จริงอันเป็นผลมาจากการมีสมาธิมั่นคง (ปัญญา) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้

5.1 ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้ (2559: ออนไลน์) หมายถึง การได้รับความรู้ พฤติกรรม ทักษะคุณค่าหรือความพึงพอใจ ที่เป็นสิ่งแปลกใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่

ลักษณะ สิริวัฒน์ (2557: 154) ให้ความหมายของการเรียนรู้ (Learning) ว่าเป็นธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นของการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากการประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน

นุชลี อุภัย (2556: 128) ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึคนึกคิดและพฤติกรรมที่เหลือของมนุษย์แล้ว แต่เป็นผลมาจากการประสบการณ์หรือการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จนทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงความรู้สึคนึกคิดและพฤติกรรมของตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ได้

จินตนา ณ สงขลา (2555: 70) ให้ความหมายของการเรียนรู้ ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการประสบการณ์หรือการฝึกฝน

วิไลวรรณ ศรีสงครามและคณะ (2549: 132) ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลจากการประสบการณ์และการฝึกหัด แต่ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลของการพัฒนาการและวุฒิภาวะ ความเจ็บป่วย ความเหนื่อยล้า รวมทั้งฤทธิ์ของยาและสารเคมีต่าง ๆ

มุกดา ศรียงค์และคณะ (2553: 169) ให้ความหมายของ การเรียนรู้ ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวรของพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากการประสบการณ์ในอดีต

จิราภา เต็งไตรรัตน์ (2554: 123) ให้ความหมายของ การเรียนรู้ (Learning) ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลเนื่องจากการประสบการณ์และการฝึกหัด พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงที่ไม่จัดว่า เกิดจากการเรียนรู้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ผลจากการกินยา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เนื่องมาจากวุฒิภาวะ การได้รับบาดเจ็บทางด้านร่างกาย ไม่นับว่า เกิดจากการเรียนรู้

อุบลรัตน์ เพ็งสกลิต (2554: 5) ให้ความหมายของ การเรียนรู้ ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมในลักษณะที่ถาวรการที่จะเกิดพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงได้นั้น ต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝน พฤติกรรมใดก็ตามที่มีได้เกิดจากการฝึกฝนไม่จัดเป็นการเรียนรู้ เช่น การมีวุฒิภาวะ ความเหนื่อยล้า การมีเมามา พิษของยา เป็นต้น ไม่จัดเป็นการเรียนรู้

จากการให้ความหมายของการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางทักษะ ความรู้ ความคิดและเจตคติ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และการฝึกฝน อยู่เป็นประจำ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการนำกระบวนการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

5.2 แนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้แนวพุทธกับแนวสากล

จากแนวคิดทฤษฎี หลักการ การเชื่อมโยงของแนวคิดทฤษฎีที่เป็นแนวพุทธกับแนวสากล เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ สามารถเปรียบเทียบและเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี หลักการต่าง ๆ สรุปได้ดังตาราง 2 ดังนี้ (กิตติชัย สุราสีโนบล. 2558: 116-120)

ตาราง 2 แนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้แนวพุทธกับแนวสากล

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นหลักสากล
ปรโตโมสะ (หลักกัลยาณมิตร) ปรโตโมสะ คือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอนเล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่า ซักจูงของผู้อื่นที่เป็นกัลยาณมิตร กัลยาณมิตร คือ มีเพื่อน ผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาซึ่งจะช่วยสนับสนุนชักจูง ชี้ช่องทางเป็นแบบอย่าง ตลอดจนอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี	การเรียนรู้โดยการเสริมแรง ของสกินเนอร์ (Skinner) การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งเร้าที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้วมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอีก แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1.1 การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดเมื่อนำออกแล้วทำให้อัตราการตอบสนองมากขึ้น ได้แก่ คำชมเชย รางวัล เป็นต้น

ตาราง 2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎีตามหลักการสากล
หลักโยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายด้วยความพิจารณาสืบค้น ถึงต้นเค้า สวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะ วิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระบบตามภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หลักไตรสิกขา หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการปฏิบัติในการเรียนรู้และการฝึกฝนอบรมพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ดีขึ้นยิ่ง ๆ ขึ้น จนบรรลุจุดหมายสูงสุดมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1. อริศีลสิกขา (ศีล) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางด้านความประพฤติ เพื่อให้ดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบให้ถูกต้อง 2. อริจิตตสิกขา (สมาธิ) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมใจเพื่อให้เกิดคุณธรรม เพื่อให้มีจิตใจเข้มแข็ง (สมาธิ) สงบ ตั้งมั่น แน่วแน่ พร้อมปฏิบัติงานอย่างได้ผล โดยเฉพาะการใช้ปัญญา 3. อริปัญญาสิกขา (ปัญญา) เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเกิดความรู้ความเข้าใจ สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงจนถึงความหลุดพ้น	1.2 การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดเมื่อนำออกใช้แล้ว ทำให้อัตราการตอบสนองมากขึ้น ได้แก่ คำตำหนิ เสียงดัง เป็นต้น การพัฒนาทักษะระดับพื้นฐานสู่พฤติกรรมระดับสูงของ บลูม (Bloom) โดยการเรียนรู้พื้นฐานเริ่มจาก 1. การจำ : ความสามารถระลึกหรือจดจำข้อมูล 2. ความเข้าใจ : ความสามารถอธิบายความคิดหรือความคิดรวบยอด 3. การนำไปใช้ : ความสามารถนำข้อมูลไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ไปจากเดิม 4. การวิเคราะห์ : ความสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างส่วนต่าง ๆ 5. การสังเคราะห์ : ความสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ หรือความคิดเห็นมุมมองใหม่ ๆ 6. การประเมินค่า : ความสามารถพิสูจน์หรือตัดสินใจ การเรียนรู้โดยการค้นพบของบรูเนอร์ (Bruner) ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนต้องคำนึงถึงขั้นพัฒนาการการเรียนรู้ 3 ขั้นดังนี้ 1. ผู้เรียนจะเรียนรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อมโดยผ่านการกระทำหรือการลงมือปฏิบัติ (Enactive stage) 2. ผู้เรียนจะเรียนรู้ผ่านการมองรูปภาพหรือตัวแบบ (Iconic stage) 3. ผู้เรียนจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ โดยผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียนและการจัดลำดับ (Symbolic stage)

ตาราง 2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎีตามหลักการสากล
หลักอริยสัจ 4 อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่ใช้เป็นวิธีการหรือแนวทางสำหรับแก้ปัญหา มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1. ทุกข์ เป็นการกำหนดปัญหา 2. สมุทัย เป็นการเกิดขึ้นของทุกข์ หรือสาเหตุของทุกข์ 3. นิโรธ เป็นการดับทุกข์อย่างมีเป้าหมายหรือแนวทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์ 4. มรรค เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล หรือเป็นการดับทุกข์ โดยหมายถึง อริยมรรค อันเป็นทางที่ประเสริฐเป็นวิถีทางแห่งความดับทุกข์ หลักอิทธิบาท 4 ธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. ความพอใจ (ฉันทะ) ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้นให้ประสบความสำเร็จ 2. ความเพียร (วิริยะ) ได้แก่ ความไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก	การเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่า คนเราทุกคนตั้งแต่เกิด มีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เรียนรู้จากการกระทำ (Action) โดยมีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2 ชนิด คือการจัดและรวบรวม (Organization) และการปรับตัว (Adaptation) ดังนี้ 1.การจัดและรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่าง ๆ ภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตรึงที่ยังปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม 2.การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ 1.การซึมซาบ หรือ การดูดซึม (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะมี การซึมซับ หรือการดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างทางสติปัญญา (Cognitive Structure) โดยจะมีการตีความหรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม

ตาราง 2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎีตามหลักการสากล
3. ความคิดจดจ่อ (จิตตะ) ได้แก่ ความมีจิตผูกพันจดจ่อ ฝาคิดเรื่องนั้น ๆ มีใจอยู่กับงาน ไม่ปล่อยไม่ห่างไปไหน 4. การใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน ไตร่ตรอง (วิมังสา) ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณา ห้มันใคร่ครวญ หาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่อง รู้จักทดลอง และหาทางปรับปรุง	2.การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเชาว์ปัญญาที่มีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับโครงสร้างทางปัญญา
หลักพรหมวิหาร 4 หลักพรหมวิหาร 4 หมายถึง ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ของผู้สอนที่ปฏิบัติต่อนักเรียน มีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ - เมตตา เป็นความรัก ความปรารถนาดี ให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้เรียน - กรุณา เป็นความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่ปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของนักเรียน - มุทิตา เป็นความยินดี เมื่อนักเรียนอยู่ดี มีสุข มีจิตใจผ่องใสร่าเริงเบิกบาน อยู่เสมอ พลอยยินดี ด้วยเมื่อนักเรียนได้ดี มีสุข - อุเบกขา เป็นความวางใจเป็นกลาง	การวิเคราะห์กิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะเป็นพื้นฐานสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของ กาเย่ (Gagne) ทฤษฎีการเรียนรู้ 8 ขั้นตอนของ กาเย่ (Gagne) มีดังนี้ 1. การจูงใจ (Motivation Phase) การคาดหวังของผู้เรียนเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ 2. การรับรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Apprehending Phase) ผู้เรียนจะรับรู้สิ่งที่สอดคล้องกับความตั้งใจ 3. การปรุงแต่งสิ่งที่รับรู้เป็นความจำ (Acquisition Phase) เพื่อให้เกิดความจำระยะสั้นและระยะยาว 4. ความสามารถในการจำ (Retention Phase) 5. ความสามารถในการระลึกถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว (Recall Phase) 6. การนำไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้ว (Generalization Phase) 7. การแสดงออกพฤติกรรมที่เรียนรู้ (Performance Phase)

ตาราง 2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎีตามหลักการสากล
ปัญญาธิธรรม 4 ประการ คือ 1. สัมปรีตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู/อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดึงดูดน่าสนใจ 2. สัทธัมมัสสนะ หมายถึง การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียน การสอนที่ดี 3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกต้อง 4. ธรรมานุธรรมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรม หลักภาวา 4 ภาวา 4 เป็นการพัฒนาการของนักเรียน 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวา คีลภาวา จิตภาวา และปัญญภาวา เมื่อเปรียบเทียบกับไตรสิกขาพบว่า เป็นตัวเดียวกัน คือ กายภาวาและคิลภาวา เป็นเรื่องศีล จิตภาวา เป็นเรื่องสมาธิ และปัญญภาวา เป็นเรื่องปัญญา ในหลักไตรสิกขา	8. การแสดงผลการเรียนรู้กลับไปยังผู้เรียน (Feedback Phase) ผู้เรียนได้รับทราบผลเร็วจะทำให้มีผลดีและประสิทธิภาพสูง การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) กฎการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike มีดังนี้ 1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) หมายถึง สภาพความพร้อมหรือวุฒิภาวะของผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจ 2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ เป็นการเน้นถูกต้องระหว่างการเชื่อมโยงและการตอบสนองที่สมบูรณ์ 3. กฎแห่งความพอใจ (Law of Effect) หมายถึง การที่อินทรีย์ได้รับความพึงพอใจจะทำให้พันธะหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ในทางกลับกัน การที่อินทรีย์ไม่ได้รับความพึงพอใจจะทำให้พันธะหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลง

ตาราง 2 (ต่อ)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพุทธ	แนวคิดทฤษฎีตามหลักการสากล
เพื่อความชัดเจนในการประเมินผลการพัฒนา นักเรียน ดังนี้ 1. ด้านกายภาวนา หมายถึง การพัฒนา ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็น กายภาพหรือวัตถุ 2. ด้านศีลภาวนา หมายถึง การพัฒนา พฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทางสังคม 3. ด้านจิตภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้าน จิตใจที่อาศัยสมาธิ เป็นตัวแกนในการ ฝึก และมีบทบาทออกมา ทางเจตจำนง 4. ปัญญาภาวนา หมายถึง การพัฒนาด้าน ปัญญา ความรู้ ความคิดและการปฏิบัติ	การเรียนรู้จะมีความหมายผู้เรียน ถ้าผู้เรียน สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้เรียนรู้ มาก่อนของ ออซูเบล (Ausubel) การเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นการเรียนรู้ สิ่งใหม่ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานความรู้เดิม โดยมี หลักการสำคัญคือ 1. การจัดการเรียงข้อมูลข่าวสารที่ ต้องการให้กับผู้เรียนอย่างเป็นหมวดหมู่ 2. นำเสนอกรอบ หลักการกว้าง ๆ ก่อนที่ จะให้เรียนรู้เรื่องใหม่ 3. การจัดแบ่งบทเรียนเป็นหัวข้อที่สำคัญ และบอกให้ทราบเกี่ยวกับหัวข้อสำคัญที่เป็น ความคิดรวบยอด จะช่วยให้การถ่ายโอนความรู้ ได้ดี เพราะต้องมีการค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหา หาคำตอบด้วยตนเองพัฒนาการของนักเรียนทั้ง ด้าน ดังนี้ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Development) 2) พัฒนาการด้าน สังคม (Social Development) 3) พัฒนาการ ด้านอารมณ์ (Emotional Development) 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา (Wisdom Development)

จากตาราง 2 ข้างต้นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้ตามแนวพุทธ มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับแนวสากล ซึ่งผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

6. เอกสารที่เกี่ยวกับแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6.1 ความหมายของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2538: 171) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าเป็นแบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอ (Paper and Pencil Test) กับให้นักเรียนปฏิบัติจริง (Performance Test)

สมนึก ภัททิยธนี (2549: 73) ให้ความหมายแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่า หมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว

พิสนุ ฟองศรี (2550: 241) ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นแบบทดสอบเพื่อประเมิน การวิจัย หรือเพื่อการเรียนการสอน การคัดเลือก ฯลฯ เพื่อวัดความระดับความรู้ของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใด

ซวาล แพรัตกุล (2552: 74) ได้ให้ความหมายแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไว้ว่า หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่เด็กได้รับประสบการณ์ทั้งปวง ทั้งจากทางโรงเรียนและทางบ้าน ยกเว้น การวัดทางร่างกาย, ความถนัด, และทางบุคคล-สังคม อันได้แก่ อารมณ์ และการปรับตัว เป็นต้น

สมจิตรา เรืองศรี (2553: 108) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นแบบวัดที่ใช้วัดความรู้ปัจจุบันของผู้เรียนว่า หลังจากผ่านการเรียนมาแล้วมีความรู้ในเรื่องที่จะเรียนเพียงไร ใช้วัดเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้หรือจบภาคเรียนแล้ว

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2555: 95-96) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ถือว่า เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับครูที่ใช้ในการตรวจสอบพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอันเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนของครูว่า ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถหรือมีสัมฤทธิ์ผลในแต่ละรายวิชามากน้อยเพียงใด ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครูให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การที่ทำให้ได้ผลการทดสอบมีความถูกต้อง เทียบตรงเชื่อถือได้นั้นจะต้องใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่มีคุณภาพซึ่งได้ผ่านการสร้างอย่างถูกต้องตามหลักวิชา จึงกล่าวสรุปว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และความสามารถทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วว่าบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดเพียงใด

ลักขณา รักเถาว์ (2555: 33) ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และความสามารถต่าง ๆ ของบุคคลที่พัฒนาดีขึ้น เนื่องมาจากการเรียนการสอนซึ่งประเมินผลได้จากการทำแบบทดสอบหรือคะแนนที่ครูให้

จากแนวคิดของการให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบวัดผลที่

ครูผู้สอนใช้วัดผลนักเรียนในสิ่งที่เรียนมาแล้ว เพื่อจกัได้ว่านักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งสมอง ความรู้ ทักษะ และความถนัด เป็นต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ รายวิชา ธรรมะ ที่ผู้วิจัยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐาน

6.2 ประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้จัดประเภทของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2538: 171) ได้แบ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ 2 ประเภท คือ

1.แบบทดสอบของครู หมายถึง ชุดของคำถามที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียน ว่านักเรียนมีความรู้มากแค่ไหน บกพร่องที่ตรงไหน จะได้สอนซ่อมเสริม หรือวัดดูความพร้อมที่จะขึ้นบทเรียนใหม่ ฯลฯ ตามที่ครูปรารถนา

2.แบบทดสอบมาตรฐาน แบบทดสอบประเภทนี้สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาหรือจากครูที่สอนวิชานั้น แต่ผ่านการทดลองหาคุณภาพหลายครั้งจนกระทั่งมีคุณภาพดีพอจึงสร้างเกณฑ์ปรกติ (Norm) ของแบบทดสอบนั้น สามารถใช้เป็นหลักและเปรียบเทียบผลเพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใด ๆ ก็ได้ จะใช้วัดอัตราความงอกงามของเด็กแต่ละวัยในแต่ละกลุ่มแต่ละภาคก็ได้ จะใช้สำหรับให้ครูวินิจฉัยผลสัมฤทธิ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ในเด็กแต่ละคนก็ได้ ข้อสอบมาตรฐานนอกจากจะมีคุณภาพของแบบทดสอบสูงแล้วยังมีมาตรฐานในด้านวิธีดำเนินการสอบคือไม่ว่าโรงเรียนใดหรือส่วนราชการใดจะนำไปใช้ต้องดำเนินการสอบเป็นแบบเดียวกัน แบบทดสอบมาตรฐานจะมีคู่มือดำเนินการสอบบอกถึงวิธีการสอบว่าทำอย่างไร และยังมีมาตรฐานในด้านการแปลคะแนนด้วย

สมนึก ภัททิยธนี (2549: 73) ได้จัดแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น

2. แบบทดสอบมาตรฐาน

พิสนุ ฟองศรี (2550: 241) ได้แบ่งย่อยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ออกเป็น 2 แบบ คือ

1. แบบสอบมาตรฐาน (Standardize Test) เป็นแบบสอบที่ผ่านการทดลองใช้และพัฒนาจนมีคุณสมบัติต่าง ๆ ตามมาตรฐาน ส่วนใหญ่จะเป็นแบบสอบที่ใช้ในระดับชาติ ของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและต้องใช้สอบกับคนเป็นจำนวนมาก เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น

2. แบบสอบที่ครูสร้าง (Teacher-Made Test) เป็นแบบสอบที่ครูสร้างขึ้นสอบตามรายวิชาที่สอนตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วมักจะสอบด้วยแบบสอบที่ครูสร้าง ซึ่งถ้าจะพัฒนาให้แบบสอบมาตรฐานก็ได้

ชวาล แพรัตกุล (2552: 74-75) ได้แบ่งประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ไว้เป็น 2 แบบ คือ แบบทดสอบของครู กับแบบทดสอบมาตรฐาน

1. แบบทดสอบของครู หมายถึง ข้อสอบ ข้อปัญหา และโจทย์ข้อคำถามต่าง ๆ ที่พวกครูสร้างขึ้นใช้เอง ข้อสอบแบบนี้เป็นประโยชน์สำหรับครูที่สามารถพลิกแพลงให้เหมาะสมกับสภาพและเหตุการณ์ได้ต่าง ๆ นานา ดุจดังช่างตัดเสื้อที่สามารถตัดแปลงเสื้อผ้า ให้มีทรวดทรงแปลกเหมาะแก่ฤดูกาลต่าง ๆ นอกจากนั้น ข้อสอบแบบนี้ยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนใช้เป็นเครื่องมือวัดพื้นฐานความรู้เดิมวัดความงอกงามในการเรียนการสอนวัดดูความบกพร่องเพื่อจัดสอนซ่อมแซมวัดดูความพร้อมที่จะขึ้นบทเรียนใหม่และอีกสารพัดวัตถุประสงค์ตามที่ครูปรารถนา

2. แบบข้อสอบมาตรฐานเป็นแบบทดสอบที่สามารถใช้เป็นหลักสำหรับวัดและเปรียบเทียบผล เพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใด ๆ ก็ได้ จะใช้สำหรับวัดอัตราความงอกงามของเด็กแต่ละวัยในแต่ละกลุ่มแต่ละภาคก็ได้ จะใช้สำหรับให้ครูวินิจฉัยผลสัมฤทธิ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ ในเด็กแต่ละคนก็ได้ และยังจะใช้ในงานสอบวัดผลอื่น ๆ อีกก็ได้

สมจิตรา เรืองศรี (2553: 108) ได้แบ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น (Teacher-made Test) ได้แก่ แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเพื่อใช้ในห้องเรียน ซึ่งก็คือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวิชาต่าง ๆ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test) เป็นแบบทดสอบที่ทุกข้อได้ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว มีเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินการสอบ การให้คะแนนและการแปลความหมายของคะแนน รวมทั้งมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) สูง แบบทดสอบมาตรฐานมีหลายระดับ เช่น แบบทดสอบมาตรฐานระดับชาติ แบบทดสอบมาตรฐานระดับท้องถิ่น เป็นต้น

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2555: 96) ได้แบ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กันโดยทั่วไปในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียน (Paper and Pencil Test) ซึ่งแบ่งออกเป็นอีก 2 ชนิด คือ

1.1 แบบทดสอบอัตนัย (Subjective or Essay Test) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้แล้วให้ผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ ความคิด เจตคติ ได้อย่างเต็มที่

1.2 แบบทดสอบปรนัย หรือแบบให้ตอบสั้น ๆ (Objective Test or Short Answer) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ผู้สอบเขียนตอบสั้น ๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ (Restricted Response Type) ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ ความคิดได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบคือ แบบทดสอบถูก-ผิด แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบจับคู่ และแบบทดสอบเลือกตอบ

2. แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่ว ๆ ไป ซึ่งสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ มีการวิเคราะห์และปรับปรุงอย่างดีจนมีคุณภาพ มีมาตรฐานกล่าวคือ มีมาตรฐานในการดำเนินการสอบวิธีการให้คะแนนและการแปลความหมายของคะแนน

ตามที่นักวิชาการหลายท่าน ได้แบ่งประเภทแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไว้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มีอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้ในห้องเรียนเพื่อวัดผลผู้เรียนว่าได้ตามมาตรฐานจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อทดสอบความรู้ของนักเรียน ประเภทที่ 2 แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่ครูหรือผู้เชี่ยวชาญหรือใครคนหนึ่งออกแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจหาคุณภาพตามเกณฑ์ของการออกข้อสอบเพื่อนำไปใช้วัดผล ซึ่งอาจจะเป็นการวัดผลระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรืออื่น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่สร้างขึ้นเองเพื่อสามารถพลิกแพลงแบบทดสอบได้ตามความเหมาะสม

6.3 ขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538: 172-176) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นและแบบทดสอบมาตรฐาน ว่า มีวิธีการในการสร้างข้อคำถามเหมือนกัน คือจะเป็นคำถามที่วัดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ได้สอนนักเรียนไปแล้ว สำหรับพฤติกรรมที่วัด จะเป็นพฤติกรรมที่สามารถตั้งคำถามวัดได้ ซึ่งเบนจามิน บลูม (Benjamin S.Bloom) ได้เขียนรวมไว้ในหนังสือ Taxonomy of Educational Objectives สรุปได้ว่าการวัดผลด้านสติปัญญาควรวัดพฤติกรรม ดังนี้

1. วัดด้านความรู้-ความจำ (Knowledge) เป็นการวัดที่ใช้ข้อคำถามวัดความสามารถที่ระลึกออกมาได้หรือจำได้นั่นเอง เช่น ถามจำศัพท์ นิยาม สถานที่ เวลา ชนิด ปริมาณ บุคคล ระยะปี ประเพณี ลำดับขั้นของการทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สอนกันมาแล้วจึงเอามาถาม และถือว่าเป็นการวัดความจำเท่านั้น

2. วัดด้านความเข้าใจ (Comprehension) ใช้วัดความสามารถในการจับใจความสำคัญจากเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการจับใจความด้านการแปลความหมาย การตีความหมาย และการขยายความของข้อความ คำ เรื่องราว เหตุการณ์ ภาพ เป็นต้น

3. วัดด้านการนำไปใช้ (Application) เป็นแบบวัดที่ใช้วัดความสามารถในการนำความรู้ที่เรียนมาไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ เช่น เรียนรู้มาว่าถ้าต้องการให้คนสลบเพื่อจะผ่าตัดก็ต้องใช้ยาสลบ เป็นการวัดความจำ แต่ถ้าถามว่าถ้าจะผ่าตัดไม่มียาสลบจะอย่างไร? ถ้าตอบได้ก็แสดงว่ามีความสามารถนำไปใช้

4. วัดด้านการวิเคราะห์ (Analysis) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยของเหตุการณ์ เรื่องราว หรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีจุดมุ่งหมายหรือความประสงค์สิ่งใด นอกจากนั้นยังมองถึงว่า ส่วนย่อย ๆ ที่สำคัญนั้นแต่ละเหตุการณ์เกี่ยวพันกันอย่างไรบ้างและเกี่ยวพันกันโดยอาศัยหลักการใด ซึ่งการวิเคราะห์จึงต้องอาศัยพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ และการนำไปใช้มาประกอบการพิจารณาด้วย

5. วัดด้านการสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นคำถามที่วัดความสามารถในการผสมส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกัน เป็นการวัดว่านักเรียนจะสามารถนำเอาความรู้แต่ละหน่วยมารวมกันจัดเป็นหน่วยใหม่ขึ้น หรือโครงสร้างใหม่ที่ต่างจากของเดิมได้หรือไม่ ลักษณะคำถามประเภทนี้จะถามเกี่ยวกับการสังเคราะห์ข้อความ การวางแผน และสังเคราะห์ความสัมพันธ์

6. วัดด้านการประเมินค่า (Evaluation) เป็นข้อคำถามที่วัดความสามารถในการวินิจฉัยดีราคาโดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ สิ่งที่ตีราคาอาจเป็นวัตถุ สิ่งของ ผลงานต่าง ๆ หรือเป็นความคิดเห็นก็ได้ ซึ่งในการประเมินค่านั้นต้องอาศัยหลักเกณฑ์และมาตรฐานไปประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดเสมอว่าสิ่งนั้นเรื่องนั้นดี-เลวอย่างไร และเพราะเหตุใดจึงดีหรือเลว เป็นต้น ข้อคำถามจะอยู่ในรูปการประเมินค่าโดยอาศัยหลักเกณฑ์ภายในหรือการประเมินค่าที่อาศัยเกณฑ์ภายนอกตัดสินก็ได้

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2555: 97-98) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร เป็นการสร้างแบบทดสอบ ควรเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด โดยระบุจำนวนข้อสอบในแต่ละเรื่องและพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นพฤติกรรมที่เป็นผลการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งหวังจะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งผู้สอนจะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้าสำหรับเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และการสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีสร้าง โดยการศึกษาตารางวิเคราะห์หลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาและตัดสินใจเลือกใช้ชนิดของข้อสอบที่จะใช้วัดว่า จะเป็นแบบใด โดยต้องเลือกให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน แล้วศึกษาวิธีเขียนข้อสอบชนิดนั้นให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ

ขั้นตอนที่ 4 เขียนข้อสอบ ผู้ออกข้อสอบลงมือเขียนข้อสอบตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตรและให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยอาศัยหลักและวิธีการเขียนข้อสอบ

ขั้นตอนที่ 5 ตรวจทานข้อสอบ เพื่อให้ข้อสอบที่เขียนไว้แล้วในขั้นที่ 3-4 มีความถูกต้องตามหลักวิชา มีความสมบูรณ์ครบถ้วนตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์หลักสูตร ผู้ออกข้อสอบต้องพิจารณาทบทวนตรวจทานข้อสอบอีกครั้งก่อนที่จะจัดพิมพ์และนำไปใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง เมื่อตรวจทานข้อสอบเสร็จแล้วให้พิมพ์ข้อสอบทั้งหมด จัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับทดลองโดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายวิธีตอบแบบทดสอบ (Direction) และจัดวางรูปแบบการพิมพ์ให้เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 7 ทดลองและวิเคราะห์ข้อสอบ เป็นวิธีการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบก่อนนำไปใช้จริง โดยนำแบบทดสอบไปทดลองกับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มที่ต้องการสอบจริง แล้วนำผลการสอบมาวิเคราะห์และปรับปรุงข้อสอบให้มีคุณภาพโดยสภาพการปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 8 จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง จากผลการวิเคราะห์ข้อสอบ หากพบว่า ข้อสอบข้อใดไม่มีคุณภาพหรือมีคุณภาพไม่ดีพอ อาจจะต้องตัดทิ้งหรือปรับปรุงแก้ไขข้อสอบให้มีคุณภาพดีขึ้น

จากขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ได้ว่า การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประกอบด้วยทั้งหมด 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ต้องวิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร โดยกำหนดการวิเคราะห์แบบทดสอบทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ขั้นตอนที่ 2 ต้องกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ต้องกำหนดชนิดของข้อสอบว่าจะออกข้อสอบลักษณะไหน อาจจะเป็นอัตนัย ปรนัยหรือจับคู่ เป็นต้น ขั้นตอนที่ 4 เขียนข้อสอบตามที่ผู้ออกข้อสอบกำหนด ขั้นตอนที่ 5 ตรวจข้อสอบที่ได้ออกไปแล้วถูกต้องไหม ใช้ภาษาถูกต้องหรือไม่ และตรวจวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบได้หรือไม่ ขั้นตอนที่ 6 พิมพ์ข้อสอบเพื่อนำไปทดลองก่อนนำไปใช้จริง ขั้นตอนที่ 7 ทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบกับกลุ่มตัวอย่าง และขั้นตอนที่ 8 จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง หลังจากทำการทดลองแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขในข้อที่ไม่มีคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยวัดด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของบลูม (Bloom) ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านวัดความรู้-ความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านนำไปใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

7. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะชีวิต

7.1 ความหมายของทักษะชีวิต

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543: 6) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิต ว่าหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง สามารถจัดการกับความต้องการ ปัญหา และสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ให้มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีสุขภาพดี (Healthy Community)

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 6) ให้ความหมายของทักษะชีวิต (Life Skill) คือ ความสามารถพื้นฐานอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะในการจัดการที่เหมาะสมกับตัวเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความปกติสุข อยู่รอดปลอดภัยจากภัยสังคมในปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

เทพ สงวนกิตติพันธุ์ (2545: บทนำ) ให้ความหมายของคำว่า ทักษะชีวิต (Life Skills) ว่าหมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่หรือการดำเนินกิจกรรม

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย สังคม และจิตใจ ของบุคคลให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต

ภวิกา กลับประสิทธิ์ (2547: 10) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่าหมายถึง ความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวกับความรู้ ความคิด ความรู้สึกและทักษะต่าง ๆ ที่เกิดจากการฝึกอบรมจนสามารถปรับตัวและเลือกทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสมในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มแข็งให้ตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2550: 7) ให้ความหมายของคำว่า ทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถเชิงจิตสังคม (Psychosocial Competency) ซึ่งเป็นความสามารถที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมสุขภาพกายและจิตเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างปกติสุข เมื่อเกิดปัญหาทางด้านพฤติกรรม ความเครียด และความกดดันที่เกิดขึ้นในชีวิต จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถเชิงจิตสังคมอันจะนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงการช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม

ทักษะชีวิต (Life Skill) (2556: ออนไลน์) หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถเชิงสังคม จิตวิทยา (Psychosocial Competence) ที่เป็นทักษะภายในที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพ เอ็ดส์ ยาเสพติด ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

องค์การอนามัยโลก (WHO) (2556: ออนไลน์) ให้ความหมายทักษะชีวิต ว่าเป็นความสามารถอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และทักษะซึ่งสามารถจัดการกับปัญหารอบ ๆ ตัวให้อยู่รอดในสภาพสังคมและวัฒนธรรมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

จากการให้ความหมายของนักวิชาการ หน่วยงาน และองค์กรข้างต้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทักษะชีวิต หมายถึง ความสามารถพื้นฐานของบุคคลที่จะนำความรู้ มาจัดการกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ทันสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่และมีเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิต สามารถป้องกันตัวเองได้ นอกจากนั้นยังสามารถที่เรียนรู้เตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

7.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิต

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543: 6) ได้ระบุถึงส่วนประกอบของทักษะชีวิต ที่จำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของเด็กและเยาวชน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. การรู้จักตนเอง เข้าใจตนเองและเห็นคุณค่าของตนเอง
2. การรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดสร้างสรรค์
3. การรู้จักตัดสินใจและแก้ปัญหา
4. การรู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูล ความรู้
5. การสื่อสารและสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น
6. การจัดการภาวะอารมณ์และความเครียด
7. การปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและริเริ่มสิ่งใหม่
8. การตั้งเป้าหมาย การวางแผนและดำเนินการตามแผน
9. ความเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคมและชาวซึ่งในสิ่งที่ได้จามรอบตัว

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2544: 6) ได้ระบุถึงทักษะชีวิตว่าทักษะชีวิต มี 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ประกอบด้วย (กรมสุขภาพจิต, 2539: 7-8)

1. องค์ประกอบที่เป็นการสอนความรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์

2. องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่เป็นการสร้างเจตคติ

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2550:19-20) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของทักษะชีวิตว่า ทักษะชีวิตประกอบด้วยกลุ่มทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการปรับตัว

1. ทักษะการคิด (Thinking Skill) หมายถึง กระบวนการทางจิตหรือกระบวนการทางสมองในการบันทึกข้อมูลและเรื่องราวทักษะการคิดประกอบด้วยความรู้ 3 ระดับ (อรพรรณ พรสีมา 2543:1-24)

- 1.1 ทักษะการคิดพื้นฐาน เป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นทักษะนำไปสู่การคิดระดับกลางและระดับสูง เริ่มตั้งแต่ การบันทึก การจัดระบบข้อมูล การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับความสำคัญ

- 1.2 ทักษะการคิดระดับกลาง เป็นความรู้ในระดับที่สูงกว่าทักษะการคิดพื้นฐาน เป็นภาคความรู้ในการวิเคราะห์หาเหตุผล แยกแยะความซับซ้อน

- 1.3 ทักษะการคิดระดับสูง เป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการศึกษาทุกระดับ ซึ่งการคิดระดับสูงเป็นการคิดใช้วิจารณญาณ การไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีความคิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหา การหาทางเลือกใหม่ การประเมินค่าและการตัดสินใจเพื่อเลือกปฏิบัติและถ่ายทอดให้ผู้อื่นมีความเข้าใจได้เป็นอย่างดี

2. ทักษะการตัดสินใจ เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก่อให้เกิดผลเชิงประจักษ์ ทักษะการตัดสินใจจึงมีความสัมพันธ์ด้านเจตคติ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกปฏิบัติในท่ามกลางสังคมที่มีความซับซ้อน ความสามารถในการจัดการกับชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง การรู้จักเลือกที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิต รวมถึงความตระหนักในปัญหาของสังคมโดยรวม

3. ทักษะในการปรับตัว เป็นทักษะทางสังคมในการสื่อสารของบุคคลเพื่อสร้างสัมพันธภาพ พร้อมทั้งการใช้ความสามารถทางด้านการใช้คำพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกคิดได้อย่างเหมาะสมกับ ประเพณีและวัฒนธรรม รู้จักการแสดงความคิดเห็น แสดงความปรารถนา การเตือน การปฏิเสธ การขอความช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้สำเร็จและเป็นผลดีในการดำรงชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554:1) ได้กำหนดส่วนประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น หมายถึง การรู้จักความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล รู้จักตนเองและยอมรับเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมายในชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หมายถึง การแยกแยะ ข้อมูล ข่าวสาร ปัญหา และสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลัก เหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้อง รับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหา ในสถานการณ์ ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

3. การจัดการกับอารมณ์และความเครียด หมายถึง ความเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ ของบุคคล รู้สาเหตุของความเครียด รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียด รู้วิธีผ่อนคลาย หลีกเลียงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี

4. การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของ ผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากายเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและ ความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้การสื่อสารที่สร้าง สัมพันธภาพที่ดี สร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กรมสุขภาพจิต สาธารณสุข (2556: ออนไลน์) ได้กำหนดส่วนประกอบของทักษะชีวิตไว้ 12 ทักษะ ได้แก่

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์
2. ทักษะการคิดสร้างสรรค์
3. ทักษะความตระหนักรู้ในตน
4. ทักษะความเห็นใจผู้อื่น
5. ทักษะความภาคภูมิใจในตนเอง
6. ทักษะความรับผิดชอบต่อสังคม
7. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ
8. ทักษะการสื่อสาร
9. ทักษะการตัดสินใจ
10. ทักษะการแก้ปัญหา

11. ทักษะการจัดการกับอารมณ์

12. ทักษะการจัดการกับความเครียด

จากแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของทักษะชีวิตของหน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปว่า องค์ประกอบของทักษะชีวิตมีความสอดคล้องกันใกล้เคียงกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ(Decision Making)และการแก้ปัญหา (Problem Solving) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะชีวิตด้านนี้ไปใช้ในชีวิต ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความตึงเครียดทั้งทางกาย และจิตใจ

7.3 การประเมินทักษะชีวิต

การประเมินทักษะชีวิต เป็นกระบวนการที่สำคัญในการที่จะตัดสินได้ว่า ผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตจะมีทักษะชีวิตอยู่ในระดับใด อาจประเมินความสามารถหรือแนวทางในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียนด้วยวิธีการสังเกต การแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนดให้และวิเคราะห์เปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ การสัมพันธภาพ การสะท้อนความคิด การเชื่อมโยงความคิดและการแสดงพฤติกรรมต่อเนื่องหลังการเรียนรู้ ฯลฯ การประเมินทักษะชีวิตจึงควรได้มาจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย มีผู้ร่วมประเมินหลายฝ่าย อาจเป็นครู เพื่อน ผู้ปกครอง หรือผู้เรียนเป็นผู้ประเมินตนเองซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการประเมินสภาพจริง เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เนื่องจากองค์ประกอบของทักษะชีวิตบางประการเช่น การจัดการกับความเครียด หรือการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ใช้การประเมินเชิงคุณภาพจะใช้ได้เหมาะสมมากกว่า (Authentic Assessment) (WHO. 1997:29; สัมฤทธิ์ สันเต.2547: 33-34; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2554: 22; International Center of Alcohol Policies: ICAP.2013 : Online)

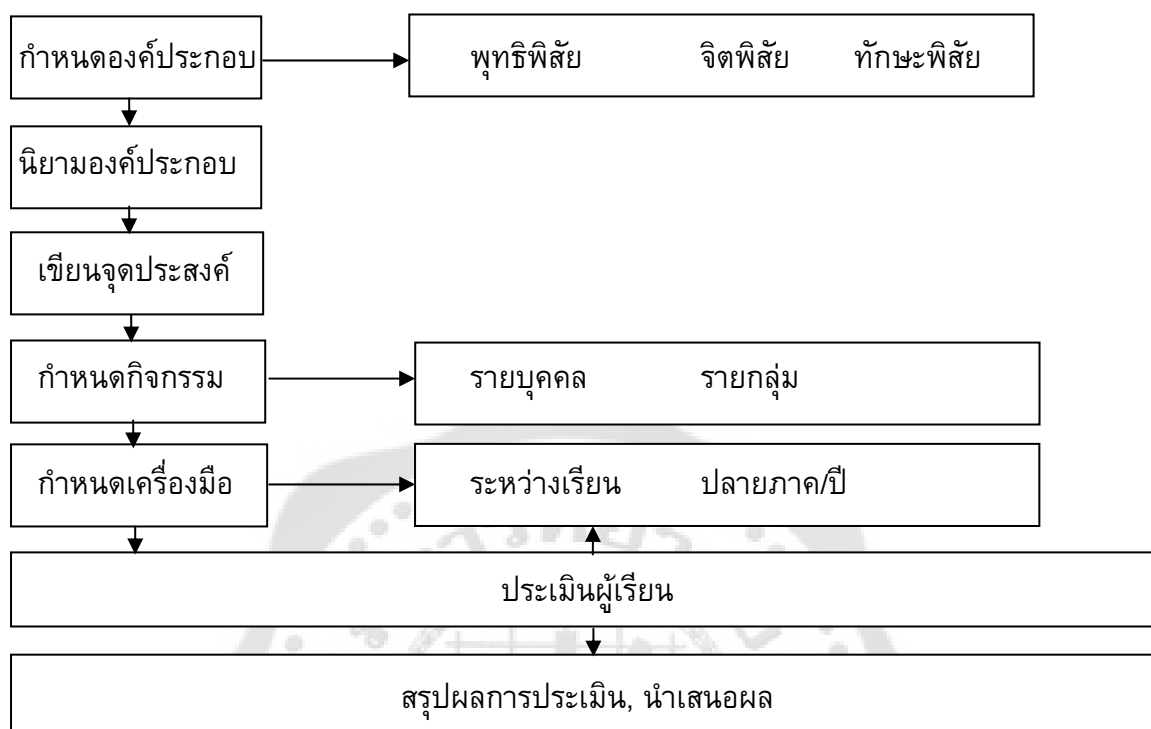
พิมพ์พิมล ธงชัย และคณะ (2541:91) ได้นำเสนอโครงสร้างประเมินประกอบด้วย 3 มิติที่สำคัญ คือ

1. องค์ประกอบของทักษะชีวิต ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

2. รูปแบบการประเมิน ได้แก่ ประเมินรายบุคคล และประเมินเป็นกลุ่ม

3. ประเภทของการประเมิน ได้แก่ ประเมินระหว่างเรียน และการประเมินปลายภาคเรียน หรือประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินเป็นระยะ เช่น เลิกกิจกรรมแล้วประเมิน ประเมินการผ่านจุดประสงค์ การสอบแต่ละครั้ง การสะสมผลงาน การตรวจผลงาน การตอบข้อซักถาม การแสดงความคิดเห็น และประเมินด้านรวมสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินสรุปผลของการประเมินความก้าวหน้าแต่ละครั้งว่าผลเฉลี่ยเป็นอย่างไร

นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะขั้นตอน การประเมินการเรียนการสอนทักษะชีวิต ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 แสดงขั้นตอนการดำเนินการประเมินทักษะชีวิต

ที่มา: พิมพ์พิมล ธงเขียว และคณะ.(2541).การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ใน รายงานผลการประชุมวิชาการ เรื่อง ทักษะชีวิตและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 1.หน้า 91.

กระทรวงศึกษาธิการ (2555: 23) ได้นำเสนอการประเมินทักษะชีวิต ว่าเป็นการประเมิน พฤติกรรมผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้มีพัฒนาการตรง ตามตัวชี้วัดทักษะชีวิตที่คาดหวังในแต่ละองค์ประกอบทักษะชีวิต ด้วยวิธีการสังเกตพฤติกรรมที่เป็น ความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ การแสดงออกในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และวิธีการ วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง ความคิด ความเชื่อ การรู้คิดรู้ทันจากคำตอบของผู้เรียนในการสนทนา สอบถามหรือสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ประเมินอาจเป็นครู เพื่อน ผู้ปกครอง หรือผู้เรียนเป็นผู้ประเมินเอง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การประเมินทักษะชีวิต เป็นการประเมิน เพื่อให้รู้ว่าผู้เรียนได้มีพัฒนาการตรงตามตัวชี้วัดของทักษะชีวิตที่ผู้สอนได้ตั้งไว้หรือไม่อย่างไร ด้วย กระบวนการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งในการประเมินทักษะชีวิตผู้ประเมินอาจเป็นผู้สอนเอง ผู้ปกครอง เพื่อน หรือผู้เรียนเป็นผู้ประเมิน เอง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการประเมินโดยผู้สอนเอง ครูประจำชั้น เพื่อน และนักเรียนเป็น ผู้ประเมิน

8. งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านพัฒนาหลักสูตร

เพ็ญจันทร์ เกรียงไกรสุข (2548:147-152) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตาม แนววิถีพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านคลองบัว ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรตามแนววิถีพุทธกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของศาสนาในช่วงชั้น 2 สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้หน่วย การเรียนรู้ 4 หน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้รวม 17 แผน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 41.46 และระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 26.82 พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนที่ประเมินโดยนักเรียน อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 80.61 ประเมินโดยครู อยู่ในระดับ ดี คิดเป็นร้อยละ 71.46 ประเมิน โดยเพื่อนและผู้ปกครอง อยู่ในระดับพอใช้ คิดเป็นร้อยละ 64.39 และ 67.68 ตามลำดับ สำหรับผลแสดงความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ที่มีต่อ การเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ดีต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนววิถีพุทธ

ธนุพล สุนทรรัตน์ (2550: 99-100) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลการพัฒนาหลักสูตรเสริม พบว่าทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีค่าตั้งแต่ 0.6 ถึง 1.0 และอยู่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ด้านผลการเปรียบเทียบเจตคติการ มีคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านผลการประเมิน การทดลองใช้หลักสูตรเสริมโดยนักเรียนที่ได้รับการเรียนด้วยหลักสูตรเสริม(กลุ่มทดลอง) ทุกคน มีความเห็นว่า หลักสูตรเสริมมีความเหมาะสมในทุกประเด็น แต่มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดกิจกรรม นันทนาการเพิ่มในทุกกิจกรรมการเรียนรู้

ฐานิยา คล้ายทอง (2551: 91-92) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การเสริมสร้างความสามัคคีและสันติสุข สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3 ผลวิจัย สรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง การเสริมความสามัคคีและสันติสุขสูง กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม เรื่อง การเสริมความสามัคคีและสันติสุข โดยรวมอยู่ในระดับดี

ปิยะนันท์ หิรัญย์ชโลทร (2551: 294-300) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ที่เน้นการคิดโยนิโสมนสิการและการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้(ปรโตโมสะ) หลักสูตรประกอบด้วยจุดมุ่งหมายหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และกิจวัตรประจำวัน โครงสร้างหลักสูตรมีมวลประสบการณ์ในระดับอนุบาล 1 ชื่อ “ก้าวแรกของชีวิต” ในระดับอนุบาล 2 ชื่อ “รอบรู้ชีวิต” และในระดับอนุบาล 3 ชื่อ “พร้อมสู่โลกกว้าง” โดยในแต่ละมวลประสบการณ์ครอบคลุม 3 สาระ คือ ตัวเรา ครอบครัวและชุมชน โลกรอบตัว

2. ผลของการใช้หลักสูตร มี 2 ประเด็น คือ พัฒนาการของเด็กตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ข้อ ของโรงเรียนอนุบาลบ้านผืนดี พบว่า เด็กส่วนใหญ่บรรลุมาตรฐานในทุกข้อ เด็กที่ไม่ผ่านมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในบางข้อ คือ เด็กพิเศษ เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า เด็กเตรียมอนุบาล อีกประเด็นหนึ่ง คือ ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อหลักสูตร พบว่า ทุกฝ่ายเห็นว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียน นโยบายการศึกษา และบริบทของสังคม ผู้บริหารโรงเรียนมีนโยบายที่จะนำหลักสูตรนี้ไปใช้ต่อ คุณลักษณะเด่นของเด็กหลังจากเข้าร่วมหลักสูตร คือ มีทักษะการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสได้ดี มีทักษะในการช่วยเหลือตนเองสูง รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีความมั่นใจในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น รักการทำงาน และคิดเป็น

สิริลักษณ์ ยืนยง (2552: 129-133) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องการให้พัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย ด้านผลการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสม ด้านผลการทดลองใช้หลักสูตรนักเรียนสามารถนำหลักคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และด้านผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลังการทดลองใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมการเรียน ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมที่มีคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย ผลการประเมินด้านความมีวินัย ความประหยัด ความกตัญญู กตเวทิตะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านเจตคติของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการปรับปรุงหลักสูตร พบว่า ข้อที่ควรปรับปรุงในเรื่องของเวลา ควรปรับให้เป็น 12 ชั่วโมง จาก 10 ชั่วโมง

สุริยา กำธร (2553: 105-108) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิต ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ด้านความสอดคล้องของร่างหลักสูตร ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.90 และด้านความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.86

2. ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิต โดยรวมอยู่ในระดับดี

3. ประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดนาคนิมิต โดยรวมอยู่ในระดับดี

พลวัต วุฒิประจักษ์ (2553: 242-244) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษา 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู 4) เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรรายวิชา จิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาครู ผลการวิจัยสรุปว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตของนักศึกษาครู โดยมีคุณลักษณะความตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตา กรุณา จิตสาธารณะ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยทุกฝ่ายเห็นความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาโดยเฉพาะหน่วยผลิตและหน่วยงานผู้ใช้บัณฑิตครู

2. ผลการพัฒนาได้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา AFDDCCER Model โดยมีหลักการจิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญมุ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เน้นการใช้สติปัญญาเข้าถึงความจริงเชื่อมโยงสรรพศาสตร์อย่างสมดุลตามหลักการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงและพื้นฐานการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สาระการเรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การสงบนิ่ง โยคะ สุนทรียสนทนา สุนทรียศิลป์ การศึกษาชุมชน กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis of Foundation:AF) 2) ขั้นตอนออกแบบและพัฒนาหลักสูตร (Design and Development:DD) 3) ขั้นการสร้างประสบการณ์ (Construction of Experiences:CE) 4)ขั้นการสะท้อนข้อมูลจากการพัฒนาหลักสูตร (Reflection:R) และขั้นตอนการนำหลักสูตรรายวิชาไปใช้ในชั้นเรียน 4

มีขั้นตอนตามรูปแบบ MILLER Model ดังนี้ 1) ขั้นสงบนิ่งอยู่กับตัวเอง (Mindfulness:M) 2) ขั้นการให้ความรู้ (Information:I) 3) ขั้นเรียนรู้ประสบการณ์จากกิจกรรม(Learning Experience:LE) 4) ขั้นการสะท้อนความคิดจากการจัดกิจกรรม(Reflection:R) โดยมีการขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นมีดังนี้ (AEC) 1) การสร้างความตระหนักในตน (Awareness:A) 2) สร้างเสริมประสบการณ์ (Enhancement:E) 3) ใคร่ครวญตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง (Checking:C)

3. ประสิทธิภาพของหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาหลังการใช้พบว่า 1)นักศึกษาครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สามารถประยุกต์นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติตนและการสอนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2)นักศึกษาครูมีคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์มีความตระหนักในตนเอง เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ทำงานเพื่อส่วนรวมและคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3)นักเรียนครูมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด และต้องการให้เปิดสอนในหลักสูตรวิชาชีพครูเพราะเป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน สามารถนำหลักการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปขยายผล สู่ผู้เรียนในชั้นเรียน

ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว (2555: 173-174) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ และศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปผลการวิจัยว่า หลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1) สภาพปัญหาและความจำเป็น 2) หลักการ 3) วัตถุประสงค์ 4) โครงสร้างเนื้อหาและเวลา 5) แนวการจัดกิจกรรม 6) สื่อ/อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ และ 7) แนวการวัดและประเมินผล ส่วนด้านประสิทธิผลของหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ สรุปผลวิจัยว่า ผู้เรียนมีความสนใจและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมมากขึ้น มีพัฒนาการไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นเมื่อได้รับการกระตุ้นด้วยคำถาม สามารถตอบสนองต่อคำถามได้เร็วขึ้นกล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำถาม สามารถแสดงแนวคิดที่แปลกใหม่และหลากหลายในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี ปรับตัวของผู้เรียนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี ซึ่งเมื่อเทียบคะแนนการประเมินทักษะชีวิตของกลุ่มทดลองเปรียบเทียบกับหลังการใช้หลักสูตรกับก่อนการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนการประเมินทักษะชีวิตหลังการใช้หลักสูตรเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพัฒนาการของพฤติกรรมทักษะชีวิตของนักเรียนกลุ่มทดลองมีแนวโน้มสูงขึ้น

จากผลการศึกษางานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความไม่แตกต่างกันมากซึ่งส่วนใหญ่สามารถแบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้ ขั้นที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามองค์ประกอบของหลักสูตร คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการ และการประเมินผล ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้และขั้นที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำหลักการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้กันอย่าง

กว้างขวางมาพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านหลักไตรสิกขา

สนฤดี ศรีสวัสดิ์ (2551: 129) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย1) เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และ 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์กับเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 โดยมีค่าเฉลี่ย 87.23/86.58

2. ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการสอนด้วยชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการสอนด้วยชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริประภา อุณหเลขกะ(2551:81) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขาต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขากับนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขากับนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขาสีสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

2. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างนักเรียนที่เรียนโดยกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขาสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

อุบล นนทฤทธิ์ (2553: 53-54) ได้ศึกษาผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรม ในรายวิชา ส 43102 สารพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีรัษฎวิทยาลัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง หลักธรรมของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบไตรสิกขาสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิตติชัย สุราสินโบล (2553: 263-273) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ โดยผู้สอนจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มุ่งศึกษา แก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ อย่างเป็นองค์รวม เพื่อพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา ผ่านระบบไตรสิกขา มีขั้นตอนประกอบด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างศรัทธา (Confidence) 2) ขั้นปัญญาคุณธรรม (Virtues Conductive to Growth) 3) ขั้นพัฒนาปัญญา (Wisdom Development) 4) ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ (Improvement and Implementation) และ 5) ขั้นสรุปและประเมินผล (Conclusion and Evaluation) ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนนี้ใช้ชื่อว่า Science Buddhist Instructional Model และนอกจากนี้ การวัดผลประเมินผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนววิถีพุทธ ประกอบด้วยผลการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนด้านภาวนา 4 ได้แก่

พฤติกรรมกรเรียนด้านกาย (กายภาวนา) เป็นการแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในการพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ หรือวัตถุ ประกอบด้วยพฤติกรรมกรเรียนด้วยกายที่พึงประสงค์ คือ ดูแลรักษาสีสิ่งแวดล้อมระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ใช้และเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม และดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและแต่งกายเหมาะสม

พฤติกรรมกรเรียนด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา) เป็นการแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรมกรเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์ คือ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวินัยและความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด

พฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) เป็นการแสดงออกของนักเรียนขณะปฏิบัติกิจกรรม ประกอบด้วยพฤติกรรมกรรมการเรียนด้านจิตใจที่พึงประสงค์ คือ ด้านคุณภาพจิต ได้แก่ ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ด้านสมรรถภาพจิต ได้แก่ความเพียรพยายาม มีเหตุผลและกระตือรือร้น ด้านสุขภาพจิต ได้แก่ ร่างกายแข็งแรง อารมณ์ดี สงบสุข

ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการวิทยาศาสตร์ (ปัญญาภาวนา) มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของประสิทธิภาพของรูปแบบเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.71 ซึ่งถือว่าเหมาะสมมาก และผลการประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธ ทั้ง 6 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ร่างกายมนุษย์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การดำรงชีวิตของสัตว์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 สารในชีวิตประจำวัน หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 วงจรไฟฟ้า และหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ปรากฏการณ์ของโลกและเทคโนโลยีอวกาศผลการสรุปพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับดี

เยาวเรศ พันธุ์โนราช (2554: 91-92) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 86.61/85.65 ผ่านเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด

2. กิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา มีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.7586 แสดงว่า กิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 75.86

3. นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป ประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวมอยู่ในระดับพอใจมาก

พระมหาสุริยา โอภาโส (บัณฑิต) (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ (ไตรสิกขา) เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจุลสมัยสงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ (ไตรสิกขา) มีพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในตนเองหลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก

พระธีระ จิตตโสภโณ (ชาวแจ้ง) (2555: 73) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียน 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจันทบุรีต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามเพศ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชา พระพุทธศาสนา และการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์วิชา พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนที่มีปัจจัยด้านเพศ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ปัจจัยด้าน คุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ของวิชาพระพุทธศาสนา ต่างกันนักเรียนมีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการศึกษางานวิจัยด้านไตรสิกขาที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักไตรสิกขาเป็นหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในระบบการเรียนการสอนและการนำไปใช้หรือปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เหมือนแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยข้างต้นที่นำหลักไตรสิกขามาใช้ล้วนส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในทางดีเกิดความรับผิดชอบ มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อรู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่นอย่างมีเมตตากรุณา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจนำหลักไตรสิกขามาเป็นฐานในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

9. งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

แกรนด์ ริคและโรส เบอร์นัย (Grant Rix; & Ross Bernay. 2014: Online) ได้ศึกษาผลกระทบของสมาธิในโรงเรียนประถมศึกษา 5 โรงเรียน ในประเทศนิวซีแลนด์ ผลการวิจัยพบว่า การทดลองในครั้งนี้มีประสิทธิภาพในหลายด้าน คือ เพิ่มความสงบของจิตใจ ลดแรงกดดัน และพัฒนาความสนใจและทำให้จดจ่อได้ดีขึ้น นอกจากนี้แล้วยังก่อให้เกิดความระมัดระวังในการทำ

กิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวก โดยพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นกับทั้งนักเรียนและคุณครูผู้เข้าร่วมทดลอง ผลการทดลองยังแสดงให้เห็นว่าการฝึกสมาธิสอดคล้องกันกับสมรรถนะหลักที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางของนิวซีแลนด์อีกด้วย

อลิส ฟอ์นารี (Alice Fornari, 2006: Online) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรจริยธรรมโดยใช้การสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาจริยธรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญของการเตรียมตัวศึกษาต่อในสาขาวิชาชีพเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกท้าทาย บทความนี้อธิบายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรจริยธรรมโดยอิงตัวอย่างซึ่งเน้นไปที่การปฏิบัติด้านโภชนาการ 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติงานจำนวน 99 คน และผู้ที่กำลังศึกษาจำนวน 127 คน เข้าร่วมในการพัฒนาหลักสูตรจริยธรรมโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากวิชาชีพทางโภชนาการโดยคำนึงถึงเพศ อายุ เชื้อชาติ และระดับการศึกษาสูงสุด การนำไปใช้ การพัฒนาหลักสูตรสามารถเป็นทรัพยากรสำหรับผู้ศึกษาได้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เหมือนกันสามารถนำข้อมูลนี้ไปปรับใช้ในการศึกษาสาขาวิชาชีพการดูแลสุขภาพได้ในทุกพื้นที่และในทุกระดับของการฝึกอบรม

ฮาลาส อัมเม็ต ละลิสมาเอลและพาทริก แมคกุย (Halah Ahmed Alismail; & Patrick McGuire, 2015: Online) ได้ศึกษาหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษาศตวรรษที่ 21: การปฏิบัติและการวิจัยในปัจจุบัน โดยงานวิจัยนี้สำรวจทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในด้านนิยามและคำอธิบายทักษะนั้น เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะเหล่านั้นได้ และยังเน้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประสบการณ์จริง ทำให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้ บทสรุปของงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการบูรณาการสื่อมัลติมีเดียในห้องเรียนซึ่งประกอบไปด้วยการให้โอกาสนักเรียนปรับความรู้ทางวิชาการและทักษะทางสังคมในขณะที่พวกเขาสื่อสารและให้ข้อมูลเข้าด้วยกัน การจัดระบบทางความคิดและการแสดงความคิดเห็นในขณะที่เตรียมโครงงานและทดลองทำงานวิจัยออนไลน์

จากผลการศึกษางานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะทำให้ผู้เรียนมีจิตใจจดจ่อ ลดความตึงเครียดในการเรียน นอกจากนั้น การประเมินผลของหลักสูตรควรมีการประเมินผู้เรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อทราบพัฒนาการของผู้เรียนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งมาให้สอดคล้องกับทักษะที่พึงประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจนำหลักไตรสิกขามาเป็นฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะชีวิต ก่อนเรียนและหลังเรียน และความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐาน มีขั้นตอนในการดำเนินการ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
3. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
5. การนำหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไปใช้
6. การประเมินผลหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจบิณีจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 60 คน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจบิณีจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยของการสุ่ม

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบร่างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 นำหลักสูตรไปใช้

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินหลักสูตร

มีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ด้านศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้อำนวยการ ครูใหญ่หรือครูในสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนแนวพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะอื่นๆ

2. วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พุทธศักราช 2550 วิชา ธรรมะ (รายละเอียดตามภาคผนวก ก)

ขั้นตอนที่ 2 ร่างหลักสูตร

1. นำข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ที่ได้จากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 คือ การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและหลักสูตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พุทธศักราช 2550 วิชา ธรรมะ เป็นแนวทางในการร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งประกอบ 6 ส่วน คือ

1.1 โครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้

1.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.3 สาระการเรียนรู้

1.4 การจัดการเรียนรู้

1.5 สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้

1.6 การวัดและประเมินผล

2. ผู้วิจัยจัดทำร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบและเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตร

1. นำเสนอร่างหลักสูตรต่อผู้เชี่ยวชาญ ทั้งฉบับก่อนนำไปทดลอง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะชีวิต และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร มีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังนี้

1.1 ผู้มีประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ จำนวน 1 ท่าน

1.2 ศึกษานิเทศก์กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 ท่าน

1.3 ผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอน วิชา พระพุทธศาสนาหรือวิชาธรรมะ อย่างน้อย 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

1.4 นักวิชาการศาสนาที่มีประสบการณ์ จำนวน 1 ท่าน

1.5 รายละเอียด ตามภาคผนวก ก

2. สิ่งที่ต้องตรวจสอบ

2.1 ความเหมาะสมของร่างหลักสูตร ว่ามีความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

2.2 ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด

2.3 ความสอดคล้องของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียนและแบบประเมินทักษะชีวิต มีความสอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่เพียงใด

2.4 ความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับใด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล นำร่างหลักสูตรที่ผู้เชี่ยวชาญ แต่ละท่านพิจารณาแล้วตรวจสอบความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและเก็บรวบรวมจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเตรียมวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบของร่างหลักสูตรซึ่งใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

5. การปรับปรุงร่างหลักสูตร นำผลการประเมินร่างหลักสูตรเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมที่สุด จัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

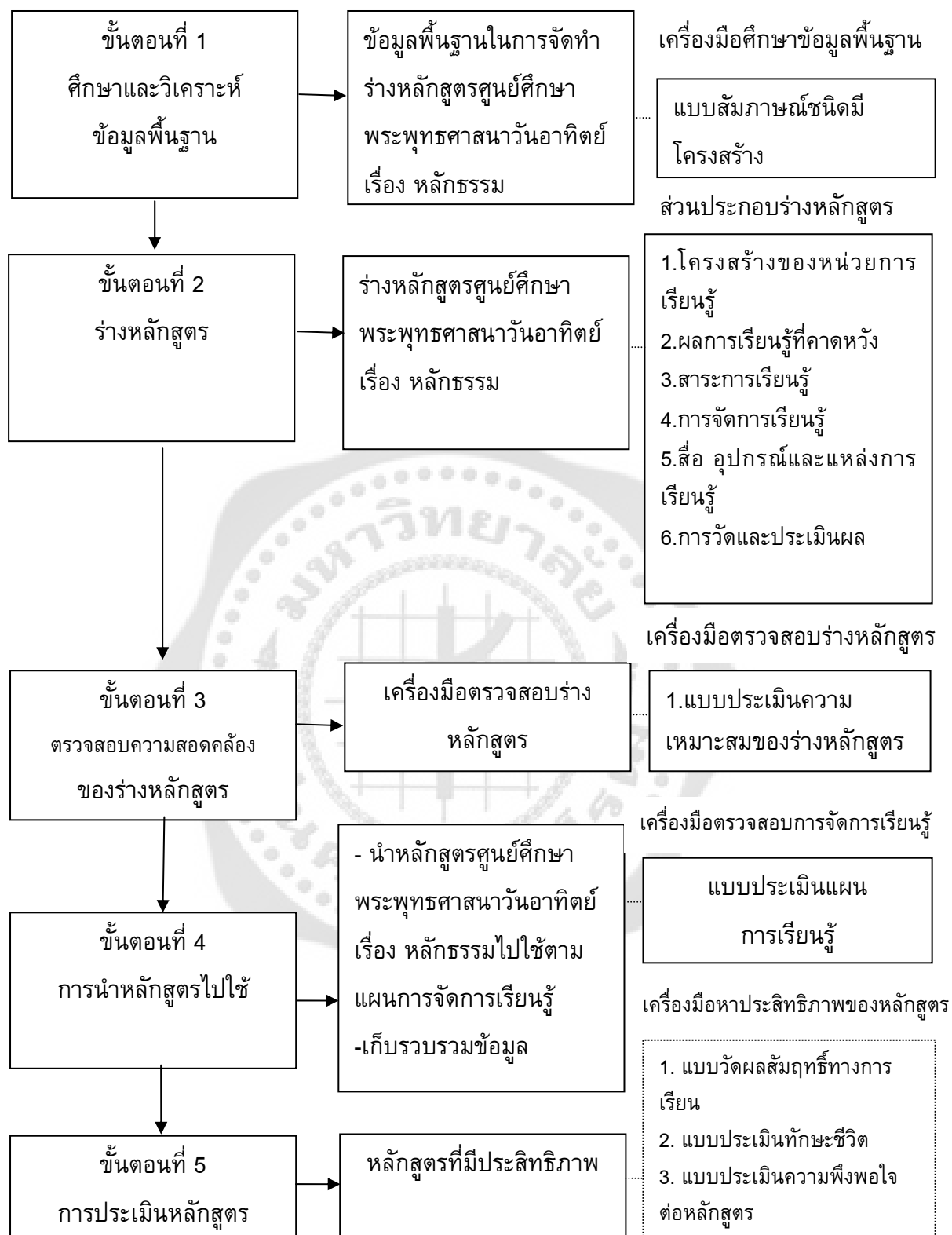
ผู้วิจัยเป็นผู้นำหลักสูตรไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจี๊ยมหิน ภาครียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตร สามารถวัดได้จาก

1. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเมินผลก่อนและหลังการทดลองหลักสูตร
2. แบบประเมินทักษะชีวิต ประเมินผลก่อนและหลังการทดลองหลักสูตร
3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นการเรียนรู้ ประเมินผลหลังจากเรียน

จากขั้นตอนกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สามารถเขียนเป็นภาพประกอบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้ ดังภาพประกอบ 8 ซึ่งแสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ภาพประกอบ 8 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบเรื่องสถานภาพ อายุ การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลประเด็นการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์รายวิชา ธรรมะ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของร่างหลักสูตร ได้แก่

1. แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร เป็นแบบประเมินร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยวัดความเหมาะสมด้านต่างๆ ได้แก่

- 1.1 โครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้
- 1.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 1.3 สารการเรียนรู้
- 1.4 การจัดการเรียนรู้
- 1.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 1.6 การวัดและประเมินผล

การประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยผู้เชี่ยวชาญแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกัน

ไม่เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินไม่มีความสอดคล้องกัน

ไม่แน่ใจ เมื่อ ท่านไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกันหรือไม่

การวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC) ซึ่งมีความหมายในการแปลผลคะแนน ดังนี้

1 หมายถึง เห็นด้วย

0 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

-1 หมายถึง ไม่แน่ใจ

โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าร่างหลักสูตรมีความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการนำหลักสูตรไปทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ ของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง ธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 8 หน่วย แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน ระยะเวลา 14 สัปดาห์ ดังนี้

ตาราง 3 แสดงโครงสร้างเนื้อหาและเวลา

หน่วยการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้ที่	ชื่อแผน	เวลาที่ใช้จัดกิจกรรม(ชั่วโมง)
1	1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรม	2
2	2	ต้นเหตุแห่งความชั่วและความดี	2
3	3	เชื่ออย่างมีเหตุผล	1
4	4	พื้นฐานการใช้ชีวิต	2
5	5	แข็งแรงด้วยกำลัง	1
6	6	รู้ไว้แล้วไม่ควรทำ	1
7	7	อ่อนน้อมถ่อมกาย	2
8	8	สุขภาพกาย สุขภาพจิต	3
			14

แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลา 1 ชั่วโมง โดยมีองค์ประกอบดังนี้

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้
- 2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
- 3) สาระสำคัญ
- 4) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 5) สาระการเรียนรู้
- 6) กิจกรรมการเรียนรู้แบบพุทธะ
- 7) สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้
- 8) การวัดและประเมินผล
- 9) บันทึกหลังการเรียนรู้

การประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร
- 2) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนรู้
- 3) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้
- 4) ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยผู้เชี่ยวชาญแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกัน

ไม่เห็นด้วย เมื่อ ท่านแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินไม่มีความสอดคล้องกัน

ไม่แน่ใจ เมื่อ ท่านไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการประเมินมีความสอดคล้องกันหรือไม่

การวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC) ซึ่งมีความหมายในการแปลผลคะแนน ดังนี้

1 หมายถึง เห็นด้วย

0 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

-1 หมายถึง ไม่แน่ใจ

โดยพิจารณาคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ได้แก่

1. **แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน** เป็นแบบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่อง หลักธรรม หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเป็นแบบทดสอบปรนัย (Objective Test) ชนิดเลือกคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 30 ข้อ เพื่อใช้ประเมินความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยประเมินผลก่อนและหลังจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

2. **แบบประเมินทักษะชีวิต** เป็นการวัดทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ การตัดสินใจและการแก้ปัญหา เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในชีวิตประจำวัน และเตรียมความพร้อมในอนาคต จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 40 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีทักษะชีวิตอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง มีทักษะชีวิตอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง มีทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีทักษะชีวิตในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีทักษะชีวิตอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์ในการแปลความเฉลี่ยความเหมาะสมของน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553: 82) การแปลความหมาย ดังนี้

- ช่วงค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ดีมาก
- ช่วงค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ดี
- ช่วงค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง
- ช่วงค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย
- ช่วงค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

3. แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นแบบวัดความพึงพอใจต่อหลักสูตรสำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากได้เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลัก
ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 1 ฉบับ จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า
(Numerical Rating Scale) แบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

- ระดับ 5 เมื่อ หลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด
- ระดับ 4 เมื่อ หลักสูตรมีความเหมาะสมมาก
- ระดับ 3 เมื่อ หลักสูตรมีความเหมาะสมปานกลาง
- ระดับ 2 เมื่อ หลักสูตรมีความเหมาะสมน้อย
- ระดับ 1 เมื่อ หลักสูตรมีความเหมาะสมน้อยที่สุด

โดยมีเกณฑ์ในการแปลความเฉลี่ยความเหมาะสมของน้ำหนักคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด. 2553: 82) การแปลความหมาย ดังนี้

- ช่วงค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
- ช่วงค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
- ช่วงค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
- ช่วงค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย
- ช่วงค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและคุณภาพของเครื่องมือ มีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) และสร้างแบบสัมภาษณ์ 1 ฉบับ

1.2 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษาและความเหมาะสมของข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

1.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดภาคผนวก ก) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้อำนวยการ ครูใหญ่หรือครูในสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ เพื่อศึกษาและรวบรวมประเด็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1.4 วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2.1 สร้างร่างแบบประเมินด้านความเหมาะสมของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.2 นำร่างแบบประเมินด้านความเหมาะสมของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ความกระชับชัดเจนและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.3 นำร่างแบบประเมินด้านความเหมาะสมของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เสนอผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องด้านความครอบคลุม ด้านความเที่ยงตรงของหลักสูตรสถานศึกษาและวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC) (รายละเอียดภาคผนวก ค)

2.4 นำผลการประเมินด้านความเหมาะสมของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรพิจารณาตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3. แผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้สร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเนื้อหาจากหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.2 ศึกษาขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

3.3 วิเคราะห์ จุดประสงค์และเวลาเรียน โดยการนำหน่วยการเรียนรู้มาวิเคราะห์หน่วยเนื้อหาย่อย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและเวลาเรียนให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

3.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับร่างเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตรตรวจสอบความเหมาะสมของลักษณะกิจกรรม เนื้อหาแล้วปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำให้เหมาะสม

3.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านในข้อ 3.4 นำเสนอ พิจารณาความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

3.6 นำผลการพิจารณาความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์ผลการพิจารณาความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี (Index of Consistency: IOC) (รายละเอียดภาคผนวก ค)

3.7 นำผลการประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทพิจารณาตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.2 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ เนื้อหาพฤติกรรมที่ต้องการวัด เพื่อสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและผลการเรียนรู้ที่ต้องการวัด เพื่อสร้างแบบทดสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

4.3 สร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักกรรม เป็นข้อคำถามแบบปรนัย เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ มีความต้องการใช้จริง จำนวน 30 ข้อ

4.4 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา สำนวนภาษา ด้านความเหมาะสม ความกระชับความชัดเจนแล้ว ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามข้อเสนอแนะ

4.5 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเกณฑ์การประเมินแบบทดสอบ ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา สำนวนภาษา ความกระชับความชัดเจน

4.6 วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (Index of Consistency: IOC) (รายละเอียดภาคผนวก ค) เลือกข้อทดสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไปถือว่าเป็นข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535: 62) ใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

ให้คะแนน +1 แน่ใจว่าข้อสอบวัดจุดประสงค์ข้อนั้น

ให้คะแนน 0 ไม่แน่ใจว่าข้อสอบวัดจุดประสงค์ข้อนั้น

ให้คะแนน - 1 แน่ใจว่าข้อสอบไม่วัดจุดประสงค์ข้อนั้น

4.7 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่คัดเลือกจากข้อ 4.6 แล้ว จำนวน 30 ข้อไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทองเพล สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2556 จำนวน 60 คน ที่เป็นกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.8 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิด ข้อที่ไม่ตอบหรือข้อที่ตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนนแล้ววิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อโดยเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน(r_H)ทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543: 215 - 217) ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งฉบับเท่ากับ 0.76 (รายละเอียดภาคผนวก ง)

4.9 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีค่าความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้และปรับแก้ภาษา เพื่อความเข้าใจในภาษาและจัดทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต่อไป

5. แบบประเมินทักษะชีวิต

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบประเมินทักษะชีวิต ของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

5.2 ศึกษาตำราเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินทักษะชีวิต

5.3 กำหนดทักษะชีวิตที่ต้องการวัด คือ ด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหา

5.4 สร้างแบบประเมินทักษะชีวิต จำนวน 1 ฉบับ รวมทั้งหมดจำนวน 40 ข้อ โดยสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดทักษะชีวิตที่กำหนดใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่าแบบตัวเลข (Numerical Rating Scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543: 90 - 96)

5.5 นำแบบประเมินทักษะชีวิตเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อประเมินตรวจสอบภาษา ในด้านความเหมาะสม ความกระชับ ความชัดเจนและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

5.6 นำแบบประเมินทักษะชีวิตเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดภาคผนวก ก) เพื่อตรวจสอบพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อความ

5.7 วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) (รายละเอียดภาคผนวก ค) เลือกข้อแบบประเมินทักษะชีวิตที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่าเป็นข้อสอบที่อยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535: 62)

5.8 นำแบบวัดทักษะชีวิตที่คัดเลือกจากข้อ 5.7 นำไปทดสอบใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดทองเพลง สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2556 จำนวน 60 คน ที่เป็นกลุ่มประชากรแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

5.9 นำผลที่ได้จากข้อ 5.8 มาวิเคราะห์แบบประเมินทักษะชีวิตเป็นรายข้อคัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทักษะชีวิตทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา(α -Coefficient) ของครอนบาค(Cronbach)(ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ.2543:218) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.873 (รายละเอียดภาคผนวก ง)

5.10 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินทักษะชีวิต เพื่อความเข้าใจในภาษาและจัดทำแบบประเมินทักษะชีวิตฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต่อไป

6. แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

6.1 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 ด้าน คือ 1)ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน 2) ด้านผู้สอน 3) ด้านผู้เรียน แต่ละด้านมี 30 ข้อ โดยการวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Numerical Rating Scale) โดยแบ่งเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert)

6.2 นำแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่สร้างขึ้นเสนอคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ความกระชับชัดเจนและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

6.3 นำแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่สร้างขึ้นแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดภาคผนวก ก) พิจารณาความคิดเห็นความพึงพอใจของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

6.4 วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรกับความเชื่อ ความรู้สึกของนักเรียน (Index of Consistency: IOC) (รายละเอียดภาคผนวก ค) เลือกรายการที่มีค่า IOC ตั้งแต่มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไปถือว่าเป็นรายการอยู่ในเกณฑ์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535: 62) ใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

ให้คะแนน +1 แน่ใจว่าความเชื่อ ความรู้สึกวัดจุดประสงค์ข้อนั้น

ให้คะแนน 0 ไม่แน่ว่าความเชื่อ ความรู้สึกวัดจุดประสงค์ข้อนั้น

ให้คะแนน - 1 แน่ใจว่าความเชื่อ ความรู้สึกไม่วัดจุดประสงค์ข้อนั้น

6.4 นำผลการประเมินด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการควบคุมปริญญาโทพิจารณาตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การนำหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้ไปใช้

1. ขั้นเตรียมการ

ขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒส่งถึงผู้บริหาร โรงเรียนวัดกระจับพินิจ เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการทดลอง

2. ขั้นตอนดำเนินการ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ของ โรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย จำนวน 1 ชั่วโมง เพื่อเตรียมความพร้อมและทำความเข้าใจร่วมกัน

2.2 ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อและแบบประเมินทักษะชีวิต จำนวน 40 ข้อ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

2.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้จากหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 แผนการจัดการเรียนรู้ ไปจัดการเรียนการสอนทุกวันอังคาร เวลา 10.30 นาฬิกา ถึง 11.30 นาฬิกา วันละ 1 ชั่วโมงจนจบหลักสูตร

2.4 ในระหว่างการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการไตรสิกขาได้ใช้การประเมินเป็นระยะๆ

2.5 เมื่อจัดการเรียนการสอนจบหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แบบประเมินทักษะชีวิต จำนวน 40 ข้อ โดยให้นักเรียนประเมินผลหลังเรียน(Posttest) และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร จำนวน 30 ข้อ ให้นักเรียนประเมินหลังเรียน(Posttest)

การประเมินผลหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทดลอง ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ดังนี้

1. หลังการทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

2. หลังการทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีทักษะชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

3. หลังการทดลองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในระดับมาก

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งเชิงทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยดำเนินการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest – Posttest Design) ซึ่งมีแบบแผนการทดลองดังตาราง 3 (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 249)

ตาราง 4 แบบแผนการทดลอง

สอนก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์
X	แทน	การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
2. วิเคราะห์ผลการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)
3. วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์
 - 3.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังที่ได้รับการเรียนการสอนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เรื่อง หลักธรรม โดยใช้สถิติทดสอบ t-test dependent sample โดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์

3.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังที่ได้รับการเรียนการสอนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้สถิติทดสอบ t - test dependent sample โดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์

3.3 วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนการสอนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วิเคราะห์ห่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 1.1 ค่าร้อยละ (Mean)
 - 1.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)
 - 1.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
2. สถิติวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ
 - 2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC)
 - 2.2 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach)
 - 2.3 ค่าความเชื่อมั่น ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR-20)
 - 2.4 ค่าความยากง่าย (p)
 - 2.5 ค่าอำนาจจำแนก (r)
3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
 - 3.1 ค่าร้อยละ
 - 3.2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)
 - 3.3 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
 - 3.4 สถิติทดสอบ t-test dependent samples

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการทดลองและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าที่ใช้ในการพิจารณา (t-test Dependent Samples)
df	แทน	ค่าชั้นของอิสระ (Degree of freedom)
Sig	แทน	ระดับความน่าจะเป็นของค่าสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของหลักสูตร ซึ่งวัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะชีวิตและความพึงพอใจต่อหลักสูตร ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านทักษะชีวิต (การตัดสินใจและการแก้ปัญหา)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตร

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

ตาราง 5 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประเด็น ผู้ให้สัมภาษณ์ ท่านที่ 1	1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์				2.ด้านหลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้	3.ด้านการพัฒนาหลักสูตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์โดยใช้หลัก ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
	1.1 ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้านเนื้อหา	1.3 ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนรู้	1.4 ด้านการวัดผลและ ประเมินผล		
พระราชปริยัติโมลี ดร.	- ควรเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ - ควรเป็นหลักสูตรที่มีเอกภาพ - ควรเป็นหลักสูตรที่สร้างลักษณะนิสัยที่ดี - ควรเป็นหลักสูตรเสริมที่โรงเรียนไม่ได้สอน - ควรเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นได้	- ควรมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน - ควรมีเนื้อหาที่ไม่มากจนเกินไป - ควรยึดเนื้อหาให้เป็นแบบอย่างเดียวกัน	-	- ควรออกข้อสอบเป็นเชิงปฏิบัติการ สำหรับวิชา ศาสนา พิธี ฯลฯ - ควรออกข้อสอบเป็นอัตนัย สำหรับวิชา ธรรมะและวิชาพุทธประวัติ - ควรมีการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ - ควรวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องเนื้อหาที่สอน	-	- การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรเน้นกิจกรรมปลูกจิตสำนึก พัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนให้แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เรียนในหลักสูตรนี้ - บนฐานของศีล สมาธิ และปัญญา

ข้อเสนอแนะ

ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1 ได้กล่าวว่า หากศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ได้ยึดธรรมศึกษาเป็นแกนกลางในการจัดการศึกษาก็สอนพุทธประวัติอย่างเดียว แล้วจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก

ส่วนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ใด จัดการศึกษาเป็น 3 ระดับเหมือนอย่างกระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นต้องไปศึกษานโยบาย ของแผนการจัดการศึกษาของชาติ นโยบายของกรมการศาสนา นโยบายของมหาเถรสมาคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนาหลักสูตร

ตาราง 6 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประเด็น ผู้ให้สัมภาษณ์ ท่านที่ 2	1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์				2.ด้านหลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้	3 . ด้าน การ พัฒนา หลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ โดยใช้หลัก ไตรสิกขาเป็นฐาน การเรียนรู้
	1.1 ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้านเนื้อหา	1.3 ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนรู้	1.4 ด้านการวัดผลและ ประเมินผล		
ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ	- ควรเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นได้ - ควรเป็นหลักสูตรการศึกษาสงเคราะห์ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน	- ควรมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน	-มีการแสดงอ่อนน้อม ถ่อมตน(สวดมนต์ไหว้พระทุกครั้ง) -มีกิจกรรมเสริมในภาคปฏิบัติ เช่น นาฏศิลป์ วาดศิลป์ งามอย่างไทย ฯลฯ	- ควรมีการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ ทั้ง 3 ด้าน คือ คีล สมานิ และปัญญา	- เป็นฐานการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ	หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ นับว่าเป็นทฤษฎีที่ถูกต้อง ได้แก่ คีลสิกขา (ขั้นปริยัติ) สมานิสิกขา (ขั้นปฏิบัติ) และปัญญาลิกขา (ขั้นปฏิเวธ) ในเชิงทฤษฎีแห่งการเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ อย่างมีหลักการ

ตาราง 7 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขา
เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6

ประเด็น ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3	1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์				2.ด้านหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้	3.ด้านการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
	1.1 ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้านเนื้อหา	1.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล		
อาจารย์สุนิสา ชื่นเจริญสุข	- ควรเป็นหลักสูตรที่นำความรู้ธรรมไปใช้ได้จริง	- เนื้อหาที่ทางศูนย์ฯ จัดให้ผู้เรียนต้องเป็นเนื้อหาที่สามารถสร้างความเจริญให้กับชีวิตของผู้เรียนได้	- ควรเรียนผ่านกิจกรรม	- ควรที่มีการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ ด้วยภาวหา 4 - ควรวัดผลและประเมินผลเพื่อดูพัฒนาการของผู้เรียน	หลักไตรสิกขา เป็นองค์รวมไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ใน 1 เรื่องที่สอน จะประกอบไปด้วยศีลสมาธิ และปัญญา	การพัฒนาหลักสูตรที่นำกระบวนการของหลักไตรสิกขาไปเป็นฐานการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างความเจริญด้านจิตใจให้กับผู้เรียน

ตาราง 8 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ผู้ให้ สัมภาษณ์ ท่านที่ 4	ประเด็น	1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์				2.ด้านหลัก ไตรสิกขา เป็นฐานการ เรียนรู้	3.ด้านการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
		1.1 ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้าน เนื้อหา	1.3 ด้านการจัด กิจกรรมการ เรียน	1.4 ด้านการวัดผล และประเมินผล		
อาจารย์ อภาภรณ์ ไชยประสิทธิ์		- ควรกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน - ควรเป็นหลักสูตรที่เน้นด้านจิตใจ - ควรเป็นหลักสูตรที่นำการใช้ชีวิตเป็นฐานเป็นตัวตั้ง - ควรเป็นหลักสูตรที่เอาปัญญานำพฤติกรรม และจิตใจ	-	- ควรเรียนรู้ผ่านกิจกรรม	- ต้องวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ ด้วยภาวนา 4 ได้แก่ กาย ภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และ ปัญญาภาวนา	หลักไตรสิกขา เป็นหัวใจสำคัญที่ตั้งอยู่บนฐานการเรียนรู้ คือ ศีล สมาธิและปัญญา (พฤติกรรม จิตใจและปัญญา) เรียนรู้เรื่องชีวิต กิเลส เป็น อยู่เป็น พังเป็นและดูเป็น	การพัฒนาหลักสูตร ควรเป็นหลักสูตรการออกแบบการเรียนรู้วิชาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่ดีงาม จิตใจที่ดีงามและปัญญา เนื่องจากทั้ง 3 กระบวน อย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะสอนหรือทำกิจกรรม ต้องทำด้วยความรู้ ความเข้าใจ ใช้ฐานปัญญา นำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม การปฏิบัติที่ดีงาม นำไปสู่จิตใจที่มีจิตใจเข้มแข็งอดทน มีสมาธิจิต

ตาราง 9 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขา
เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประเด็น ผู้ให้สัมภาษณ์ ท่านที่ 5	1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์				2.ด้านหลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้	3.ด้านการพัฒนา หลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ โดยใช้หลัก ไตรสิกขาเป็นฐาน การเรียนรู้
	1.1 ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้านเนื้อหา	1.3 ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนรู้	1.4 ด้านการวัดผลและ ประเมินผล		
อาจารย์พลอย โปษะกฤษณะ	-	-	-	ควรวัดผลและประเมินผล ด้วยภาวนา 4	ศีล สมาธิและปัญญา ทั้ง 3 ส่วนเป็นฐาน การเรียนรู้ ก็น อยู่ เป็น ในทุกเรื่องที่เป็นความ ดีงาม ในแต่ละครั้งที่ สอน ให้เหมาะสมกับ วัยของผู้เรียน	- ควรเป็นหลักสูตรส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรม(ศีล) เป็นวิถีชีวิตง่าย ๆ ที่เอื้อให้เกิดการฝึกพฤติกรรมที่ดี - ควรเป็นหลักสูตรส่งเสริมให้เกิดฝึกจิตใจ (สมาธิ) ให้มีการทำสมาธิประจำวันอย่างสม่ำเสมอ - ควรเป็นหลักสูตรส่งเสริมให้เกิดการฝึกการคิดวิเคราะห์ตนเองสังคัมบนฐานของความดีงาม(ปัญญา

ตาราง 10 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์				2.ด้านหลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้	3.ด้านการพัฒนาหลักสูตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ โดยใช้หลัก ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
1.1ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้านเนื้อหา	1.3 ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้	1.4 ด้านการวัดผลและ ประเมินผล		
จากการวิเคราะห์ด้าน จุดมุ่งหมาย ผู้วิจัย สรุปได้ว่า - ควรตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน - ควรเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ - ควรเป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นได้ - ควรเป็นหลักสูตรที่ปลูกฝังจิตสำนึก	จากการวิเคราะห์ด้าน เนื้อหา ผู้วิจัยสรุปได้ ว่า - ควรมีเนื้อหาเหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน - ควรมีเนื้อหาที่ไม่มากเกินไป - ควรมีเนื้อหาที่สามารถสร้างทักษะชีวิตและนำไปใช้ได้จริง	จากการวิเคราะห์ในด้านการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตที่สามารถที่สอน ให้เกิดขึ้นได้กับนักเรียน ด้วยการเรียนการสอน ผ่านกิจกรรม ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการ สอนแนวพุทธะ ซึ่งมีขั้น สอน 5 ขั้น ดังต่อไปนี้	จากการวิเคราะห์ด้านการ วัดผลและประเมินผล ผู้วิจัย สรุปได้ว่า ควรใช้หลัก ภาวนา 4 ในการวัดผลและ ประเมินผล แต่ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้แบบประเมิน 3 ด้าน และแบบสังเกต พฤติกรรมตามหลักภาวนา 4 ดังนี้	จากการวิเคราะห์ด้านหลัก ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ไตรสิกขา เป็นหลักการจัดการศึกษาแนว พุทธที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้น ก็น อยู่ เป็น ใ่วิถีชีวิตอย่างเรียบ ง่าย ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของ ศีล สมาธิ และปัญญา	จากการวิเคราะห์ด้านการ พัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐาน การเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้องเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ ตั้งอยู่บนฐานของศีล สมาธิ และ ปัญญา มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับ วัยของผู้เรียน เน้นการพัฒนา ด้านจิตใจ

ตาราง 10 (ต่อ)

1.ด้านพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์				2.ด้านหลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้	3.ด้านการพัฒนาหลักสูตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์โดยใช้หลัก ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
1.1ด้านจุดมุ่งหมาย	1.2 ด้านเนื้อหา	1.3 ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้	1.4 ด้านการวัดผลและ ประเมินผล		
- ควรเป็นหลักสูตรที่นำความรู้ธรรมไปใช้ได้จริง - ควรเป็นหลักสูตรที่เอาปัญญานำพฤติกรรม และจิตใจ		- ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา - ขั้นที่ 2 ขั้นปัญญาวุฒิธรรม - ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา - ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ - ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล	- แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน - แบบประเมินทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา - แบบประเมินความพึงพอใจ - แบบสังเกตพฤติกรรมด้วยหลักภavana 4 : - กายภavana - ศีลภavana - จิตภavana - ปัญญาภavana		

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

1. ประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ดังแสดงในตาราง 11 ดังนี้

ตาราง 11 ผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านสภาพปัญหาและเหตุผล				
1. มีความสมเหตุสมผล	5	-	-	1.00
2. มีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร	4	-	1	0.80
3. มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในสภาพสังคมปัจจุบัน	5			1.00
4. มีความสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	4	-	1	0.80
5. มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4	-	1	0.80
รวม	22	-	3	0.88
ด้านหลักการของหลักสูตร				
1. มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4	-	1	0.80
2. ความเป็นไปได้	4	-	1	0.80
3. มีความเหมาะสมกับวัย	5	-	-	1.00
4. มีแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานรองรับ	4	-	1	0.80
5. มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและเหตุผล	4	-	1	0.80
รวม	21	-	4	0.84
ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร				
1. มีความชัดเจน	5	-	-	1.00
2. มีความครอบคลุมทุกเนื้อหาสาระ	4	-	1	0.80

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความ สอดคล้อง
ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (ต่อ)				
3. ความเป็นไปตามหลักไตรสิกขา	4	-	1	0.80
4. มีความเหมาะสมกับวัยผู้เรียน	5	-	-	1.00
5. ส่งเสริมให้เกิดทักษะชีวิต	5	-	-	1.00
รวม	23	-	2	0.92
ด้านโครงสร้างสาระการเรียนรู้				
1. มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้น	5	-	-	1.00
2. มีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4	-	1	0.80
3. มีความสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัด	5	-	-	1.00
4. สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับระยะเวลา	5	-	-	1.00
5. การจัดเรียงลำดับเนื้อหามีความเหมาะสม	5	-	-	1.00
รวม	24	-	1	0.96
ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				
1. นักเรียนเกิดทักษะชีวิต	5	-	-	1.00
2. มีความสอดคล้องกับเป้าหมาย	4	-	1	0.80
3. นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนธรรม	4	-	1	0.80
4. มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	4	-	1	0.80
5. มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น	4	-	1	0.80
รวม	21	-	4	0.84

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และเวลาเรียน				
1. มีเนื้อหาชัดเจน	5	-	-	1.00
2. เนื้อหาที่สอนมุ่งให้เกิดทักษะชีวิต	5	-	-	1.00
3. มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน	5	-	-	1.00
4. สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ สถานการณ์จริง	4	-	1	0.80
5. ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4	-	1	0.80
รวม	23	-	2	0.92
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1. การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน	5	-	-	1.00
2. การจัดการเรียนรู้ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย	5	-	-	1.00
3. การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	5	-	-	1.00
4. การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเวลา	5	-	-	1.00
5. การจัดบรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	4	-	1	0.80
รวม	24	-	1	0.96
ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้				
1. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ที่กำหนดมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	5	-	-	1.00
2. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ที่กำหนดมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4	-	1	0.80
3. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย	5	-	-	1.00

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ (ต่อ)				
4. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน	5	-	-	1.00
5. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้มีความทันสมัย	4	-	1	0.80
รวม	23	-	2	0.92
ด้านการวัดผลและประเมินผล				
1. การวัดผลและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์ของการเรียน	5	-	-	1.00
2. การวัดผลและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน	5	-	-	1.00
3. การวัดผลและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	5	-	-	1.00
4. การวัดผลและประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4	-	1	0.80
5. การวัดผลและประเมินผลตรงตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	1.00
รวม	24	-	1	0.96
รวมทั้งหมด	205	-	20	0.91

จากตาราง 11 ผลการประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า ความสอดคล้องของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.91 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่า ร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีความสอดคล้อง เมื่อคิดเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านที่ความสอดคล้องเท่ากับ 0.92 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และเวลาเรียน ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.88 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพปัญหาและเหตุผล

ด้านที่ความสอดคล้องเท่ากับ 0.84 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการของหลักสูตรและ ด้านผลการเรียนที่คาดหวัง

2. ความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ดังแสดงในตาราง 12

ตาราง 12 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร				
1.ผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	1.00
2.ผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร	5	-	-	1.00
3.สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น	5	-	-	1.00
4.สาระการเรียนรู้มีเนื้อหาที่ชัดเจน	5	-	-	1.00
5.สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญ	5	-	-	1.00
6.จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	1.00
7.จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร	5	-	-	1.00
8.จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านทักษะชีวิต	3	.	2	0.60
9.จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัด	5	-	-	1.00
10.จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาที่การวัด	4	-	1	0.80
รวม	47	3	0.96	
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1.กิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้	4	-	1	0.80
2.กิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้	4	-	1	0.80
3.กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5	-	-	1.00
4.กิจกรรมการเรียนรู้มีการจัดระยะเวลาที่เหมาะสม	5	-	-	1.00
5.กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	5	-	-	1.00
6.กิจกรรมการเรียนรู้สนับสนุนให้เกิดทักษะชีวิต	4	-	1	0.80
7.กิจกรรมการเรียนรู้เน้นกระบวนการตามหลักไตรสิกขา	5	-	-	1.00

ตาราง 12 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้(ต่อ)				
8.กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ เอง	5	-	-	1.00
9.กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม	5	-	-	1.00
10.จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด	5	-	-	1.00
รวม	47	3	0.94	
ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้				
1.มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	1.00
2.มีครอบคลุมสาระการเรียนรู้	4	-	1	0.80
3.ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น	5	-	-	1.00
4.สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน	5	-	-	1.00
5.สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	5	-	-	1.00
6.มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4	-	1	0.80
7.ส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้อย่างเสมอภาค	5	-	-	1.00
8.มีความเหมาะสมกับยุคสมัย	4	-	1	0.80
9.ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจมากขึ้น	5	-	-	1.00
10.ส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดทักษะชีวิต	5	-	-	1.00
รวม	47	3	0.94	
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
1.มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น	5	-	-	1.00
2.มีความสอดคล้องกับสาระของการเรียนรู้	5	-	-	1.00
3.มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	-	-	1.00

ตาราง 12 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ความสอดคล้อง
ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (ต่อ)				
4.มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	5	-	-	1.00
5.มีความสอดคล้องกับสื่อและแหล่งการเรียนรู้	4	-	1	0.80
6.เครื่องมือวัดผลมีการตรวจสอบได้	3	-	2	0.60
7.มีการเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่ชัดเจน เข้าใจง่าย	4	-	1	0.80
8.มีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ	3	-	2	0.60
9.มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย	5	-	-	1.00
10.มีการวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอน	4	-	1	0.80
รวม	43		7	0.86
รวมทั้งหมด	184	-		0.92

จากตาราง 12 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พบว่า ความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่า ความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความสอดคล้อง เมื่อคิดเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 ได้แก่ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตรและด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.94 มีจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีดังนี้

การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนที่ผ่านการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งก่อนเรียนและ หลังเรียน ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 13

ตาราง 13 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรศุนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรม ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	30	19.10	3.40	-7.00**	29	0.000
หลังเรียน	30	21.73	2.88			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 13 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
วัดกระเจี๊ยบพินิจกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 19.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ
3.40 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 21.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.88 ซึ่งเป็นไปตาม
สมมติฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนหลักสูตรศุนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียน อย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านทักษะชีวิต (การตัดสินใจและการแก้ปัญหา)

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ ของนักเรียนจากการเรียน
หลักสูตรศุนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับ
นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจี๊ยบพินิจ จากแบบประเมินทักษะชีวิตด้านการ
ตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 14

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจของนักเรียนก่อนและหลังที่ได้รับ
จากการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศุนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็น
ฐานการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	30	3.59	0.43	-2.56**	29	0.016
หลังเรียน	30	3.94	0.67			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 14 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 และค่าเฉลี่ยหลังจากการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 แสดงว่า ทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจของนักเรียนหลังจากเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหา ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ จากแบบประเมินทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 15

ตาราง 15 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหานักเรียนก่อนและหลังที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	30	3.51	0.49	-3.19**	29	0.003
หลังเรียน	30	3.93	0.64			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 15 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 และค่าเฉลี่ยหลังจากการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 3.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 แสดงว่า ทักษะชีวิตด้านการแก้ปัญหานักเรียนหลังจากเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของทักษะชีวิตทั้ง 2 ด้าน ของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ จากแบบประเมินทักษะชีวิต ผลการวิเคราะห์แสดงในตาราง 16

ตาราง 16 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ทักษะชีวิตทั้ง 2 ด้านของนักเรียนก่อนและหลังที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มทดลอง	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	30	3.55	0.41	-3.14**	29	0.004
หลังเรียน	30	3.93	0.63			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 16 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจบัพนิคมกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 และค่าเฉลี่ยหลังจากการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 3.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของทักษะชีวิตของนักเรียนหลังจากเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อหลักสูตรของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจบัพนิคม มีดังนี้

ตาราง 17 ผลการประเมินความพึงพอใจรายด้านของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจบัพนิญ

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน			
1. หลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน	4.40	0.50	มาก
2. หลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	4.20	0.61	มาก
3. หลักสูตรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน	4.50	0.63	มาก
4. หลักสูตรที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	4.17	0.53	มาก
5. หลักสูตรมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.67	0.55	มากที่สุด
6. หลักสูตรมีการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก	4.37	0.56	มาก
7. หลักสูตรมีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป	4.03	0.61	มาก
8. หลักสูตรสอนตามกระบวนการเรียนรู้ของหลักไตรสิกขา	4.33	0.61	มาก
9. หลักสูตรมีการประเมินผลชัดเจน	4.47	0.63	มาก
10. หลักสูตรมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.33	0.55	มาก
รวม	4.35	0.38	มาก

ตาราง 17 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านผู้สอน			
1. ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอน	4.50	0.51	มาก
2. ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนการสอนทุกครั้ง	4.43	0.63	มาก
3. ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนถามเมื่อเกิดข้อสงสัยในบทเรียน	4.40	0.67	มาก
4. ผู้สอนเน้นการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง	4.30	0.53	มาก
5. ผู้สอนสามารถสอนให้เข้าใจเนื้อหาที่ยากได้อย่างง่าย	4.47	0.57	มาก
6. ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.37	0.61	มาก
7. ผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน	4.40	0.56	มาก
8. ผู้สอนมีวิธีการประเมินผลทุกเรื่องเมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียน	4.20	0.55	มาก
ด้านผู้สอน (ต่อ)			
9. ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไขข้อสงสัยในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเลิกเรียน	4.27	0.58	มาก
10. ผู้สอนมีเวลาตอบข้อสงสัยทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาข้อใจ	4.37	0.61	มาก
รวม	4.37	0.44	มาก
ด้านผู้เรียน			
1. นักเรียนรู้สึกเบื่อและง่วงนอน เมื่อเรียนวิชา ธรรม	2.50	1.38	น้อย
2. นักเรียนรู้สึกว่าพฤติกรรมของตนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น	4.30	0.84	มาก
3. นักเรียนชอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูขึ้นในชั่วโมงนี้	4.30	0.84	มาก
4. เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วสามารถนำไปแก้ปัญหาอบายมุขได้	4.27	0.58	มาก
5. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากหลักสูตรนี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	4.27	0.58	มาก
6. นักเรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียนและทำกิจกรรม	4.30	0.60	มาก
7. กิจกรรมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	4.43	0.57	มาก
8. กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอยากบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น	4.20	0.66	มาก
9. เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วมีความละเอียดที่จะไม่ทำความชั่ว	4.37	0.56	มาก
10. นักเรียนรู้สึกดีเมื่อได้เรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	4.27	0.78	มาก
รวม	4.12	0.42	มาก
รวมทั้งหมด	4.28	0.39	มาก

จากตาราง 17 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ($\bar{X}= 4.37$, S.D.= 0.44) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ($\bar{X}= 4.35$, S.D.= 0.38) และด้านผู้เรียน ($\bar{X}= 4.12$, S.D.= 0.42) ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีการวิจัยและผลสรุป ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีทักษะชีวิตสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง
3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ที่ได้รับการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อยู่ในระดับมาก

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทำวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 60 คน ซึ่งนักเรียนแต่ละห้องจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ

การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ทดลองหาประสิทธิภาพของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ใช้เวลาในการวิจัย 14 ชั่วโมง ไปจัดการเรียนการสอนทุกวันอังคาร เวลา 10.30 นาฬิกา ถึง 11.30 นาฬิกา วันละ 1 ชั่วโมงจนจบหลักสูตร โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการวิจัยเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของร่างหลักสูตร ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
3. เครื่องมือที่ใช้ก่อนนำหลักสูตรไปทดลอง ได้แก่ แบบประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้
4. เครื่องมือที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของหลักสูตร ได้แก่ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะชีวิต และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
2. วิเคราะห์ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ (IOC) หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. วิเคราะห์ผลประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ (IOC) หาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองตามแผนของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยใช้สถิติทดสอบ t-test for dependent samples
5. วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง ตามแผนของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยใช้สถิติทดสอบ t-test for dependent samples
6. วิเคราะห์ประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยหาค่าเฉลี่ย และหาค่าร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545:104)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำข้อมูลไปจัดทำร่างหลักสูตร สรุปได้ดังนี้

1.1 ประเด็นด้านการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 4 ด้าน ได้แก่

1.1.1 ด้านจุดมุ่งหมาย ควรมีการตั้งเป้าหมายให้ชัดเจนและควรเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ สามารถยืนหยุ่นได้ เป็นหลักสูตรที่เป็นไปเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก และเป็นหลักสูตรที่เอาปัญญานำพฤติกรรมและจิตใจ สามารถนำความรู้ธรรมไปใช้ได้จริง

1.1.2 ด้านเนื้อหา ควรมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน มีเนื้อหาที่ไม่มากเกินไปและมีเนื้อหาที่สามารถสร้างทักษะชีวิตและนำไปใช้ได้จริง

1.1.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้เรียน เช่น กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมการแสดงละคร กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมสถานการณ์จำลอง เป็นต้น โดยผู้สอนนำประเด็นที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อมุ่งสอนให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะชีวิต

1.1.4 ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรใช้หลักภาวนา 4 ในการวัดผลและประเมินผล ประกอบด้วยกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนาและปัญญาภาวนา

1.2 ประเด็นด้านหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เป็นหลักการจัดการศึกษาแนวพุทธที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้น กิน อยู่ เป็น ใช้วิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ซึ่งตั้งอยู่บนฐานของศีล สมาธิ และปัญญา

1.3 ประเด็นด้านการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ต้องเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการ ตั้งอยู่บนฐานของศีล สมาธิ และปัญญา มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เน้นการพัฒนาจิตใจ

2. ประสิทธิภาพด้านความเหมาะสมของร่างหลักสูตรจากการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญ มี 2 ด้านดังนี้

2.1 การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์พบว่า ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเฉลี่ยเท่ากับ 0.91 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่า ร่างหลักสูตร มีความสอดคล้อง เมื่อคิดเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ของ

หลักสูตร ด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และเวลาเรียน และด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.88 จำนวน 1 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพปัญหาและเหตุผล ด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.84 จำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการของหลักสูตรและด้านผลการเรียนที่คาดหวัง

2.2 ผลการประเมินความสอดคล้ององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งฉบับมีความสอดคล้องเท่ากับ 0.92 ซึ่งมากกว่า 0.50 แสดงว่า ความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องเมื่อคิดเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 ได้แก่ ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร และด้านที่มีความสอดคล้องเท่ากับ 0.94 มีจำนวน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการทดลองตามแผนของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 19.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.40 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 21.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.88 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการเปรียบเทียบทักษะชีวิตของนักเรียนก่อนและหลังการทดลอง ตามแผนของหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 และค่าเฉลี่ยหลังจากการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 3.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของค่าทักษะชีวิตของนักเรียนหลังจากเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, S.D.=0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ($\bar{X}= 4.37$, S.D.= 0.44) ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน ($\bar{X}= 4.35$, S.D.= 0.38) และด้านผู้เรียน ($\bar{X}= 4.12$, S.D.= 0.42)

อภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดกระเจี๊ยมพิณิจ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.ประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า หลักสูตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมามีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นหลักสูตรเชิงปฏิบัติการสร้างความตระหนักให้กับผู้เรียนและวัดผลด้วยภาวนา 4 ตั้งอยู่บนฐานของศีล สมาธิ และปัญญา ตามกระบวนการของหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ในการวิจัยในครั้งนี้ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเนื้อหาหลักในหลักสูตรนี้ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระพิริยะ ไม้แพง(2557:148) ที่ว่า การพัฒนาหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะโดยการพัฒนาตนเองตามกระบวนการของหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ 3 ด้าน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การระมัดระวังและควบคุมตนเองในด้านศีล(ความประพฤติ) ด้านสมาธิ(จิตใจ) ด้านปัญญา(ปัญญา) และสอดคล้องกับ หลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธในชั้นเรียนของ กิตติชัย สุทธาสโนบล (2555:23) ที่ว่า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดของมนุษย์ต้องมีกระบวนการฝึกฝน 3 อย่าง คือ 1)การสัรมกาย 2)การมีจิตใจจดจ่อ และ 3)การคิดพิจารณาไตร่ตรอง หรือมีศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งทั้ง 3 อย่างนี้คือ กระบวนการสำคัญของการจัดการเรียนการสอนแนวพุทธ ซึ่งได้ผ่านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อย่างเป็นขั้นตอน มีการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีขั้นตอนการสร้างหลักสูตร เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบของคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท และผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำหลักสูตรไปทดลอง สอดคล้องกับหลักการการประเมินผลหลักสูตรของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2554: 46) ที่กล่าวว่า การประเมินผลคือ กระบวนการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่ดำเนินการและใช้อยู่เป็นอย่างไร มีจุดอ่อน จุดแข็ง ที่ไหนบ้าง เพื่อที่จะแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดอ่อน จุดแข็ง ที่ไหนบ้าง เพื่อที่จะแก้ไขในส่วนที่เป็นจุดอ่อน เสริมจุดแข็งให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนภายหลังได้รับการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้วิธีการสอนที่สร้างความตระหนักที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมบทบาทสมมติ กิจกรรมกลุ่ม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระพิริยะ ไม้แพง (2557:149)ที่ว่าใช้เทคนิคและสื่อในการฝึกอบรมที่หลากหลายที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ของการจัดกิจกรรมช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญา

ดำเนินการฝึกอบรมให้เกิดกระบวนการฝึกศึกษาในระบบแห่งไตรสิกขาพัฒนาอย่างมีบูรณาการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพในขั้นตอนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ วิชาการทางพระพุทธศาสนา การบรรยาย การนำเสนอผลงาน การฝึกปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม นันทนาการ การฝึกอบรมจิตใจ การดูวีดิทัศน์ สื่อรูปภาพต่าง ๆ สอดคล้องกับการวัดผลประเมินผลตามหลักไตรสิกขาด้านผลสัมฤทธิ์หรือการพัฒนาปัญญาตามแนวคิดของ กิตติชัย สุทธาสโนบล (2555:76) ที่กล่าวว่า การพัฒนาปัญญา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา เสริมสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาวริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติ และแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ให้ปัญญาเจริญพัฒนาจนรู้เข้าใจยังเห็นความจริง เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ ซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นเกิดจากความเจริญงอกงามทางปัญญาที่มีไตรสิกขาเป็นฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากการใช้หลักสูตร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุริยา กำธร (2553:108) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องผลการวิจัย อุบล นนทฤทธิ์(2553:55) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนเพื่อให้คนได้เกิดปัญญา สามารถฝึกฝน อบรมตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความบริสุทธิ์ทางกาย วาจาและใจ แม้ไม่ถึงนิพพานแต่ก็เกิดปัญญาที่รู้ในเรื่องที่ศึกษา จะเห็นได้ว่า การเรียนที่มีการทำสมาธิจะทำให้มีความพร้อมในการเรียนรู้มากกว่าการเรียนในชั้นที่ไม่มีการทำสมาธิ

3.จากผลวิจัยพบว่า ทักษะชีวิตของนักเรียนกลุ่มทดลองชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากทักษะชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว (2555: 175) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้ พบว่าทักษะชีวิตที่เป็นแกน (Core Life Skills) นั้นเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้เรียนวัยประถมเป็นวัยที่ควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิต นอกจากนี้ กิตติชัย สุทธาสโนบล (2558) ได้กล่าวว่า การอบรมบ่มนิสัยผู้เรียนนั้น ถ้าผู้เรียนมีทักษะชีวิตและความพร้อมที่ดีในการดำเนินชีวิตในสังคม โดยรู้จักควบคุมตนเองในด้านความประพฤติที่ถูกต้อง(ศีล) มีจิตใจที่ดี (สมาธิ)และมีความรู้ความคิดที่เฉียบแหลม(ปัญญา) จะส่งผลต่อทักษะชีวิตและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบเย็นทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

4.ความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ภายหลังได้รับเรียนจากหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน และด้านผู้เรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3

ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดการศึกษาตามกระบวนการของ ไตรสิกขา จึงทำให้นักเรียนมีสมาธิต่อการเรียนและมีความรับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน เพราะ ไตรสิกขาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมในทางที่ดี มีวินัย มีความเอื้อเฟื้อรู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่นอย่างมีเมตตากรุณา ซึ่งสอดคล้องกับกิตติชัย สุทธาสโนบล (2555:35) ที่ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบแยกส่วนทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกลัววิชาต่าง ๆ ที่เรียนไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ซึ่งในชีวิตจริงของผู้เรียนจะต้องประสบกับปัญหาและเรื่องราวต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องกันไป โดยไม่มีปัญหาหรือเรื่องราวใดที่เกิดขึ้นแบบแยกส่วน จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับการพัฒนาศีลของ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต) (2554: 16-18) คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมกับเพื่อนมนุษย์ การอยู่ร่วมกันให้เป็นความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่เบียดเบียน ดูแลความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านสังคม การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นี้ ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก และเป็นไปตามผลการวิจัยของ พระมหาสุริยา โอภาโส(บัณฑิต)(2554:บทคัดย่อ) ที่ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ(ไตรสิกขา) มีพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบในตนเองหลังเรียนอยู่ในระดับดีมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ครูผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการของหลัก ไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้และการสร้างความตระหนักรู้ เช่น กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมกรณีศึกษา เป็นต้น ไปใช้สอนในชั้นอื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

1.2 ในการปฏิบัติกิจกรรม ระยะเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมผู้สอนควรเน้นกระบวนการของหลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้และการสร้างความตระหนักรู้อย่างน้อย ต้องใช้เวลา 2 ชั่วโมง เพื่อปฏิบัติกิจกรรมให้สมบูรณ์ ผู้สอนควรวางแผนการสอนให้เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้กับนักเรียนในชั้นอื่น ๆ

2.2 ควรมีการวิจัยติดตามประเมินผลนักเรียนผู้ผ่านการเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2556). องค์ประกอบของทักษะชีวิต. สืบค้นเมื่อ วันที่ 10 กันยายน 2556, จาก <http://www.thaigoodview.com/node/91649>.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). แนวทางการดำเนินการโครงการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ปีงบประมาณ 2554. กรุงเทพฯ :
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- (2555). ธรรมศึกษาชั้นตรี. กรุงเทพฯ :
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติชัย สุทธิโนบล. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ตามแนววิถีพุทธสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด.(หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- (2555). การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ชีวิต. วารสารวิจัยทางการศึกษา . 6(2):7-14.
- (2555). การจัดการเรียนการสอนตามแนวพุทธก้าวสู่ความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์. ราชบุรี : ธรรมรักษ์การพิมพ์ จำกัด.
- (2558). การจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับนักเรียน. กรุงเทพฯ : คอมเมอร์เชียล เวิลด์ มีเดีย.
- ฉันท ชาติทอง. (2552). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2553). จิตตปัญญาศึกษา : การเรียนรู้สู่จิตสำนึกใหม่. กรุงเทพฯ : แปลนพรินติ้ง จำกัด.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนา:หลักการ และแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : อลิ้น เพรส.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : วีพริ้นท์.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2551). การพัฒนาหลักสูตร. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชวาล แพรัตกุล. (2552). เทคนิคการวัดผล. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : วิฑูรย์การปก.

- ฐานียา คล้ายทอง. (2551). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การเสริมสร้างความสมานฉันท์และสันติสุข สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3.
ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.(การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- دنۇفل سۇنرتۇنى. (2550). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน. ปริญญานิพนธ์ กศ.ด.(การบริหารการศึกษา). ชลบุรี:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ดิฐภัทร บวรชัย. (2555). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติด
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.
ปริญญานิพนธ์ กศ.ด.(บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เทพ สงวนกิตติพันธ์. (2545). ทักษะชีวิต (Life Skills) ทักษะเพื่อความสุขและความสำเร็จ.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรารัง บัวศรี. (2531). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ : ธนรัชการพิมพ์.
- นวลฉวี งามะณีศรี.(2555).ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์:แนวทางการพัฒนาระบบ
การบริหารโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(วัฒนธรรมศาสตร์). มหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ถ่ายเอกสาร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น.
- (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญมา อุปถัมภ์วงศ์. (2551). การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นที่ 2
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
(การบริหารการศึกษา). ลพบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
ถ่ายเอกสาร.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว. (2555). การพัฒนาหลักสูตรทักษะชีวิตโดยใช้การคิดเป็นฐานการเรียนรู้.
ปริญญานิพนธ์ กศ.ด.(การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2554). ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน. :
สำนักพิมพ์ฟิลิกส์เซ็นเตอร์.

ประเสริฐ อำมาตย์เอก. (2541). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกกลางคันของนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยะนันท์ หิรัญชัยโลทร. (2551). การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : แอคทีฟ พรินท์.

พระทัชชกร อุษักโก (ครองศักดิ์). (2555). การปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาของผู้นำครุฑเรือนบ้านหนองอ้อ อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). จันทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. ถ่ายเอกสาร.

พระเทพโสภณ. (2548). พระอุปติสสเถระ วิมุตติมรรค. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช). (2550). ศัพทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.

พระธรรมโกศาจารย์(ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2554). การศึกษาเพื่อสันติสุขของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สามลดา.

พระธีระ จิตฺตโสภณ (ขาวแจ้ง). (2555). ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). จันทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. ถ่ายเอกสาร.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). พุทธธรรม ฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

----- (2551). รู้หลักก่อน แล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

----- (2554). สยามสามไตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

พระมหาบรรจง จนฺทคุตฺโต (แผ่นทอง). (2550). คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา. วิทยานิพนธ์ พธ.ม.(พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พระมหาวิมล โพธิ์เงิน. (2552). การพัฒนาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อมุ่งสู่การบูรณาการงานในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- พระมหาสุพจน์ สุวโจ. (2545). การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม:ศึกษากรณี
นักธรรมชั้นตรี. วิทยานิพนธ์ พธ.ม.(พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาสุริยา โอภาโส(บัณฑิต). (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ
(ไตรสิกขา) เพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเองของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจุลสมัยสงขลา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาสำราญ กุมมสุโท. (2555). พุทธธรรมกับการพัฒนาทักษะชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์.
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. 8: 590-601.
- พระราชปริยัติโมลี(สุทัศน์).(2557). ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์: การพัฒนารูปแบบการ
จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด.
(วัฒนธรรมศาสตร์).มหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
ถ่ายเอกสาร.
- พระราชวรมนี. (2518). ปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- พิชญ์รัตน์ บุญช่วย. (2549). การศึกษากระบวนการสร้างภavana 4 โดยใช้หลักไตรสิกขา.
วิทยานิพนธ์ พธ.ม.(พระพุทธศาสนา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พิมพ์พิมพ์ ชงเียร ;และคณะ. (2541). การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ในรายงานผล
การประชุมวิชาการ เรื่อง ทักษะชีวิตและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครั้งที่ 1.
กรมสุขภาพจิต. หน้า 90-91.
- พิสนุ ฟองศรี. (2550). การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
พรอพเพอร์ตี้พริ้นท์.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2555). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ :
แฮสส์ ออฟ เคอร์มิสท์.
- เพ็ญจันทร์ เกรียงไกรสุข. (2548). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนววิถีพุทธ กลุ่มสาระการ
เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : กรณีศึกษา
โรงเรียนบ้านคลองบัว. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด.(หลักสูตรและการสอน).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2554). การจัดการหลักสูตรและการสอน.พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มารุต พัฒนา. (2556). การประเมินหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้และพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- เยาวเรศ พันธุ์โนราช. (2554). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนสำเร็จรูปประกอบการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน). มหาสารคาม : บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2556, จาก <http://rirs3.royin.go.th/new-search/meaning-search-all.asp>.
- ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ลาวัญญ์ ทองมนต์. (2550). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ด.(การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ลักขณา ศรีวัฒน์. (2544). จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่; และมารุต พัฒนา. (2554). จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนการพัฒนาใหม่การพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- วิชัย ดิสสระ. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วิจักขณ์ พานิช. (2551). เรียนรู้ด้วยใจอย่างไร้ครวญ. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สงัด อุทรานันท์. (2530). ทฤษฎีหลักสูตร. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.
- สนฤดี ศรีสวัสดิ์. (2551). การพัฒนาชุดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2544). คัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสเถร รจนา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส จำกัด.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาโรช บัวศรี. (2552). รากแก้วการศึกษา. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.

- สิริลักษณ์ ยืนยง.(2552). การพัฒนาหลักสูตรการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นไทย
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(หลักสูตรและการสอน). ลพบุรี :ลพบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ถ่ายเอกสาร.
- สิริอร วิชชาวรุ. (2554). จิตวิทยาการเรียนรู้. สมุทรสาคร: พิมพ์ดี.
- สัมฤทธิ์ สันเต. (2547). การพัฒนาเครื่องมือประเมินทักษะชีวิต จากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำหรับ
นักเรียนวัยเด็กเล็กตอนกลาง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.(การวัดและประเมินผลการศึกษา).
ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). แนวคิดพื้นฐาน การสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ :
The Knowledge Center.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- สุริยา กำธร. (2553). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนวัดนาคนิมิตร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุภทศิริ พรสุรัตน์. (2551). การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการระดับประถมศึกษา: โรงเรียนศรีรัตนวิทยา
จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด.(หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). รู้ได้อย่างไรว่าเด็กไทยมีทักษะชีวิต.
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. อัดสำเนา.
- (2555). แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิตบูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระ
การเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ :
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. อัดสำเนา.
- (2554). การเสริมสร้าง “ทักษะชีวิต”ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา.ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. อัดสำเนา.
- สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). รายงานการวิจัย
เรื่อง รูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
สืบค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2559, จาก [http:// www.onec.go.th/onec_web/page.php?](http://www.onec.go.th/onec_web/page.php?mod=Category&categoryID=CAT0000011)
[mod=Category&categoryID=CAT0000011](http://www.onec.go.th/onec_web/page.php?mod=Category&categoryID=CAT0000011)

- ศิริประภา อุณหเลขกะ. (2551). ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขาต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. ถ่ายเอกสาร.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2553). คุณธรรมนำความรู้. กรุงเทพฯ : พริมาyard.
- เอกสารชุดการสอน ชุดวิชา การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) หน่วยที่ 1-8 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชา ศึกษาศาสตร. (2554). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอกสารชุดการสอน ชุดวิชา การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) หน่วยที่ 9-15 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชา ศึกษาศาสตร. (2554). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- องค์การอนามัยโลก. (2556). ความหมายของทักษะชีวิตและองค์ประกอบของทักษะชีวิต. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2556, จาก <http://www.thaigoodview.com/node/91649>.
- อนุชิต เปรมปรี. (2553). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. สารนิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- Alismail, Halah Ahmed. (2015). *21st Century Standards and Curriculum: Current Research and Preatice*. Journal of Education and Practice. (Online). Available eri.ed.gov/?id=EJ1083656.
- Beane A. James; Toepfer, Conrad F.; & Alessi J Samuel. (1986). *Curriculum Planning and Developent*. Boston:Allyn and Bacon.
- Bernay, R. (2014). *A study of the effects of mindfulness in five primary schools in New Zealand*. New Zealand Journal of Teachers' Work, Volume 11, Issue 2, 201-220. (Online). Available aut.researchgateway.ac.nz/handle/10292/9036.
- Hussain, Afzaal;et al. (2011). *Evaluation of Curriculum Development Process*. International Journal of Humanities and Social Science Vol. 1 No.14. (Online). Available www.ijhssnet.com/journals/Vol_1_No_14_October_2011/34.pdf.
- International Center for Alcohol Policies. (2013). (Online). Available <http://www.icap.org>.
- L., Siraj, S. & Abdullah, M. R. T. (2010) *Development of Future Curriculum via Futures Studies*. (<http://findarticles.com/p/news-articles/new-straits-times>). ESTCON (World Engineering, Science & Technology Congress).

- Robert J. Swartz;et al. (2010). *Thinking-based Learning: Promoting Quality Student Achievement in The 21st Century*. New York: Teacher College Press.
- Rusman. (2015). *Curriculum Implementation at Elementary Schools A Study on "Best Practices" Done by Elementary School Teachers in Planning, Implementing, and Evaluating the Curriculum*. Journal of Education and Practice. (Online). Available iste.org/Journals/index.php/JEP/article/view/24219.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์งานวิจัย

1. พระราชปริยัติโมลี,ดร.		เจ้าอาวาสวัดโมลีโลกยารามและ
รองเจ้าคณะภาค 9
2. ดร.นิเวศน์	วงศ์สุวรรณ	ผู้อำนวยการสำนักศึกษาทั่วไป
วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม
3. อาจารย์สุนิสา	ชื่นเจริญสุข	อาจารย์โรงเรียนรุ่งอรุณ
4. อาจารย์อาภาภัทร	ไชยประสิทธิ์	อาจารย์โรงเรียนทอสี
5. อาจารย์พลอย	โปษะกฤษณะ	อาจารย์โรงเรียนสยามสามไตร

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร แบบประเมิน
ความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะชีวิต
และแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร

1. พระครูสังฆรักษ์กิตติพงศ์ สิริวิฑูโน,ผศ.	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ดร.ปิยาภรณ์ พุ่มแก้ว	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
3. นางสาวพินิต ต้นสิริ	ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา
กรุงเทพมหานคร
4. นางศรีนวล ลักกิตโร	นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ
กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
5. นางสาวตรีรัตน์ หนูเจริญ	ครูชำนาญการ
โรงเรียนวัดพิชัยญาติ

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview)
- แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
- แบบประเมินความเหมาะสมสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
- แบบประเมินทักษะชีวิต สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
- แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- แบบประเมินทักษะชีวิต
- แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร

แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview)

2. ท่านคิดว่า การใช้หลักไตรสิกขา เป็นฐานการเรียนรู้ เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้เป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบประเมินความเหมาะสมของ
ร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 45 ข้อ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง

ให้ผู้ประเมินพิจารณารายละเอียดของแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แล้วพิจารณาประเมินตามรายการที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

+ 1 เมื่อแน่ใจว่า ร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเหมาะสมกับและสอดคล้องในด้านต่าง ๆ

0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเหมาะสมกับและสอดคล้องในด้านต่าง ๆ

- 1 เมื่อแน่ใจว่า ร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไม่มีความเหมาะสมกับและสอดคล้องในด้านต่าง ๆ

รายการ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+ 1	0	- 1	
ด้านสภาพปัญหาและเหตุผล				
1. มีความสมเหตุสมผล				
2. มีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร				
3. มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในสภาพสังคมปัจจุบัน				
4. มีความสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร				
5. มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร				
ด้านหลักการของหลักสูตร				
1. มีความชัดเจนเข้าใจง่าย				
2. ความเป็นไปได้				
3. มีความเหมาะสมกับวัย				
4. มีแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานรองรับ				
5. มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและเหตุผล				
ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร				
1. มีความชัดเจน				
2. มีความครอบคลุมทุกเนื้อหาสาระ				
3. ความเป็นไปตามหลักไตรสิกขา				

รายการ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+ 1	0	- 1	
4. มีความเหมาะสมกับวัยผู้เรียน				
5. ส่งเสริมให้เกิดทักษะชีวิต				
ด้านโครงสร้างสาระการเรียนรู้				
1. มีความเหมาะสมกับวัยและระดับชั้น				
2. มีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				
3. มีความสอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัด				
4. สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับระยะเวลา				
5. การจัดเรียงลำดับเนื้อหามีความเหมาะสม				
ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				
1. นักเรียนเกิดทักษะชีวิต				
2. มีความสอดคล้องกับเป้าหมาย				
3. นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนธรรม				
4. มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน				
5. มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น				
ด้านโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และเวลาเรียน				
1. มีเนื้อหาความชัดเจน				
2. เนื้อหาที่สอนมุ่งให้เกิดทักษะชีวิต				
3. มีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน				
4. สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ สถานการณ์จริง				
5. ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม				
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1. การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตประจำวัน				
2. การจัดการเรียนรู้ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย				
3. การจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์				
4. การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับเวลา				
5. การจัดบรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้				
ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้				
1. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ที่กำหนดมีความ				

รายการ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+ 1	0	- 1	
เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
2. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ที่กำหนดมีความเหมาะสมกับเนื้อหา				
3. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเสริมสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย				
4. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน				
5. สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้มีความทันสมัย				
ด้านการวัดผลและประเมินผล				
1. การวัดผลและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์ของการเรียน				
2. การวัดผลและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน				
3. การวัดผลและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย				
4. การวัดผลและประเมินผลในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
5. การวัดผลและประเมินผลตรงตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินความเหมาะสมสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ
ของแผนการจัดการเรียนรู้

**แบบประเมินความเหมาะสมสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ
ของแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ**

คำชี้แจง

ให้ผู้ประเมินพิจารณารายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้ของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธรศานวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้แล้วพิจารณาประเมินตามรายการที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด

- + 1 เมื่อแน่ใจว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องในด้านต่าง ๆ
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสอดคล้องในด้านต่าง ๆ
- 1 เมื่อแน่ใจว่า แผนการจัดการเรียนรู้ไม่มีความเหมาะสมและสอดคล้องในด้านต่าง ๆ

ที่	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+ 1	0	- 1	
	ด้านแผนการจัดการเรียนรู้กับหลักสูตร				
1.	ผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				
2.	ผลการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร				
3.	สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น				
4.	สาระการเรียนรู้มีเนื้อหาที่ชัดเจน				
5.	สาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญ				
6.	จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				
7.	จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร				
8.	จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านทักษะชีวิต				
9.	จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัด				
10.	จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาที่การวัด				

ที่	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+ 1	0	- 1	
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1.	กิจกรรมการเรียนรู้ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้				
2.	กิจกรรมการเรียนรู้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้				
3.	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง				
4.	กิจกรรมการเรียนรู้มีการจัดระยะเวลาที่เหมาะสม				
5.	กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย				
6.	กิจกรรมการเรียนรู้สนับสนุนให้เกิดทักษะชีวิต				
7.	กิจกรรมการเรียนรู้เน้นกระบวนการตามหลักไตรสิกขา				
8.	กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้เอง				
9.	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม				
10.	กิจกรรมการเรียนรู้นำความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน				
	ด้านสื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้				
1.	มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
2.	มีครอบคลุมสาระการเรียนรู้				
3.	ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น				
4.	สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน				
5.	สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา				
6.	มีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
7.	ส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้อย่างเสมอภาค				
8.	มีความเหมาะสมกับยุคสมัย				
9.	ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจมากขึ้น				
10.	ส่งเสริมให้นักเรียนได้เกิดทักษะชีวิต				
	ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้				
1.	มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดช่วงชั้น				
2.	มีความสอดคล้องกับสาระของการเรียนรู้				

ที่	รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
		+ 1	0	- 1	
3.	มีสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้				
4.	มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้				
5*	มีความสอดคล้องกับสื่อและแหล่งการเรียนรู้				
6.	เครื่องมือวัดผลมีการตรวจสอบได้				
7.	มีการเกณฑ์การวัดและประเมินผลที่ชัดเจน เข้าใจง่าย				
8.	มีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ				
9.	มีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย				
10.	มีการวัดและประเมินผลเป็นขั้นตอน				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินทักษะชีวิต สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

**แบบประเมินทักษะชีวิตของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 40 ข้อ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ**

คำชี้แจง

1. การประเมินแบบประเมินทักษะชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยผ่านการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง (IOC) แบ่งทักษะชีวิตที่ต้องการประเมิน 2 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจหรือการรู้จักเลือกสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ ถูกต้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

1.2 ด้านการแก้ปัญหา หมายถึง อารมณ์หรือความรู้สึกว่าสิ่งใดถูกหรือไม่ถูกแล้วไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

2. เกณฑ์การประเมิน

+1 แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับด้านที่ต้องการวัด

0 ไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับด้านที่ต้องการวัด

- 1 แน่ใจว่าข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับด้านที่ต้องการวัด

3. ให้ผู้ประเมินพิจารณารายการที่กำหนด ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามสภาพจริงที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด ดังนี้

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านการตัดสินใจ (Decision Making)				
1.นักเรียนเคยตกเพื่อน เมื่อเห็นเพื่อนไม่ตั้งใจเรียน				
2.นักเรียนตัดสินใจไม่ได้ไปเล่นกับเพื่อน เพราะทำงานยังไม่เสร็จ				
3.นักเรียนเลือกที่จะบอกครูเมื่อเห็นเพื่อนลอกข้อสอบ				
4.นักเรียนสามารถแนะนำเพื่อน เมื่อเห็นว่าเพื่อนไม่ตั้งใจเรียน				
5.นักเรียนพบว่าเพื่อนในกลุ่มไม่ช่วยทำงาน จึงกล่าวตักเตือนไป				
6.นักเรียนมักจะโดดเรียนทุกครั้ง เมื่อถึงชั่วโมงเรียนวิชาพระพุทธศาสนา				
7.เมื่อนักเรียนไม่เข้าใจในบทเรียนที่ครูสอน นักเรียนจะตัดสินใจยกมือขึ้นถามในข้อสงสัย				
8.นักเรียนกล้าตัดสินใจเพื่อขอคำปรึกษาหลังจากหมดชั่วโมงเรียน				

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านการตัดสินใจ (Decision Making) (ต่อ)				
9.นักเรียนกล้าตักเตือนเพื่อน เมื่อพบว่าเพื่อน ไม่เข้าคิวตามแถวขณะรับประทานอาหาร				
10.นักเรียนตัดสินใจเก็บเงินที่เพื่อนทำตกแล้วไปคืนให้กับฝ่ายปกครอง				
11.เมื่อนักเรียน พบว่า เพื่อนขโมยของผู้อื่นไป นักเรียนตัดสินใจกล่าวตักเตือนเพื่อนคนนั้นไป				
12.นักเรียน พบว่า เพื่อนพูดจาไม่สุภาพ นักเรียนเคยตัดสินใจว่ากล่าวตักเตือนเพื่อนไป				
13.นักเรียนสามารถตัดสินใจแนะนำเพื่อนได้ดี เมื่อเพื่อนหลงผิด				
14.นักเรียนตัดสินใจโกหกครูว่า ตัวเองทำการบ้านมา แต่ที่จริงไม่ได้ทำมา				
15.นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในการตัดสินใจ				
16.นักเรียนตัดสินใจอย่างไร เมื่อถูกพ่อแม่เรียกทำงานบ้านขณะดูทีวี				
17.นักเรียนตัดสินใจอย่างไร เมื่อถูกพ่อแม่เรียกไปซื้อของขณะอ่านหนังสือสอบ				
18.เมื่อเพื่อนนักเรียนมาโรงเรียนสายทุกครั้ง นักเรียนกล้าเข้าไปตักเตือน				
19.มีบางวิชาที่เรียนแล้ว ต้องนำเสนอหน้าชั้นเรียน นักเรียนตัดสินใจเป็นคนนำเสนองานเสมอ				
20.เมื่อนักเรียน เห็นเศษขยะ นักเรียนตัดสินใจเก็บเศษขยะใส่ถังทุกครั้ง				
ด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving)				
1.เมื่อนักเรียนลืมนสมุดวิชา พระพุทธศาสนา นักเรียนแก้ไขปัญหาด้วยการเขียนบันทึกลงในสมุดเล่มอื่นก่อน				
2.นักเรียนใช้หลักขันติ(ความอดทน) เมื่อตัวเองรู้สึกโกรธ				
3.นักเรียนสามารถควบคุมการใช้จ่ายได้ดีในคราวไปซื้อของ				

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving) (ต่อ)				
4.นักเรียนสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้เมื่อเวลาทะเลาะวิวาทกับเพื่อน				
5.เมื่อเกิดปัญหาสิ่งของภายในชั้นเรียนหาย นักเรียนสามารถหาผู้ที่กระทำความผิดได้				
6.เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนเดียวกัน นักเรียนสามารถเป็นตัวแทนแก้ไขสถานการณ์ได้ดี				
7.เมื่อนักเรียน พบว่า เพื่อนนักเรียนมีปัญหาในการเรียน นักเรียนสามารถแนะนำเพื่อนได้ดี				
8.นักเรียนสามารถใช้เหตุผลมาประกอบในการแก้ไขสถานการณ์ทุกครั้ง				
9.เมื่อเพื่อนนักเรียนชักชวนไปในทางเสียหาย นักเรียนมีวิธีการปฏิเสธ				
10.นักเรียนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของตัวเองได้ดี				
11.นักเรียนสามารถหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา				
12.นักเรียนสามารถหากิจกรรมอย่างอื่นมาทำได้เมื่อรู้สึกตัวเองเครียด				
13.นักเรียนแสดงอาการโกรธ ทุกครั้งเมื่อไม่พอใจ				
14.เมื่อถูกครูตำหนิ นักเรียนไม่แสดงอาการโกรธ				
15.เมื่อเห็นเพื่อนนักเรียนทะเลาะกับรุ่นน้อง นักเรียนเข้าไปห้ามทุกครั้ง				
16.นักเรียน รู้ว่าเพื่อนบางคนในกลุ่มไม่ช่วยทำงาน นักเรียนจะเข้าไปบอกเพื่อนเสมอ				
17.เมื่อนักเรียนเห็นเด็กข้ามถนน นักเรียนเข้าไปช่วยพาเด็กข้ามถนน				

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving) (ต่อ)				
18.นักเรียนเห็นพ่อแม่ทะเลาะกัน นักเรียนเข้าไปห้ามไม่ให้ทะเลาะกัน				
19.นักเรียนถูกเพื่อนบังคับให้ทำการบ้านให้ นักเรียนรู้จักการปฏิเสธ				
20.นักเรียนถูกเพื่อนชวนขโมยของในโรงเรียน นักเรียนรู้จักการปฏิเสธ				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินความพึงพอใจต่อ
หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

**แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ข้อ สำหรับผู้เชี่ยวชาญ**

คำชี้แจง

1.การประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง (IOC) แบ่งลักษณะที่ต้องการประเมินออก 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน หมายถึง หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สร้างขึ้นในงานวิจัยนี้

1.2 ด้านผู้สอน หมายถึง ผู้ที่สอนเนื้อหาในหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1.3 ด้านผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนหรือนักเรียนที่เรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2. เกณฑ์การประเมิน

+1 แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับด้านที่ต้องการวัด

0 ไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับด้านที่ต้องการวัด

- 1 แน่ใจว่าข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับด้านที่ต้องการวัด

3. ให้ผู้ประเมินพิจารณารายการที่กำหนด ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามสภาพจริงที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด ดังนี้

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน				
1.หลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน				
2.หลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน				
3.หลักสูตรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน				
4.หลักสูตรที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม				
5.หลักสูตรมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
6.หลักสูตรมีการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก				

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน (ต่อ)				
7.หลักสูตรมีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป				
8.หลักสูตรสอนตามกระบวนการเรียนรู้ของหลักไตรสิกขา				
9.หลักสูตรมีการประเมินผลชัดเจน				
10.หลักสูตรมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย				
ด้านผู้สอน				
1.ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอน				
2.ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนการสอนทุกครั้ง				
3.ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนถามเมื่อเกิดข้อสงสัยในบทเรียน				
4.ผู้สอนเน้นการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง				
5.ผู้สอนสามารถสอนให้เข้าใจเนื้อหาที่ยากได้อย่างง่าย				
6.ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
7.ผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน				
8.ผู้สอนมีวิธีการประเมินผลทุกเรื่องเมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียน				
9.ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไขข้อสงสัยในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเลิกเรียน				
10.ผู้สอนมีเวลาตอบข้อสงสัยทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาข้อใจ				
ด้านผู้เรียน				
1.นักเรียนรู้สึกเบื่อและง่วงนอน เมื่อเรียนวิชา ธรรม				
2.นักเรียนรู้สึกว่าการปฏิบัติธรรมของตนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น				
3.นักเรียนชอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดขึ้นในชั่วโมงนี้				
4.เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วสามารถนำไปแก้ปัญหอบายมุขได้				

ข้อความ	คะแนนการพิจารณา			ข้อเสนอแนะ
	+1	0	-1	
ด้านผู้เรียน (ต่อ)				
5.นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากหลักสูตรนี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้				
6.นักเรียนมีความสนุกสนานในการเรียนและทำกิจกรรม				
7.กิจกรรมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน				
8.กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอยากบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น				
9.เมื่อนักเรียนเรียนหลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วมีความละเอียดที่จะไม่ทำความชั่ว				
10.นักเรียนรู้สึกดีเมื่อได้เรียนหลักสูตรธรรมทางพระพุทธศาสนา				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้เชี่ยวชาญ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

26.บุคคลใดได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติธรรมขั้นสัมปรายิกัตตะ?

- ก. แก้วรู้เท่าทันเหตุการณ์สังคมบ้านเมือง
- ข. วิตมีความสุขที่ได้เป็นจิตอาสาช่วยงานโรงเรียน
- ข. มงคลมีฐานะดีสามารถซื้อไอโฟนเครื่องใหม่ได้
- ง. อติศรเป็นคนมีชื่อเสียง ในโรงเรียน

27.พระพุทธศาสนาจัดพ่อแม่อยู่ในทิศใดจากทิศทั้ง 6 ?

- ก. ทิศเบื้องหน้า
- ข. ทิศเบื้องขวา
- ค. ทิศเบื้องซ้าย
- ง. ทิศเบื้องหลัง

28.คำว่า“ห้ามไม่ได้ทำชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี”เป็นหน้าที่ของใคร?

- ก. ครูอาจารย์
- ข. พ่อแม่
- ค. มิตรสหาย
- ง. สามเณร

29. ทิศเบื้องขวา ได้แก่บุคคลใด?

- ก. พระภิกษุ
- ข. พ่อแม่
- ค. ครูอาจารย์
- ง. มิตรสหาย

30. “แนะนำดี ให้เรียนดี ไม่ปิดบังความรู้” เป็นหน้าที่ของใคร?

- ก. พระภิกษุ
- ข. พ่อแม่
- ค. ครูอาจารย์
- ง. มิตรสหาย

เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

ข้อที่	คำตอบ	ข้อที่	คำตอบ
1	ข	16	ข
2	ก	17	ก
3	ก	18	ค
4	ก	19	ก
5	ง	20	ข
6	ก	21	ง
7	ง	22	ง
8	ค	23	ค
9	ก	24	ง
10	ข	25	ก
11	ค	26	ข
12	ก	27	ก
13	ข	28	ข
14	ข	29	ค
15	ก	30	ค

แบบประเมินทักษะชีวิต

แบบประเมินทักษะชีวิตของนักเรียนที่เรียน

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำชี้แจง

โปรดอ่านข้อความในแบบสอบถามทักษะชีวิตของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นี้ ให้เข้าใจ

1. แบบสอบถามทักษะชีวิตนี้ มีทั้งหมด 40 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที
 2. การตอบแบบสอบถามทักษะชีวิตฉบับนี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน การเลือกคำตอบในแต่ละข้อจะไม่มีผลต่อคะแนนของนักเรียน
 3. วิธีตอบแบบสอบถามทักษะชีวิตของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายถูก ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียน ซึ่งมีช่องคำตอบ 5 ช่องคำตอบในแต่ละข้อ คือ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง โดยแต่ละคำตอบมีความหมาย ดังนี้
เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง	หมายถึง	นักเรียนมีความเชื่อ หรือมีความรู้สึกเหมือนในข้อความมากที่สุด
เห็นด้วย	หมายถึง	นักเรียนมีความเชื่อ หรือมีความรู้สึกเหมือนในข้อความมาก
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	นักเรียนไม่แน่ใจว่าตัวเองมีความเชื่อ หรือมีความรู้สึกเหมือนในข้อความมาก
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	นักเรียนไม่มีความเชื่อ หรือไม่มีความรู้สึกเหมือนในข้อความ
ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง	หมายถึง	นักเรียนไม่เคยมีความเชื่อ หรือไม่มีความรู้สึกเหมือนในข้อความเลยในชีวิต

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
ด้านการตัดสินใจ (Decision Making)					
1.นักเรียนเคยตกเพื่อน เมื่อเห็นเพื่อนไม่ตั้งใจเรียน					
2.นักเรียนตัดสินใจไม่ได้ไปเล่นกับเพื่อนเพราะทำงานยังไม่เสร็จ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
ด้านการตัดสินใจ (Decision Making) (ต่อ)					
3.นักเรียนตัดสินใจบอกครูเมื่อเห็นเพื่อนลอกข้อสอบ					
4.นักเรียนสามารถแนะนำเพื่อน เมื่อรู้ว่าเพื่อนไม่ตั้งใจเรียน					
5.นักเรียนพบว่าเพื่อนในกลุ่มไม่ช่วยทำงาน จึงกล่าวตักเตือนไป					
6.นักเรียนตัดสินใจโดดเรียนทุกครั้ง เมื่อถึงชั่วโมงเรียนวิชาพระพุทธศาสนา					
7.เมื่อนักเรียนไม่เข้าใจในบทเรียนที่ครูสอน นักเรียนสามารถตัดสินใจยกมือขึ้นถามในข้อสงสัยได้					
8.นักเรียนกล้าตัดสินใจเพื่อขอคำปรึกษาหลังจากหมดชั่วโมงเรียน					
9.นักเรียนกล้าตักเตือนเพื่อนเมื่อพบว่าเพื่อนไม่เข้าคิวตามแถวขณะรับประทานอาหาร					
10.นักเรียนตัดสินใจเก็บเงินที่เพื่อนทำตกแล้วไปคืนได้กับฝ่ายปกครอง					
11.เมื่อนักเรียน พบว่า เพื่อนขโมยของผู้อื่นไป นักเรียนตัดสินใจกล่าวตักเตือนเพื่อนคนนั้นไป					
12.นักเรียน พบว่า เพื่อนพูดจาไม่สุภาพ นักเรียนเคยตัดสินใจว่ากล่าวตักเตือนเพื่อนไป					
13.นักเรียนสามารถตัดสินใจแนะนำเพื่อนได้ดี เมื่อเพื่อนหลงผิด					
14.นักเรียนตัดสินใจโกหกครูว่าตัวเองทำการบ้านมาแต่ที่จริงไม่ได้ทำมา					
15.นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในการตัดสินใจ					
16.นักเรียนตัดสินใจอย่างไร เมื่อถูกพ่อแม่เรียกทำงานบ้านขณะดูทีวี					
17.นักเรียนตัดสินใจอย่างไร เมื่อถูกพ่อแม่เรียกไปซื้อของขณะอ่านหนังสือสอบ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
ด้านการตัดสินใจ (Decision Making) (ต่อ)					
18.เมื่อเพื่อนนักเรียนมาโรงเรียนสายทุกครั้ง นักเรียนกล้าเข้าไปตักเตือน					
19.มีบางวิชาที่เรียนแล้ว ต้องนำเสนอหน้าชั้นเรียน นักเรียนตัดสินใจเป็นคนนำเสนองานเสมอ					
20.เมื่อนักเรียน เห็นเศษขยะ นักเรียนตัดสินใจเก็บเศษขยะใส่ถังทุกครั้ง					
ด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving)					
1.เมื่อนักเรียนลืมนสมุดวิชา พระพุทธศาสนา นักเรียนแก้ไขปัญหด้วยการเขียนบันทึกลงในสมุดเล่มอื่นก่อน					
2.นักเรียนใช้หลักขันธ์(ความอดทน) เมื่อตัวเองรู้สึกโกรธ					
3.นักเรียนสามารถควบคุมการใช้จ่ายได้ดีในคราวไปซื้อของ					
4.นักเรียนสามารถแก้ไขสถานการณ์ได้ เมื่อเวลาทะเลาะวิวาทกับเพื่อน					
5.เมื่อเกิดปัญหาสิ่งของภายในชั้นเรียนหาย นักเรียนสามารถหาผู้ที่กระทำความผิดได้					
6.เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนเดียวกัน นักเรียนสามารถเป็นตัวแทนแก้ไขสถานการณ์ได้ดี					
7.เมื่อนักเรียน พบว่า เพื่อนนักเรียนมีปัญหาในการเรียน นักเรียนสามารถแนะนำเพื่อนได้ดี					
8.นักเรียนสามารถใช้เหตุผลมาประกอบในการแก้ไขสถานการณ์ทุกครั้ง					
9.เมื่อเพื่อนนักเรียนชักชวนไปในทางเสียหาย นักเรียนมีวิธีการปฏิเสธ					
10.นักเรียนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของตัวเองได้ดี					
11.นักเรียน สามารถหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
ด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving) (ต่อ)					
12.นักเรียนสามารถหากิจกรรมอย่างอื่นมาทำได้เมื่อรู้สึกว้าตัวเองเครียด					
13.นักเรียนแสดงอาการโกรธ ทุกครั้งเมื่อไม่พอใจ					
14.เมื่อถูกครูตำหนิ นักเรียนไม่แสดงอาการโกรธ					
15.เมื่อเห็นเพื่อนนักเรียนทะเลาะกับรุ่นน้อง นักเรียนเข้าไปห้ามทุกครั้ง					
16.นักเรียน รู้ว่าเพื่อนบางคนในกลุ่มไม่ช่วยทำงาน นักเรียนจะเข้าไปบอกเพื่อนเสมอ					
17.เมื่อนักเรียนเห็นเด็กข้ามถนน นักเรียนเข้าไปช่วยพาเด็กข้ามถนน					
18.นักเรียนเห็นพ่อแม่ทะเลาะกัน นักเรียนเข้าไปห้ามไม่ให้ทะเลาะกัน					
19.นักเรียนถูกเพื่อนบังคับให้ทำการบ้านให้ นักเรียนรู้จักการปฏิเสธ					
20.นักเรียนถูกเพื่อนชวนขโมยของในโรงเรียน นักเรียนรู้จักการปฏิเสธ					

แบบประเมินความพึงพอใจต่อ
หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

**แบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**

คำชี้แจง

โปรดอ่านข้อความในแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นี้ ให้เข้าใจ

1. แบบสอบถามความพึงพอใจนี้ มีทั้งหมด 30 ข้อ ใช้เวลา 20 นาที
2. การตอบแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับนี้ไม่มีคำตอบใดถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน การเลือกคำตอบในแต่ละข้อจะไม่มีผลต่อคะแนนของนักเรียน
3. วิธีตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายถูก ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกหรือความเชื่อของนักเรียน ซึ่งมีช่องคำตอบ 5 ช่องคำตอบในแต่ละข้อ คือ เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง โดยแต่ละคำตอบมีความหมาย ดังนี้

เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง	หมายถึง	นักเรียนมีความรู้สึก หรือมีความเชื่อเหมือนในข้อความมากที่สุด
เห็นด้วย	หมายถึง	นักเรียนมีความรู้สึก หรือมีความเชื่อเหมือนในข้อความมาก
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	นักเรียนไม่แน่ใจว่าตัวเองมีความรู้สึก หรือมีความเชื่อเหมือนในข้อความ
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	นักเรียนไม่มีความรู้สึก หรือไม่มีความเชื่อเหมือนในข้อความ
ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง	หมายถึง	นักเรียนไม่เคยมีความรู้สึก หรือไม่มีความเชื่อเหมือนในข้อความเลยในชีวิต

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
<u>ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน</u>					
1. หลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน					
2. หลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน (ต่อ)					
3.หลักสูตรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน					
4.หลักสูตรที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม					
5.หลักสูตรมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
6.หลักสูตรมีการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก					
7.หลักสูตรมีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป					
8.หลักสูตรสอนตามกระบวนการเรียนรู้ของหลักไตรสิกขา					
9.หลักสูตรมีการประเมินผลชัดเจน					
10.หลักสูตรมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
ด้านผู้สอน					
1.ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอน					
2.ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนการสอนทุกครั้ง					
3.ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนถามเมื่อเกิดข้อสงสัยในบทเรียน					
4.ผู้สอนเน้นการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง					
5.ผู้สอนสามารถสอนให้เข้าใจเนื้อหาที่ยากได้อย่างง่าย					
6.ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
7.ผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน					
ด้านผู้สอน (ต่อ)					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	
	5	4	3	2	1
8.ผู้สอนมีวิธีการประเมินผลทุกเรื่องเมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียน					
9.ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไขข้อสงสัยในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเลิกเรียน					
10.ผู้สอนมีเวลาตอบข้อสงสัยทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาข้อใจ					
ด้านผู้เรียน					
1.นักเรียนรู้สึกเบื่อและง่วงนอน เมื่อเรียนวิชา ธรรม					
2.นักเรียนรู้สึกว่าพฤติกรรมของฉันเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น					
3.นักเรียนชอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดขึ้นในชั่วโมงนี้					
4.เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วสามารถนำไปแก้ปัญหาอบายมุขได้					
5.นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากหลักสูตรนี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้					
6.นักเรียนมีความสนุกสนานในการเรียนและทำกิจกรรม					
7.กิจกรรมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน					
8.กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอยากบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น					
9.เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วมีความละเอียดที่จะไม่ทำความชั่ว					
10.นักเรียนรู้สึกดีเมื่อได้เรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					

ภาคผนวก ค

- ค่าความสอดคล้อง(IOC) ของแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
- ค่าความสอดคล้อง(IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้
- ค่าความสอดคล้อง(IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ค่าความสอดคล้อง(IOC) ของแบบประเมินทักษะชีวิต
- ค่าความสอดคล้อง(IOC) ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร

ตาราง 18 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร
โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC	ข้อ ที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC
	+1	0	-1				+1	0	-1		
1	5	-	-	5	1.00	24	4	-	1	4	0.80
2	4	-	1	4	0.80	25	4	-	1	4	0.80
3	5	-	-	5	1.00	26	5	-	-	5	1.00
4	4	-	1	4	0.80	27	5	-	-	5	1.00
5	4	-	1	4	0.80	28	5	-	-	5	1.00
6	4	-	1	4	0.80	29	4	-	1	4	0.80
7	4	-	1	4	0.80	30	4	-	1	4	0.80
8	5	-	-	5	1.00	31	5	-	-	5	1.00
9	4	-	1	4	0.80	32	5	-	-	5	1.00
10	4	-	1	4	0.80	33	5	-	-	5	1.00
11	5	-	-	5	1.00	34	5	-	-	5	1.00
12	4	-	1	4	0.80	35	4	-	1	4	0.80
13	4	-	1	4	0.80	36	5	-	-	5	1.00
14	5	-	-	5	1.00	37	4	-	1	4	0.80
15	5	-	-	5	1.00	38	5	-	-	5	1.00
16	5	-	-	5	1.00	39	5	-	-	5	1.00
17	4	-	1	4	0.80	40	4	-	1	4	0.80
18	5	-	-	5	1.00	41	5	-	-	5	1.00
19	5	-	-	5	1.00	42	5	-	-	5	1.00
20	5	-	-	5	1.00	43	5	-	-	5	1.00
21	5	-	-	5	1.00	44	4	-	1	4	0.80
22	4	-	1	4	0.80	45	5	-	-	5	1.00
23	4	-	1	4	0.80						

ตาราง 19 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความเหมาะสมสอดคล้องของ
องค์ประกอบต่างๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC	ข้อ ที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC
	+1	0	-1				+1	0	-1		
1	4	1	-	4	0.80	21	5	-	-	5	1.00
2	4	1	-	4	0.80	22	4	1	-	4	0.80
3	4	1	-	4	0.80	23	5	-	-	5	1.00
4	4	1	-	4	0.80	24	5	-	-	5	1.00
5	5	-	-	5	1.00	25	5	-	-	5	1.00
6	5	-	-	5	1.00	26	4	1	-	4	0.80
7	5	-	-	5	1.00	27	5	-	-	5	1.00
8	3	2	-	3	0.60	28	4	1	-	4	0.80
9	5	-	-	5	1.00	29	5	-	-	5	1.00
10	4	1	-	4	0.80	30	5	-	-	5	1.00
11	4	1	-	4	0.80	31	5	-	-	5	1.00
12	4	1	-	4	0.80	32	5	-	-	5	1.00
13	5	-	-	5	1.00	33	5	-	-	5	1.00
14	5	-	-	5	1.00	34	5	-	-	5	1.00
15	5	-	-	5	1.00	35	5	-	-	5	1.00
16	4	1	-	4	0.80	36	4	1	-	4	0.80
17	5	-	-	5	1.00	37	3	2	-	3	0.60
18	5	-	-	5	1.00	38	4	1	-	4	0.80
19	5	-	-	5	1.00	39	5	-	-	5	1.00
20	5	-	-	5	1.00	40	4	1	-	4	0.80

ตาราง 20 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC	ข้อ ที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC
	+1	0	-1				+1	0	-1		
1	4	1	-	4	0.80	16	5	-	-	5	1.00
2	3	1	1	3	0.60	17	5	-	-	5	1.00
3	3	1	1	3	0.60	18	5	-	-	5	1.00
4	4	1	-	4	0.80	19	5	-	-	5	1.00
5	5	-	-	5	1.00	20	5	-	-	5	1.00
6	5	-	-	5	1.00	21	5	-	-	5	1.00
7	5	-	-	5	1.00	22	5	-	-	5	1.00
8	5	-	-	5	1.00	23	5	-	-	5	1.00
9	3	1	1	3	0.60	24	5	-	-	5	1.00
10	5	-	-	5	1.00	25	5	-	-	5	1.00
11	4	1	-	4	0.80	26	5	-	-	5	1.00
12	3	2	-	3	0.60	27	5	-	-	5	1.00
13	5	-	-	5	1.00	28	3	2	-	3	0.60
14	4	1	-	4	0.80	29	5	-	-	5	1.00
15	4	1	-	4	0.80	30	5	-	-	5	1.00

ตาราง 21 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินทักษะชีวิต โดยผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 5 ท่าน

ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC	ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC
	+1	0	-1				+1	0	-1		
1	5	-	-	5	1.00	21	4	1	-	4	0.80
2	5	-	-	5	1.00	22	4	1	-	4	0.80
3	5	-	-	5	1.00	23	4	1	-	4	0.80
4	5	-	-	5	1.00	24	4	1	-	4	0.80
5	5	-	-	5	1.00	25	4	1	-	4	0.80
6	4	1	-	4	0.80	26	4	1	-	4	0.80
7	5	-	-	5	1.00	27	4	1	-	4	0.80
8	5	-	-	5	1.00	28	5	-	-	5	1.00
9	5	-	-	5	1.00	29	5	-	-	5	1.00
10	4	1	-	4	0.80	30	3	2	-	3	0.60
11	5	-	-	5	1.00	31	3	2	-	3	0.60
12	5	-	-	5	1.00	32	3	2	-	3	0.60
13	5	-	-	5	1.00	33	3	2	-	3	0.60
14	4	1	-	4	0.80	34	5	-	-	5	1.00
15	5	-	-	5	1.00	35	4	1	-	4	0.80
16	4	1	-	4	0.80	36	4	1	-	4	0.80
17	4	1	-	4	0.80	37	5	-	-	5	1.00
18	5	-	-	5	1.00	38	4	-	1	4	0.60
19	4	1	-	4	0.80	39	5	-	-	5	1.00
20	5	-	-	5	1.00	40	4	1	-	4	0.80

ตาราง 22 ค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC) ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนานันทิกตยโดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน
5 ท่าน

ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC	ข้อที่	ผลการพิจารณา			รวม	IOC
	+1	0	-1				+1	0	-1		
1	5	-	-	5	1.00	16	5	-	-	5	1.00
2	4	1	-	4	0.80	17	5	-	-	5	1.00
3	4	1	-	4	0.80	18	5	-	-	5	1.00
4	5	-	-	5	1.00	19	5	-	-	5	1.00
5	5	-	-	5	1.00	20	5	-	-	5	1.00
6	4	1	-	4	0.80	21	4	1	-	4	0.80
7	4	1	-	4	0.80	22	5	-	-	5	1.00
8	5	-	-	5	1.00	23	5	-	-	5	1.00
9	4	1	-	4	0.80	24	5	-	-	5	1.00
10	5	-	-	5	1.00	25	5	-	-	5	1.00
11	5	-	-	5	1.00	26	5	-	-	5	1.00
12	5	-	-	5	1.00	27	5	-	-	5	1.00
13	5	-	-	5	1.00	28	4	1	-	4	0.80
14	5	-	-	5	1.00	29	4	1	-	4	0.80
15	5	-	-	5	1.00	30	4	1	-	4	0.80

ภาคผนวก ง

- ตารางแสดงค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ค่าอำนาจจำแนก (t) และค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทักษะชีวิต
- ค่าอำนาจจำแนก (t) และค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร
- ตารางแสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
- ตารางแสดงค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตก่อนเรียนและหลังเรียน
- ตารางแสดงระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตร

ตาราง 23 แสดงค่าความยากง่าย (p) ดัชนีอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ข้อ

ข้อที่	ค่า (p)	ค่า (r)	ข้อที่	ค่า (p)	ค่า (r)
1	0.64	0.40	16	0.48	0.24
2	0.28	0.32	17	0.48	0.40
3	0.24	0.24	18	0.40	0.24
4	0.74	0.20	19	0.26	0.28
5	0.34	0.52	20	0.48	0.48
6	0.30	0.20	21	0.36	0.24
7	0.44	0.48	22	0.30	0.20
8	0.36	0.64	23	0.70	0.44
9	0.56	0.40	24	0.20	0.24
10	0.82	0.28	25	0.74	0.36
11	0.66	0.52	26	0.60	0.48
12	0.34	0.36	27	0.42	0.28
13	0.62	0.44	28	0.48	0.32
14	0.52	0.32	29	0.34	0.28
15	0.56	0.48	30	0.54	0.52

คัดเลือกข้อที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 – 0.80 และคัดเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 0.76

ตาราง 24 ค่าอำนาจจำแนก (t) ของแบบประเมินทักษะชีวิต

ข้อที่	ค่า (t)	ข้อที่	ค่า (t)
1	0.31	21	0.34
2	0.40	22	0.52
3	0.39	23	0.51
4	0.43	24	0.55
5	0.35	25	0.39
6	0.14	26	0.49
7	0.62	27	0.45
8	0.38	28	0.38
9	0.33	29	0.31
10	0.35	30	0.50
11	0.47	31	0.61
12	0.44	32	0.46
13	0.56	33	0.02
14	0.06	34	0.27
15	0.34	35	0.62
16	0.33	36	0.40
17	0.16	37	0.43
18	0.30	38	0.29
19	0.55	39	0.23
20	0.52	40	0.11

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.873

ตาราง 25 ค่าอำนาจจำแนก (t) และค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร

ข้อที่	ค่า (t)	ข้อที่	ค่า (t)
1	0.62	16	0.65
2	0.69	17	0.80
3	0.69	18	0.74
4	0.73	19	0.57
5	0.58	20	0.72
6	0.85	21	-0.08
7	0.54	22	0.82
8	0.27	23	0.78
9	0.38	24	0.59
10	0.54	25	0.58
11	0.86	26	0.67
12	0.68	27	0.39
13	0.66	28	0.33
14	0.56	29	0.65
15	0.89	30	0.38

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.936

ตาราง 26 แสดงคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษา ปีที่ 6

ลำดับที่	ก่อนเรียน Pretest	หลังเรียน Posttest	ผลต่าง D	ลำดับที่	ก่อนเรียน Pretest	หลังเรียน Posttest	ผลต่าง D
1	15	17	2	16	16	22	6
2	21	22	1	17	19	23	4
3	23	25	2	18	20	25	5
4	12	17	5	19	18	20	2
5	24	26	2	20	23	25	2
6	25	25	0	21	20	21	1
7	17	20	3	22	18	20	2
8	18	21	3	23	17	17	0
9	20	22	2	24	18	20	2
10	26	28	2	25	17	19	2
11	22	23	1	26	22	24	2
12	14	18	4	27	22	22	0
13	22	23	1	28	15	22	7
14	18	20	2	29	16	18	2
15	16	25	9	30	19	22	3
$\bar{X}$	ก่อนเรียน = 19			$\bar{X}$	หลังเรียน = 22		
$\sum D$	79						
$\sum D^2$	331						
t	7						

ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตก่อนเรียนและหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ลำดับที่	ก่อนเรียน Pretest	หลังเรียน Posttest	ผลต่าง D	ลำดับที่	ก่อนเรียน Pretest	หลังเรียน Posttest	ผลต่าง D
1	4.15	4.20	0.05	16	3.53	4.43	0.90
2	4.40	5.00	0.60	17	3.98	4.43	0.45
3	3.55	3.38	-0.18	18	3.63	4.43	0.80
4	3.05	3.13	0.08	19	3.48	4.18	0.70
5	2.85	3.33	0.48	20	3.60	5.00	1.40
6	3.03	2.83	-0.20	21	3.90	3.88	-0.02
7	2.85	3.53	0.68	22	3.28	4.73	1.45
8	4.03	2.95	-1.08	23	3.15	4.68	1.53
9	3.70	3.55	-0.15	24	2.80	4.00	1.20
10	3.23	3.48	0.25	25	3.78	4.08	0.30
11	3.73	3.48	-0.25	26	3.15	4.23	1.08
12	3.48	3.68	0.20	27	3.98	3.95	-0.02
13	3.78	3.55	-0.23	28	3.60	3.58	-0.02
14	3.60	5.00	1.40	29	4.10	4.10	0.00
15	3.38	4.43	1.05	30	3.78	2.90	-0.88
$\bar{X}$	ก่อนเรียน = 3.55			$\bar{X}$	หลังเรียน = 3.93		
$\sum D$	11.55						
$\sum D^2$	17.56						
t	3.14						

ตาราง 28 แสดงระดับความพึงพอใจต่อหลักสูตร

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน			
1. หลักการและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน	4.40	0.50	มาก
2. หลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน	4.20	0.61	มาก
3. หลักสูตรมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน	4.50	0.63	มาก
4. หลักสูตรที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	4.17	0.53	มาก
5. หลักสูตรมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.67	0.55	มากที่สุด
6. หลักสูตรมีการจัดลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก	4.37	0.56	มาก
7. หลักสูตรมีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป	4.03	0.61	มาก
8. หลักสูตรสอนตามกระบวนการเรียนรู้ของหลักไตรสิกขา	4.33	0.61	มาก
9. หลักสูตรมีการประเมินผลชัดเจน	4.47	0.63	มาก
10. หลักสูตรมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.33	0.55	มาก
รวม	4.35	0.38	มาก
ด้านผู้สอน			
1. ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่สอน	4.50	0.51	มาก
2. ผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนการสอนทุกครั้ง	4.43	0.63	มาก
3. ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนถามเมื่อเกิดข้อสงสัยในบทเรียน	4.40	0.67	มาก
4. ผู้สอนเน้นการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง	4.30	0.53	มาก
5. ผู้สอนสามารถสอนให้เข้าใจเนื้อหาที่ยากได้อย่างง่าย	4.47	0.57	มาก
6. ผู้สอนใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.37	0.61	มาก
7. ผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในการนำหลักธรรมมาใช้ในการชีวิตประจำวัน	4.40	0.56	มาก
8. ผู้สอนมีวิธีการประเมินผลทุกเรื่องเมื่อเรียนจบแต่ละบทเรียน	4.20	0.55	มาก
9. ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไขข้อสงสัยในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลังเลิกเรียน	4.27	0.58	มาก
10. ผู้สอนมีเวลาตอบข้อสงสัยทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาลังใจ	4.37	0.61	มาก
รวม	4.37	0.44	มาก

ตาราง 28 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านผู้เรียน			
1. นักเรียนรู้สึกเบื่อและง่วงนอน เมื่อเรียนวิชา ธรรม	2.50	1.38	น้อย
2. นักเรียนรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงของฉันเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น	4.30	0.84	มาก
3. นักเรียนชอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดขึ้นในชั่วโมงนี้	4.30	0.84	มาก
4. เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วสามารถนำไปแก้ปัญหาอบายมุขได้	4.27	0.58	มาก
5. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากหลักสูตรนี้ไปถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้	4.27	0.58	มาก
6. นักเรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียนและทำกิจกรรม	4.30	0.60	มาก
7. กิจกรรมช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	4.43	0.57	มาก
8. กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอยากบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่น	4.20	0.66	มาก
9. เมื่อนักเรียนเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วมีความละเอียดที่จะไม่ทำความชั่ว	4.37	0.56	มาก
10. นักเรียนรู้สึกดีเมื่อได้เรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	4.27	0.78	มาก
รวม	4.12	0.42	มาก
รวมทั้งหมด	4.28	0.39	มาก

ภาคผนวก จ
หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้
สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6

คำนำ

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ ที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นหลักสูตรรายวิชา เป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือไตรสิกขามาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ ฉบับนี้ จัดทำขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นหลักสูตรที่เน้นให้นักเรียนกิน อยู่ เป็น ตามหลักไตรสิกขา รู้จักแยกแยะได้อย่างถูกต้องพร้อมทั้งตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้เพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดทักษะชีวิตสามารถประยุกต์หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันและสถานการณ์ได้จริง เป็นสร้างสถาบันครอบครัว สถาบันชาติ และสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มั่นคง

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้ให้คำแนะนำในการพัฒนาหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ฉบับนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหลักสูตรนี้จะเป็นประโยชน์และแนวทางในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรรายวิชา(เพิ่มเติม)ให้กับนักเรียนสืบต่อไป

พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ.....	183
สภาพปัญหาและเหตุผล.....	185
หลักการ.....	185
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร.....	186
โครงสร้างสาระการเรียนรู้.....	186
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง.....	187
โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้.....	188
เวลาเรียน.....	188
แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	190
สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้.....	191
การวัดผลและประเมินผล.....	192
ภาคผนวก.....	193

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

สภาพปัญหาและเหตุผล

เด็กและเยาวชน เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต เนื่องด้วยสภาพปัญหาสังคมที่เปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดิ่งงามลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่นมุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลงแก่งแย่ง เอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงได้

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันโดยยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมพร้อมทั้งพัฒนาด้านจิตใจให้เด็กและเยาวชนมีศีลธรรมมากขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยกระบวนการของศีล กระบวนการของสมาธิ และกระบวนการของภาวนา อันเป็นหลักไตรสิกขา

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้เป็นหลักสูตรพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขาอย่างเป็นองค์รวม คือการกิน อยู่ เป็น ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

หลักการ

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่จัดทำขึ้นนี้ได้ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้มีหลักการของหลักสูตร ดังนี้

- 1.เป็นหลักสูตรที่เน้นให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- 2.เป็นหลักสูตรที่ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อให้เกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหา

3.เป็นหลักสูตรที่ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกิดความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
2. เพื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกิดทักษะชีวิตด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา
3. เพื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

โครงสร้างสาระการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น
1.อธิบายความหมายของธรรมะในพระพุทธศาสนาและนำธรรมะไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	☐ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมะ - ความหมายของธรรมะ - ความรู้เบื้องต้นของธรรมะ
2.วิเคราะห์ความสำคัญหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความชั่วและความดีตามที่กำหนด	☐ ต้นเหตุแห่งความชั่วและความดี - อกุศลมูล 3 - กุศลมูล 3
3.อธิบายหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้โดยสังเขป	☐ เชื่ออย่างมีเหตุผล - ศรัทธา 4 - อริยสัจ 4
4.วิเคราะห์ความสำคัญของหลักธรรมพื้นฐานการใช้ชีวิตและปฏิบัติตนในหลักธรรมที่ควรประพฤติและละเว้นหลักธรรมที่ควรละเว้น	☐ พื้นฐานการใช้ชีวิต - เบญจศีล 5 - เบญจธรรม 5
5.สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมตามที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง	☐ อ่อนน้อมถ่อมกาย - คาราวะ 6
6.ปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด	☐ สุขภาพกาย สุขภาพจิต - อบายมุข 6
7.สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง	☐ สร้างทุน คุ่มก้น - ทิฏฐธรรมมิกัตถประโยชน์

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น
	- สัมปราชัยกัตถประโยชน์
	☐ ทำหน้าที่ให้ดี
	- ทิศ 6 : ทิศเบื้องหน้า - พ่อแม่ ทิศเบื้องขวา - ครูอาจารย์

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด
	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
1. รู้และเข้าใจถึงความหมายของธรรมะในพระพุทธศาสนาและวิธีการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวัน	1. เข้าใจความหมายของธรรมและสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง 2. อธิบายความหมายของหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความชั่วและความดี 3. เห็นความสำคัญของหลักธรรมต่อการแก้ไขปัญหาตนเองและผู้อื่น ทั้งครอบครัว ชุมชน
2. รู้และเข้าใจหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความชั่วและความดีเกิดขึ้นได้	
3. รู้และเข้าใจสามารถวิเคราะห์หลักธรรมอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง	
4. วิเคราะห์ความสำคัญของหลักธรรมพื้นฐานการใช้ชีวิตและปฏิบัติตนในหลักธรรมที่ควรประพฤติและเว้นหลักธรรมที่ควรเว้น	
5. สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมและเคารพรัตนตรัยได้อย่างถูกต้อง	
6. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด	
7. สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง	

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้

ขอบข่ายสาระเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชา ธรรมะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
1	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับธรรมะ	- ความหมายของธรรมะ - ความรู้เบื้องต้นของธรรมะ	2
2	ต้นเหตุแห่งความชั่วและความดี	- อกุศลมูล 3 - กุศลมูล 3	2
3	เชื่ออย่างมีเหตุผล	- ศรัทธา 4 - อริยสัจ 4	2
4	พื้นฐานการใช้ชีวิต	- เบญจศีล 5 - เบญจธรรม 5	2
5	อ่อนน้อมถ่อมกาย	- คาราวะ 6	2
6	สุขภาพกาย สุขภาพจิต	- อบายมุข 6	2
7	สร้างทุน คุ่มกัน	- ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ - สัมปรายิกัตถประโยชน์	2
8	ทำหน้าที่ให้ดี	- ทิศ 6 : ทิศเบื้องหน้า- พ่อแม่ ทิศเบื้องขวา-ครูอาจารย์	2
		รวม	16

เวลาเรียน

หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กำหนดเวลาเรียน 16 ชั่วโมง (รวมเวลาทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน) โดยแบ่งเนื้อหาในแต่ละสัปดาห์(วันอาทิตย์) ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 8 หน่วย แผนการจัดการเรียนรู้ 13 แผน ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียน ที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	เวลา (ชั่วโมง)
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับหลักธรรม	ความหมายของ หลักธรรมและความรู้ เบื้องต้นของธรรม	รู้และเข้าใจถึง ความหมายของ ธรรมะใน พระพุทธศาสนาและ วิธีการนำธรรมะไปใช้ ในชีวิตประจำวัน	ป.6/1	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ต้นเหตุแห่งความชั่ว	- อกุศลมูล	รู้และเข้าใจหลักธรรม ที่ก่อให้เกิดความชั่วและ ความดีเกิดขึ้นได้	ป.6/2	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ต้นเหตุแห่งความดี	- กุศลมูล			1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง เชื่ออย่างมีเหตุผล 1	- ศรัทธา 4	รู้และเข้าใจสามารถ วิเคราะห์หลักธรรม อย่างมีเหตุผลและ ถูกต้อง	ป.6/3	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง เชื่ออย่างมีเหตุผล 2	- อริยสัจ 4			1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง พื้นฐานการใช้ชีวิต 1	- เบญจศีล 5	วิเคราะห์ความสำคัญ ของหลักธรรม พื้นฐานการใช้ชีวิต และปฏิบัติตนใน หลักธรรมที่ควร ประพฤติดและเว้น หลักธรรมที่ควรเว้น	ป.6/1	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 เรื่อง พื้นฐานการใช้ชีวิต 2	- เบญจธรรม 5			1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 เรื่อง อ่อนน้อมถ่อมกาย	- คาราวะ 6	สามารถปฏิบัติตาม หลักธรรมและเคารพ รัตนตรัยได้อย่าง ถูกต้อง	ป.6/1	2
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9	- อบายมุข 6	ปฏิบัติตนตาม	ป.6/3	2

แผนการจัดการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียน ที่คาดหวัง	ตัวชี้วัด	เวลา (ชั่วโมง)
เรื่อง สุขภาพกาย สุขภาพจิต		หลักธรรมใน พระพุทธศาสนาเพื่อ แก้ปัญหาอบายมุข และสิ่งเสพติด		
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 เรื่อง สร้างทุน คุ่มกัน 1	- ทิฐุธรรมมีกัตถ ประโยชน์	สามารถนำหลักธรรม ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	ป.6/1	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 11 เรื่อง สร้างทุน คุ่มกัน 2	- สัมปรายิกัตถ ประโยชน์	อย่างถูกต้อง		1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 12 เรื่อง ทำหน้าที่ให้ดี 1	- ทิศเบื้องหน้า: พ่อแม่	สามารถนำหลักธรรม ไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	ป.6/1	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 13 เรื่อง ทำหน้าที่ให้ดี 2	- ทิศเบื้องขวา: ครู อาจารย์	อย่างถูกต้อง		1

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

แนวการจัดกิจกรรมตามเนื้อหาในหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธ มีลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา (Confidence) เป็นขั้นที่เตรียมผู้เรียนให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้ง เช่น การสวดมนต์ ฝึกสมาธิในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นปัญญาเจริญธรรม (Virtues Conductive to Growth) เป็นขั้นที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและกำหนดหลักการ กฎเกณฑ์ในการเรียนเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรม การจัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา (Wisdom Development) เป็นขั้นที่ใช้กระบวนการคิดโดยแยก คาย (โยนิโสมนสิการ) ในการพัฒนาผ่านกิจกรรมการศึกษา โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ กระบวนการกลุ่ม การแก้ปัญหาตามแนวทางอริยสัจ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย พร้อมทั้งอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความรู้ ข้อคิดเห็นที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม นักเรียนนำเสนอ ผลงานที่เกิดจากการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้ (Improvement and Implementation) เป็นขั้นที่ นักเรียนปรับปรุงพัฒนางาน เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ จำลองหรือชีวิตจริง สู่อความสำเร็จด้วยความพอใจ ความเพียรพยายามจิตใจจดจ่อและใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบ จัดทำเอกสารเป็นรูปเล่มหรือทำใบงาน

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล (Conclusion and Evaluation) เป็นขั้นที่ส่งเสริมให้ นักเรียนสรุปความรู้ ประเมินผลงานของตนเองและกลุ่ม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงผลงาน และ ผู้สอนแนะนำผู้เรียนให้อาความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้

สื่อ อุปกรณ์และแหล่งการเรียนรู้ในหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้ หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ใบความรู้ : ใบความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระในแต่ละเรื่องที่คุณสอนจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใน การศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้เรียน
2. ใบงาน : ใบงานที่คุณเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนเนื้อหาสาระในแต่ละเรื่องที่คุณสอน ได้มอบหมายให้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติกิจกรรม
3. รูปภาพ (Image): สื่อที่เป็นรูปภาพที่ประกอบกับเนื้อหาที่คุณสอนต้องการสื่อสารให้ชัดเจน ยิ่งขึ้น เพื่อประกอบเนื้อหาที่สามารถใช้รูปภาพเป็นสื่อได้
4. วิดิทัศน์ สื่อแอนิเมชัน (Animation): สื่อเคลื่อนไหวที่เป็นเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัยของ ผู้เรียนและตรงตามเนื้อหาหรือสิ่งที่ผู้สอนต้องการสื่อสารกับผู้เรียน
5. โปรเจคเตอร์ (Projector) โทรทัศน์: อุปกรณ์สำหรับการเปิดสื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหว หรือวิดีโอ
6. แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกสถานที่: สถานที่เรียนรู้ทั้งภายในห้องเรียนและนอก ห้องเรียน

การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรม กำหนดการวัดผลและประเมินผลทางการเรียนรู้ ตามหลักภาวะ 4 ในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

- 1.แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนด้านกายภาวนา (Physical Development) : แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพหรือวัตถุ
- 2.แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนด้านศีลภาวนา (Social Development) : แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม
- 3.แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนด้านจิตตภาวนา (Emotional Development) : แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนด้านจิตใจ
- 4.แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนปัญญาภาวนา (Wisdom Development) : แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในการเรียนรู้ ซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ภาคผนวก
- แผนการเรียนการสอน

แผนการจัดการเรียนการสอนแบบพุทธะ

สาระพระพุทธศาสนา

ชั้น ป. 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง อริยสัจ 4

1 ชั่วโมง

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

รู้และเข้าใจสามารถวิเคราะห์หลักธรรมอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง

สาระสำคัญ (Concept)

อริยสัจคือความจริงอันประเสริฐ

จุดประสงค์การเรียนรู้ (ตามแนวไตรสิกขา)

จุดประสงค์การเรียนรู้	ลักษณะพฤติกรรมที่ปรากฏ
ด้านศีล/ Morality (ความประพฤติ)	1. นักเรียนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียนได้อย่างเรียบร้อย โดยการทำความสะอาดห้องเรียน โรงเรียน 2. นักเรียนสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี โดยการพูดคุย 3. นักเรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักสามัคยา วาจาให้เรียบร้อย โดยช่วยกันคิด 4. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมโดยมีมนุษยสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นได้ดี โดยการยิ้ม การหัวเราะ
ด้านสมาธิ / Concentration (จิตใจ)	1. นักเรียนมีความพึงพอใจและเห็นคุณค่าปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 โดยการตั้งใจฟังอย่างมีสติ 2. นักเรียนมีจิตใจร่าเริงแจ่มใสในขณะที่เรียนโดยการยิ้ม ไม่่วงนอน 3. นักเรียนมุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน ไม่รบกวนเพื่อนในชั้นเรียน โดยการทำงานในกลุ่มของตัวเอง
ด้านปัญญา / Wisdom (ความรู้ความคิดการปฏิบัติ)	1. นักเรียนสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับหลักอริยสัจ 4 ได้อย่างถูกต้อง 2. นักเรียนทำใบงานและเขียนแผนผังความคิดเรื่อง หลักอริยสัจ 4 ได้ถูกต้อง 3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์อย่างเป็นขั้นเป็นตอนได้อย่าง

จุดประสงค์การเรียนรู้	ลักษณะพฤติกรรมที่ปรากฏ
	ถูกต้อง โดยการคิดแก้ปัญหา

สาระการเรียนรู้ (Content)

อริยสัจ 4 (ความจริงอันประเสริฐ)

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบพุทธะ

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างศรัทธา

1. ครูจัดสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนที่เป็นกัลยาณมิตรกับนักเรียน เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีให้กับนักเรียน
2. ครูสร้างความเป็นกันเองให้นักเรียน โดยการกล่าวทักทาย แนะนำแนวทางในเรื่องที่จะเรียน
3. ครูให้นักเรียนสงบนิ่งด้วยการนั่งสมาธิ เป็นเวลา 3 นาที
4. ครู นำกล่าวบทบูชาคุณพระรัตนตรัย เพื่อให้นักเรียนมีจิตใจที่แน่วแน่ก่อนเรียน บทบูชาพระรัตนตรัย ดังนี้

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา,

พุทฺธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ. (กราบพระพุทธ)

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม

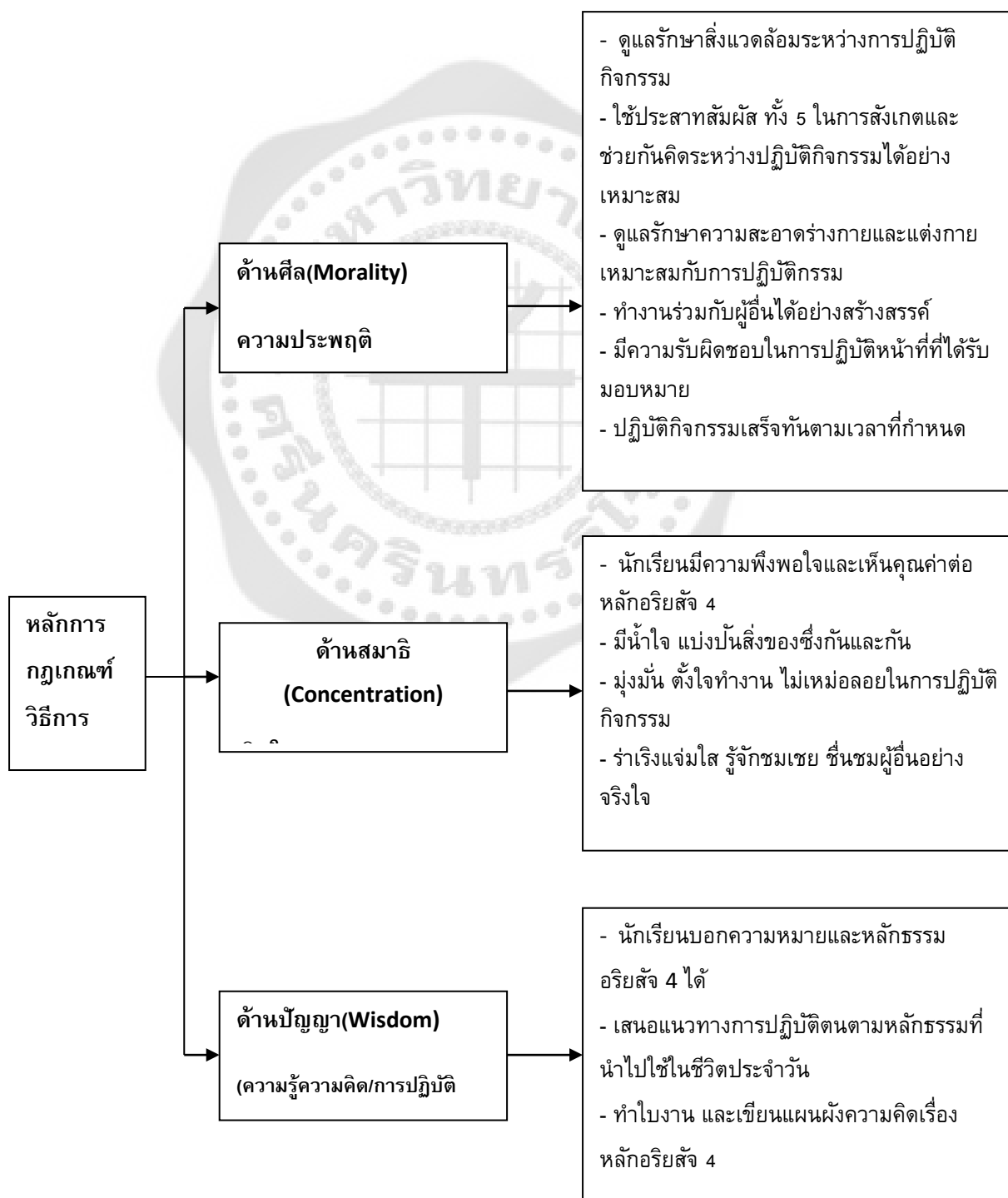
ธัมมัง นะมัสสามิ. (กราบพระธรรม)

5. ครูถามว่า ถ้านักเรียนสอบแล้ว ปรากฏว่า ผลสอบไม่ได้เป็นไปตามที่นักเรียนคาดหวัง นักเรียนจะตัดสินใจหรือแก้ปัญหาอย่างไร เพราะเหตุใด

ขั้นที่ 2 ขั้นปัญญาคุณธรรม

6. ครูอธิบายความหมายของอริยสัจ 4 ว่าคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร

7. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม (หนึ่งตามกลุ่มเดิมที่จัดไว้ครั้งที่ผ่านๆ มา แต่ให้สมาชิกภายในกลุ่มเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบใหม่) ร่วมกันนำเสนอหลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน (ครูอาจจะใช้คำถามนำเพื่อให้นักเรียนร่วมกันเสนอหลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีการเรียนรู้) โดยเป็นผู้ช่วยนักเรียน นักเรียนเขียนข้อเสนอต่างๆ ในการเรียน ในลักษณะ Mind mapping ดังนี้

ขั้นที่ 3 ขั้นพัฒนาปัญญา

8. ครูให้นักเรียน สืบค้นข้อมูลหลักธรรมเกี่ยวกับอริยสัจ 4 จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ใบความรู้ หนังสือ สื่อคลิป เกี่ยวกับอริยสัจ 4 แล้วทำใบงานพร้อมทั้งออกแบบกิจกรรม โดยการเขียนแผนผังความคิด เรื่อง หลักอริยสัจ 4 เพื่อนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ดังนี้

- 1) ความหมายของอริยสัจ 4
 - 2) แนวทางแก้ไขปัญหามโนกรรมของบุคคลในเรื่องที่แจกให้
 - 3) ผลที่เกิดจากการเป็นนำหลักอริยสัจมาแก้ไขปัญหามโนกรรม
9. นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม “อริยสัจ 4”

ขั้นที่ 4 ขั้นปรับปรุงและประยุกต์ใช้

10. นักเรียนแสดงบทบาทสมมติเพื่อสร้างความตระหนักรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในเรื่อง อริยสัจ
11. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์งานและปรับปรุงผลงานให้สมบูรณ์ ด้วยความเห็นที่ถูกต้อง
12. ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักอริยสัจ 4 และให้นักเรียนรู้จักวิธีการแก้ไขปัญหามโนกรรม และเขียนบันทึกประจำวันมานำเสนอในชั้นเรียนในครั้งต่อไป

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและประเมินผล

13. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้จากการศึกษาเกี่ยวกับ อริยสัจ 4
14. ครูแนะนำให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนเรื่อง อริยสัจ 4 ไปแก้ไขปัญหามโนกรรมประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้

1. บทบาทพระรัตนตรัย
2. ใบความรู้เรื่อง อริยสัจ 4
3. ใบงาน เรื่อง อริยสัจ 4
4. หนังสือเรียน

การวัดและประเมินผล

ด้าน	วิธีการ	เครื่องมือ
กายภาวนา	การสังเกต	แบบสังเกตพฤติกรรมด้านกายภาวนา
ศีลภาวนา	การสังเกต	แบบสังเกตพฤติกรรมด้านศีลภาวนา (แบบประเมินทักษะชีวิต)
จิตตภาวนา	การสังเกต	แบบสังเกตพฤติกรรมด้านจิตตภาวนา (แบบประเมินความพึงพอใจ)
ปัญญาภาวนา	ทดสอบ	- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ - ใบงาน เรื่อง อริยสัจ 4 ในรูปของแผนผังความคิด

บันทึกการสอน

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้สอน

ใบงาน เรื่อง อริยสัจ 4

ชื่อ.....นามสกุล.....ห้อง ป.61.....เลขที่.....

คำสั่ง : ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ หลังจากอ่านนิทานประกอบเรื่อง

กาลครั้งหนึ่ง มโหสถ เป็นคนฉลาดมาก จนกระทั่งพระเจ้าแผ่นดินทรงทราบ กิตติศัพท์ ให้บุโรหิตมาดูพฤติกรรมของเด็กคนนี้ พอพิสูจน์ได้ว่าเด็กน้อยฉลาดเหนือคนธรรมดาจริงๆ จึงเชิญไปอยู่ในวัง เมื่อโตมา มโหสถก็ได้เป็นบุโรหิตของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น

มโหสถได้ใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาวงศ์หลายครั้งเป็นที่อัศจรรย์ ครั้งหนึ่งมีเหยี่ยวมาโฉบเอาเนื้อที่ชาวบ้านเขาตากแดดไว้ พวกเด็กๆ และผู้ใหญ่ในหมู่บ้านต่างก็ร้องบอกต่างๆ กัน พวกนี้วิ่งไล่เหยี่ยว สะดุดก้อนดิน หกล้มได้รับบาดเจ็บคนละเล็กคนละน้อย แถมยังไม่ได้เนื้อคืน หากนักเรียนเป็นมโหสถ นักเรียนจะตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างไร

อีกครั้งหนึ่ง มีผู้หญิงสองคนแย่งลูกกัน นัยว่าคนหนึ่งเป็นนางยักษ์ณีแปลงกายมาชาวบ้านมาฆังดูกลุ่มใหญ่ หญิงสาวสองคนต่างก็เถียงว่า ตนเป็นแม่ เด็กน้อยเป็นลูกชายของตน ไม่มีผู้ใดตัดสินได้ เพราะไม่รู้ว่าเป็นใครแม่แท้ ใครแม่เทียม มโหสถมาพบเข้าพอดี อาสาตัดสินความให้ หากนักเรียนเป็นมโหสถ นักเรียนจะตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างไร

1. นักเรียนจะตั้งชื่อนิทานเรื่องนี้ว่าอย่างไร?

.....

2. นักเรียนมีวิธีตัดสินแก้ไขปัญหาคำทั้ง 2 กรณีอย่างไรบ้าง

.....

.....

3. นิทานเรื่องนี้สอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 อย่างไร?

.....

.....

.....

เลขที่	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านกายภาวนา																รวม	ระดับ คุณภาพ
	ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการ สังเกตและ ปฏิบัติกิจกรรม ได้อย่าง เหมาะสม				ดูแลรักษาความ สะอาดร่างกาย และการแต่งกาย อย่างเหมาะสม				ดูแลรักษาความ สะอาด สภาพแวดล้อม ภายในห้องเรียน และภายใน โรงเรียนได้เป็น อย่างดี				รู้จักเลือก รับประทานอาหาร ที่มีประโยชน์อย่าง พอเพียง					
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3		
26																		
27																		
28																		
29																		
30																		
รวม																		
ค่าเฉลี่ย																		
ระดับ คุณภาพ																		

ข้อคิดเห็นของผู้สังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สังเกตพฤติกรรม

ปรับปรุงจาก แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนด้านกาย (กายภาวนา) ของ ดร.กิตติชัย สุรัสโนบล

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมการเรียนด้านกาย (กายภาวนา)

พฤติกรรมที่ ต้องการ ประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
1.ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้ อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนไม่ใช้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตและการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตบางครั้ง แต่ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตเกือบทุกครั้งและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมเกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตทุกครั้งและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมทุกครั้ง	
2.ดูแลรักษาความสะอาดร่างกายและการแต่งกายอย่างเหมาะสม	ในระหว่างการเรียน ผู้เรียนแต่งกายไม่เรียบร้อย	ในระหว่างการเรียน ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อย บางครั้ง	ในระหว่างการเรียน ผู้เรียนแต่งกายเรียบร้อย บางครั้ง	ในระหว่างการเรียน แต่งกายเรียบร้อยทุกครั้ง	
3.ดูแลรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี	เมื่อเห็นสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายในโรงเรียนไม่สะอาด ไม่ทำความสะอาดเลย	เมื่อเห็นสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายในโรงเรียนไม่สะอาด ทำความสะอาดเป็น บางครั้ง	เมื่อเห็นสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายในโรงเรียน ไม่สะอาด ทำความสะอาดเป็น บางครั้ง	เมื่อเห็นสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายในโรงเรียนไม่สะอาด ทำความสะอาดทุกครั้ง	
4.รู้จักเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์อย่าง	ในระหว่างการรับประทานอาหาร ผู้เรียน ไม่รับประทานที่มี	ในระหว่างการรับประทานอาหาร ผู้เรียน รับประทาน	ในระหว่างการรับประทานอาหาร ผู้เรียน รับประทาน	ในระหว่างการรับประทานอาหาร ผู้เรียน รับประทาน	

พฤติกรรมที่ ต้องการ ประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
พอเพียง	ประโยชน์ พุ่มเฟิวย	อาหารที่มี ประโยชน์ พอประมาณกับ ตัวเองเป็น บางครั้ง	อาหารที่มี ประโยชน์ พอประมาณกับ ตัวเองเกือบทุก ครั้ง	อาหารที่มี ประโยชน์ พอประมาณกับ ตัวเองเกือบทุก ครั้ง	

เกณฑ์การให้คะแนนการประเมิน

ระดับ	ปรับปรุง	พอใช้	ดี	ดีมาก
คะแนน	0 - 3	4 - 6	7 - 9	10 - 12

เลขที่	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านศีลภาวนา																รวม	ระดับ คุณภาพ
	ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ในการ สังเกตและปฏิบัติ กิจกรรมได้อย่าง เหมาะสม				มีการสำรวจ กาย วาจา ขณะ ทำงานร่วมกับ ผู้อื่นอย่างมีสติ				มีระเบียบวินัย ไม่สร้างความ เดือดร้อนให้ ผู้อื่น				มีความ รับผิดชอบและ ตรงต่อเวลา					
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3		
28																		
29																		
30																		
รวม																		
ค่าเฉลี่ย																		
ระดับ คุณภาพ																		

ข้อคิดเห็นของผู้สังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สังเกตพฤติกรรม

ปรับปรุงจาก วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านศีล (ศีลภาวนา) ของ ดร.กิตติชัย สุภาสิโนบล

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม (ศีลภาวนา)

พฤติกรรมที่ ต้องการประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
1.ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกตและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนไม่ใช่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตและการปฏิบัติกิจกรรม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตบางครั้ง แต่ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตเกือบทุกครั้งและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	ในระหว่างการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส ในการสังเกตทุกครั้งและปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างเหมาะสมทุกครั้ง	
2.มีการสำรวจความคิดเห็นอย่างมีสติ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น	ในระหว่างการทำกิจกรรมไม่มีการสำรวจความคิดเห็น และใช้วาจาสื่อสารกับผู้อื่น ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งขาดมนุษยสัมพันธ์กับเพื่อน	ในระหว่างการทำกิจกรรมมีการสำรวจความคิดเห็นกับผู้อื่น เหมาะสม และมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นบางครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมมีการสำรวจความคิดเห็นกับผู้อื่น เหมาะสมและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นเกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมมีการสำรวจความคิดเห็นกับผู้อื่น เหมาะสมและมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นทุกครั้ง	
3.มีระเบียบวินัย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียนไม่ปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงและไม่ปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายไม่มีการกำหนดภาระหน้าที่ สร้างภาระให้กับผู้อื่น	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลง และปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย มีการกำหนดภาระหน้าที่ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เป็นบางครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงและปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมายมีการกำหนดภาระหน้าที่ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นเกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรม ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎ ข้อตกลงและปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย มีการกำหนดภาระหน้าที่ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นทุกครั้ง	

พฤติกรรมที่ ต้องการประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
4.มีความ รับผิดชอบ และตรงต่อเวลา	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมไม่เสร็จทันตามเวลาที่กำหนดขาดความรับผิดชอบ พร้อมทั้งไม่ส่งงานภายในเวลาที่กำหนดไม่มาเรียน เข้าเรียนและเลิกเรียนไม่ตรงเวลา	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดขาดความรับผิดชอบ พร้อมทั้งส่งงานภายในเวลาที่กำหนดมาเรียน เข้าเรียนและเลิกเรียนตรงเวลา บางครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดขาดความรับผิดชอบ พร้อมทั้งส่งงานภายในเวลาที่กำหนดมาเรียน และเลิกเรียนตรงเวลาเกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมเสร็จทันตามเวลาที่กำหนดขาดความรับผิดชอบ พร้อมทั้งส่งงานภายในเวลาที่กำหนดมาเรียน และเลิกเรียนตรงเวลาทุกครั้ง	

เกณฑ์การให้คะแนนการประเมิน

ระดับ	ปรับปรุง	พอใช้	ดี	ดีมาก
คะแนน	0 - 3	4 - 6	7 - 9	10 - 12

เลขที่	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตภาวนา												รวม	ระดับ คุณภาพ
	(คุณภาพจิต) มีจิตใจเป็นเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จัก สัมมาคารวะ และมีความ กตัญญู				(สมรรถภาพจิต) มีความเพียร พยายาม กล้า ตัดสินใจอย่างมี เหตุผล กระตือรือร้น ในการปฏิบัติ กิจกรรม				(คุณภาพจิต) มีความร่าเริงแจ่มใส สดชื่น อารมณ์ดี ใน การปฏิบัติกิจกรรม					
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3		
	0	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3	9	
24														
25														
26														
27														
28														
29														
30														
รวม														
ค่าเฉลี่ย														
ระดับ คุณภาพ														

ข้อคิดเห็นของผู้สังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สังเกตพฤติกรรม

ปรับปรุงจาก วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของ ดร.กิตติชัย สุทธิาสีโนบล

เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)

พฤติกรรม ที่ต้องการ ประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
1.มีจิตใจเป็นเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักสัจมา คารวะ และมีความกตัญญู กตเวทิต์ (คุณภาพจิต)	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่ช่วยเหลืองานผู้อื่น ไม่เคารพการตัดสินใจของหัวหน้ากลุ่ม ขาดความกตัญญูต่อสถานที่	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนช่วยเหลืองานผู้อื่น เคารพการตัดสินใจของหัวหน้ากลุ่ม มีความกตัญญูต่อสถานที่บางครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนช่วยเหลืองานผู้อื่น เคารพการตัดสินใจของหัวหน้ากลุ่ม มีความกตัญญูต่อสถานที่เกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนช่วยเหลืองานผู้อื่น เคารพการตัดสินใจของหัวหน้ากลุ่ม มีความกตัญญูต่อสถานที่ทุกครั้ง	3
2. มีความเพียรพยายาม กล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผล กระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม (สมรรถภาพจิต)	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่มีความกระตือรือร้น เอาแต่ใจ ไม่มุ่งมั่น ไม่ตั้งใจทำงานและเรียนรู้ ขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มีเหตุผล มุ่งมั่น ตั้งใจทำงานและเรียนรู้ ขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้เป็นบางครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มีเหตุผล มุ่งมั่น ตั้งใจทำงานและเรียนรู้ ขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้เกือบทุกครั้ง	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น มีเหตุผล มุ่งมั่น ตั้งใจทำงานและเรียนรู้ ขณะทำกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้ง	3
3.มีความร่าเริงแจ่มใส สดชื่นอารมณ์ดี ในการปฏิบัติกิจกรรม (คุณภาพจิต)	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนไม่ร่าเริงแจ่มใส แสดงกิริยาไม่เหมาะสม ไม่ชื่นชมต่อเพื่อนที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดี	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส แสดงกิริยาเหมาะสม ชื่นชมต่อเพื่อนที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดี หรือรู้จักชมเชย	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส แสดงกิริยาเหมาะสม ชื่นชมต่อเพื่อนที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดี หรือรู้จักชมเชย	ในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส แสดงกิริยาเหมาะสม ชื่นชมต่อเพื่อนที่ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดี หรือรู้จักชมเชย	3

พฤติกรรม ที่ต้องการ ประเมิน	ระดับคะแนน				น้ำหนัก
	0	1	2	3	
	หรือไม่รู้จัก ชมเชย ชื่นชม ผู้อื่นอย่าง จริงใจ	ชื่นชมผู้อื่นอย่าง จริงใจเป็นบางครั้ง	ชื่นชมผู้อื่นอย่าง จริงใจเกือบทุก ครั้ง	ชื่นชมผู้อื่นอย่าง จริงใจทุกครั้ง	

เกณฑ์การให้คะแนนการประเมิน

ระดับ	ปรับปรุง	พอใช้	ดี	ดีมาก
คะแนน	0 - 4	5 - 6	7 - 8	9 - 10

ปรับปรุงจาก วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) ของ ดร.กิตติชัย สุธาสีโนบล

ภาคผนวก จ
ตัวอย่างภาพประกอบ

ให้นักเรียนไหว้พระสวดมนต์ก่อนชี้แจงระเบียบในวันปฐมนิเทศก่อนเรียน
หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐาน
การเรียนรู้

นักเรียนแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียนและแบบประเมินทักษะชีวิตก่อนเรียน
หลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็น
ฐานการเรียนรู้

กิจกรรมเลือกหัวหน้ากลุ่ม โดยให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลมจับมือประสานกัน
แล้วใช้ใจในการตัดสินใจ ซึ่งผู้ที่ถูกเลือกจะเป็นหัวหน้ากลุ่ม

ส่วนหนึ่งของกิจกรรมกลุ่มในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ของหลักสูตร
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

ส่วนหนึ่งของกิจกรรมกลุ่มในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ของหลักสูตร
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

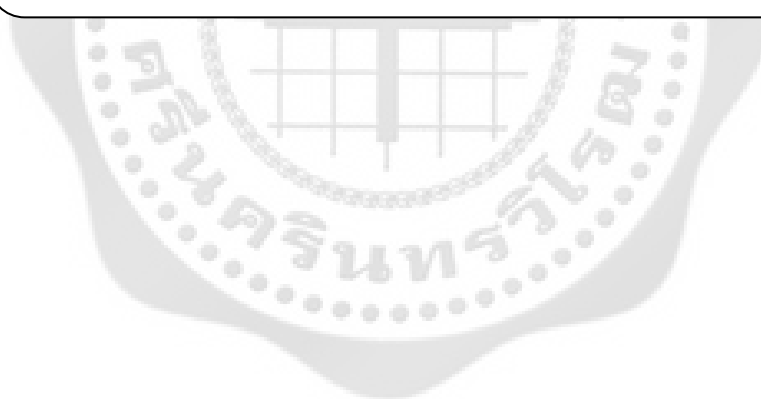

ส่วนหนึ่งของกิจกรรมกลุ่มในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ของหลักสูตร
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

นักเรียนแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียน แบบประเมินทักษะชีวิตและแบบประเมิน
ความพึงพอใจหลังเรียนหลักสูตรศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยใช้
หลักไตรสิกขาเป็นฐานการเรียนรู้

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

พระมหาณรงค์ราช ครองเชื้อ

วันเดือนปีเกิด

20 พฤศจิกายน 2529

สถานที่เกิด

หมู่ที่ 4 ตำบลสังเม็ก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

บ้านเลขที่ 41 วัดอนงคาราม

แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน

กรุงเทพมหานคร 10600

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2548

มัธยมศึกษาตอนปลาย

จาก โรงเรียนพระปริยัติธรรมพุทธศาสตร์วิทยา

กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2554

พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) วิชาเอก สังคมศึกษา

จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.2559

การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้

วิชาเอกการประถมศึกษา

จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ